

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Peruuntuvien valitusten haittojen vähentäminen hovioikeuksissa hyödyntäen oikeudenkäyntimaksujärjestelyä

Ala-Reinikka, Toni

2014 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Peruuntuvien valitusten haittojen vähentäminen hovioikeuksissa hyödyntäen oikeudenkäyntimaksujärjestelyä

Toni Ala-Reinikka
Liiketalous
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2014

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää
Liiketalous

Tiivistelmä

Toni Ala-Reinikka

Peruuntuvien valitusten haittojen vähentäminen hovioikeuksissa hyödyntäen oikeudenkäyntimaksujärjestelyä

Vuosi	2014	Sivumäärä	71
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön tavoitteena on ollut tuottaa ehdotuksia tuomioistuimiin ja erityisesti hovioikeuksiin saapuvien ja peruuntuvien valitusten haittojen vähentämiseksi hyödyntäen oikeudenkäyntimaksujärjestelyä. Valitukset, jotka peruutetaan tuomioistuinprosessin aikana, ovat useissa tapauksissa aiheuttaneet tarpeettomasti kustannuksia ja ajankäytöllisiä tappioita. Löytämällä kokonaisvaltaisesti sopivia keinoja näiden valitusten peruutuksien vähentämiseksi, ennen kuin ne aiheuttavat liiaksi haittaa, saadaan niihin kuluneet resurssit hyödynnettyä paremmin.

Opinnäytetyö keskittyy oikeudenkäyntimaksujärjestelmän kehittämiseen ja hyödyntämiseen valitusten vähentämisessä. Tavoitteena on luoda järjestelmä, joka ei tarpeettomasti torju valituksia. Kuitenkin valitukset, jotka johtuvat lyhyt aikaisesta tuhtumuksesta tai käräjäoikeudesta todellisen oikeuden tavoittelun sijaan, tulisi karsia oikeudenkäyntimaksujärjestelmän avulla. Monessa tapauksessa kyseessä saattaa olla myös valittajan tietämättömyys vastapuolen toimista, jotka on myös otettu huomioon maksujärjestelmän ohjausvaikutusta hyödyntävien ehdotusten teossa.

Opinnäytetyön idean sain Helsingin hovioikeudessa suorittamani oikeustradenomiharjoittelun aikana. Tämän lähtökohdan vuoksi opinnäytetyö keskittyy Helsingin hovioikeuteen. Opinnäytetyössä tarkastellaan valitusten peruutuksia yksityiskohtaisesti hovioikeuksien kannalta, mutta tutkitaan myös opinnäytetyössä ehdotettujen oikeudenkäyntimaksujärjestelyjen soveltuvuutta muihin yleisiin tuomioistuimiin ja hallinto-oikeuden tuomioistuimiin.

Kerätessäni taustatietoa valitusten peruutuksista havaitsin oikeusministeriön työryhmän tutkivan oikeudenkäyntimaksujärjestelmän ohjausvaikutuksellista tehostamista. Oikeusministeriön työryhmän nimi on ”Tuomioistuinmaksuja koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmä”. Otin yhteyttä työryhmään ja sain mahdollisuuden luovuttaa ehdotukseni heille.

Ammattikorkeakoulut, Hovioikeudet, Muutoksenhaku, Ohjauskeinot, Oikeudenkäynti, Oikeudenkäyntikulut, Oikeusperiaatteet, Oikeusturva, Opinnäytteet, Oppilastyöt, Prosessioikeus, Rikosprosessi, Siviiliprosessi, Säästöt, Tilastot, Tuomioistuinlaitos, Valitukset, Valitusoikeus

Laurea University of Applied Sciences
Hyvinkää
Bachelor of business administration

Abstract

Toni Mikael Ala-Reinikka

Cutting down negative effects of withdrawals of complaints in courts of appeal by using a trial payments system

Year	2014	Pages	71
------	------	-------	----

The goal of this thesis has been to make proposals on lowering the negative effects of withdrawals of complaints in the Finnish court system. Complaints that are withdrawn during the legal process have in many cases resulted in unnecessary costs and time losses. By finding comprehensive means to reduce these complaints, we can utilize these resources more efficiently.

This thesis focuses on developing the trial payments system and using it to lower withdrawals. The goal has been to create a system, which does not unnecessarily deflect complaints. However it should deflect those complaints, which are due to mild indignation instead of true need to seek justice. In many cases it is possible, that appellants ignorance of opposite sides actions results in him raising the complaint. This has been taken into account in this thesis.

The idea for this thesis came from Helsinki court of appeal, during my internship. Due to this this thesis is focused on courts of appeal and especially Helsinki court of appeal. Therefore I have looked at withdrawals of complaints from the points of view of courts of appeals, but I have also be looking at suitability of my proposals for other court types and administrative law.

When I was gathering information on withdrawals of complaints, I came across a team set up by the Finnish ministry of justice. The team was already looking at using the legal payments system as a control method for avoiding these complaints. The name of this team is "Tuomi-oistuinmaksuja koskevan lainsäädännön uudistamistyöryhmä", which translates roughly as "Reforming team of the legislation concerning payments in court". I contacted the team and received permission to give them proposals that were produced as a part of this thesis.

Civil procedure, Complaints, Control means, Court systems, Courts of appeal, Criminal procedure, Law of procedure, Legal expenses, Legal protection, Petitioning, Polytechincs, Principles of law, Pupil work, Right of appeal, Savings, Trial

Laki- ja lyhenneluettelo

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla 20.5.1999/63
HaL	Hallintolaki 6.6.2003/434
HaOA	Hallinto-oikeuslaki 26.3.1999/430
HE	Hallituksen esitys
HLL	Hallintolainkäyttölaki 26.9.1996/586
HOA	Hovioikeusasetus 18.3.1994/211
HOL	Hovioikeuslaki 21.1.1994/56
KM	Komiteanmietintö
LTKieltoL	Laki liiketoimintakiellosta 13.12.1985/1059
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
OMtTMK	Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 75/2012. Tuomioistuinten maksujärjestelmän kehittäminen.
OMt	Oikeusministeriön työryhmä, joka on asetettu kehittämään tuomioistuinten maksujärjestelmää
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
RiitSovL	Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa 29.4.2011/394
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689
SovitteluL	Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015
TuomioistMaksuA	Valtioneuvoston asetus tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 19.12.2013/1057
TuomioistMaksuL	Laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista 26.7.1993/701

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Oikeusministeriön työryhmä	8
3	Keskeisiä käsitteitä ja terminologiaa.....	10
	3.1 Oikeudenkäyntimaksu	12
	3.2 Peruutuksista	13
	3.3 Peruutukset rikosasioissa	16
	3.4 Sovittelu	18
4	Hovioikeusmenettely tyytymättömyyden ilmoituksesta valmistelun päättymiseen..	19
	4.1 Hovioikeudelle tehtävän valituksen perusteista.....	20
	4.2 Valituksen teko	21
	4.3 Menettely valituksen hovioikeuteen saapumisen jälkeen.....	22
	4.3.1 Hovioikeudelle tehtävän vastauksen perusteista	23
	4.3.2 Vastauksen teko	24
	4.3.3 Valmistelun jatkaminen	24
5	Joutuisuus osana oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta	26
	5.1 EIS ja kansallisen lainsäädännön määräykset käsittelyn joutuisuudesta	27
	5.2 Oikeudellisten prosessien kestot Suomessa	28
	5.3 Viivästymisten syistä	30
6	Helsingin hovioikeuden tilastotietoa valitusten peruutuksista vuodelta 2013	31
7	Peruuntuvien valitusten haittojen vähentäminen tuomioistuimissa	34
	7.1 Oikeudenkäyntimaksun periminen harkinta-ajan jälkeen	35
	7.2 Oikeudenkäyntimaksun kertyminen osissa käsittelyn edetessä	40
	7.3 Oikeudenkäyntimaksujärjestelmät CEPEJ-komitean vertailuraportissa	42
	7.4 Kiireelliset asiat	43
	7.5 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen kanteen tai valituksen peruuntuessa ...	44
8	Pohdintoja.....	45
9	Yhteenveto	46
	Lähteet	48
	Liitteet.....	51

1 Johdanto

Oikeudenkäyntiprosessien ja käsittelyiden ajat ovat pitkään puhuttaneet Suomessa. Ne ovat olleet toisinaan niin mittavia, että Suomelle on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toimesta langetettu korvausvelvollisuus¹ ². Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomelle pitkistä käsittelyistä langettamat tuomiot ovat kuitenkin vähentyneet vuoden 2010 9 tapauksesta vuoden 2012 tilaan, jolloin tapauksia ei enää ollut³.

Opinnäytetyöllä pyritään vähentämään tuomioistuimiin saapuvien ja peruuntuvien valitusten haittoja. Opinnäytetyössä on tarkasteltu tuomioistuinten henkilöstön ajan kulumista peruuntuviin juttuihin. Heidän ajankäyttönsä voitaisiin suunnata juttuihin, joihin keskittymällä saataisiin juttujen keskimääräiset käsittelyajat lyhennettyä. Haittoja ovat myös kustannukset, joita tuomioistuimille koituu jutuista, joissa valitus peruutetaan. Näitä kustannuksia ei kuitenkaan ole opinnäytetyössä eritelty, vaan painopiste on hukkaan menneessä työssä⁴.

Opinnäytetyössä keskitytään hovioikeuksien tarkasteluun, käytetyt käsitteet ja toimintatavat ovat pääsääntöisesti hovioikeudesta. Merkittävimminä hovioikeuksiin viittaavina osina ovat opinnäytetyössä keskeisinä olevat ehdotukset oikeudenkäyntimaksujärjestelmiksi ja tilastointi valitusten peruutuksista Helsingin hovioikeudessa vuonna 2013⁵. Muita tuomioistuimia on tarkasteltu toissijaisesti.

Opinnäytetyössä esiintyvät ehdotukset oikeudenkäyntimaksujärjestelmäksi on erotettu nimikkeillä harkinta-aikaan perustuva ehdotus ja oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus. Ehdotukset ovat ohjausvaikutuksellisia⁶ ⁷. Sijoittamalla oikeudenkäyntimaksu oikeaan vaiheeseen oikeudenkäyntiprosessissa, saadaan valittaja harkitsemaan oikeudenkäynnin kannattavuutta. Tarkoituksena on torjua valituksia, jotka johtuvat esimerkiksi tuohtumuksesta tai halusta koettaa onneaan hovioikeudessa. Tarkoitus ei kuitenkaan ole tarpeettomasti torjua valituksia. Monessa tapauksessa kyseessä saattaa myös olla kyse vastapuolen lähtökohtien tietämättömydestä tai olla selkeää, että valitus kannattaa peruuttaa, kun on saatu tarkempaa tietoa vastapuolelta.

¹ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006/21, 19-20.

² Myös ihmisoikeustuomioistuimen oma toiminta on ollut tehotonta vuonna 2006, jonka johdosta sopimusvaltioiden menettelyä on pyritty kehittämään vähemmän ihmisoikeustuomioistuinta kuormittavaan suuntaan. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006/21, 14.

³ Violations by article and by country 2010 2010 & Violations by article and by respondent state 2012 2012.

⁴ Sikäli kun tällaista tuomioistuimen tekemää työtä voidaan pitää hukkaan menneenä, sillä PL 21 § 1 momentti takaa oikeuden saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä tuomioistuimessa.

⁵ Tilastointi on erillisenä Excel-taulukkona, osana opinnäytetyötä.

⁶ Ohjausvaikutusta on tarkasteltu laajasti myös oikeusministeriön työryhmän mietintö ja lausunto kokonaisuudessa 75/2012 (OMtTMK).

⁷ Ohjausvaikutus tunnetaan joissain lähteissä myös piilofunktioiden käyttönä. Vihervuori 2006, 685.

Opinnäytetyön edetessä kävi nopeasti ilmi, että valitusten peruutustapauksia tutkivaa ja käsittelevää aineistoa oli saatavissa verrattain vähän. Myöskään kokoomateoksia valitusten peruutustapauksista ei lähteisiin löytynyt. Näistä syistä opinnäytetyössä pyrittiin hankkimaan uutta tilastoaineistoa valituksensa peruuttaneilta, hovioikeuden henkilökunnalta ja tilastokeskukselta.

Erityistuomioistuimet rajautuivat pois opinnäytetyöstä ajan puutteen vuoksi. Hakemusasiat rajautuivat pois opinnäytetyöstä. Hakemusasioista puuttui opinnäytetyön ehdotusten toteuttamiseksi vaadittavia tekijöitä.

2 Oikeusministeriön työryhmä

Opinnäytetyön ehdotukset oikeudenkäyntimaksujärjestelmän hyödyntämisestä valitusten peruutuksien haittojen vähentämiseksi on tehty oikeusministeriön työryhmälle (OMt), joka tekee parhaillaan⁸ uutta hallituksen esitystä tuomioistuinmaksujen laajentamisesta uusiin asiaryhmiin⁹. Työryhmän tehtävänä on tutkia myös oikeudenkäyntimaksujärjestelmän ohjausvaikutuksellista käyttöä¹⁰. Opinnäytetyö on pääsääntöisesti tehty OMt:n toiminnasta erillään.

OMt on jo vuonna 2012 tehnyt oikeusministeriön mietintö- ja lausuntokokonaisuuden 75/2012 (OMtTMK), jossa opinnäytetyön aihetta on käsitelty useista näkökulmista. Työryhmällä vaikuttaa olevan samankaltainen tavoite johdannossa kuvatun kaltaisten valitusten vähentämiseksi¹¹. Opinnäytetyön ehdotukset kuitenkin poikkeavat olennaisesti työryhmän suunnittelemastä ennakkomaksujärjestelystä¹².

Opinnäytetyön teossa on huomioitu OMt:n oikeudenkäyntimaksujärjestelmän käytölle asettamat yleiset periaatteet¹³. Yleisistä periaatteista opinnäytetyön kannalta tärkeimpinä ovat maksujen oikeusturvan saannin rajoittamattomuus ja maksujärjestelmän yksinkertaisuus. Yksinkertaiseen maksujärjestelmään tulee OMt:n linjauksen mukaan kuulua kiinteä maksu¹⁴, mistä on kuitenkin maksun osissa kertymiseen perustuvan oikeudenkäyntimaksujärjestelmä-

⁸ Heinäkuu 2014

⁹ Osana uusiin asiaryhmiin laajentamista, työryhmä arvioi esimerkiksi tulisiko maksuvelvollisuus joillekin asianosaisryhmille, jotka eivät nykyään joudu niitä maksamaan. Työryhmän asettaminen uudistamaan tuomioistuinmaksuja koskevaa sääntelyä 2013, 3.

¹⁰ OMtTMK, 11.

¹¹ OMtTMK, 22-23.

¹² Myös tavoitteemme eroavat toisistaan. OMt:n tavoitteisiin kuuluu esimerkiksi tuomioistuinrahoitusaseman parantaminen. OMt 75/ 2012, 33. Itse keskityn henkilötyöajallisten tappioiden vähentämiseen. Monin paikoin yhtenevyydet ovat kuitenkin ilmeisiä.

¹³ Maksujärjestelmäehdotukset eivät saa vaikuttaa oikeudenkäyntimaksujen perusrakenteeseen, eli oikeudenkäyntimaksujen oltava jatkossakin säädettyinä maksulaissa. Maksut eivät saa haitata oikeusturvan saatavuutta. Maksujärjestelmäehdotusten on oltava yksinkertaisia. OMtTMK, 11.

¹⁴ OMtTMK, 11.

ehdotuksen kohdalla otettu vapauksia. Myös muu OMTMK:n sisältö on toiminut ohjeistuksena opinnäytetyön ehdotuksia tehtäessä.

Oikeudenkäyntimaksut peritään pääsääntöisesti suoritteen valmistuttua (TuomioistMaksuL 8 §:n 1 momentti). Sen mukaisesti asetuksella voidaan kuitenkin säätää aika, jona maksu on maksettava. TuomioistMaksuA ei näytä oikeuttavan viranomaista tai tuomioistuinta omatoimisesti perimään maksua ennakoon. Näin ollen asia ei olisi tuomioistuinten itsensä päätettävissä. Muutokset maksun perusteisiin edellyttävät muutoksia lakiin¹⁵. Opinnäytetyön ehdotukset eivät siis ole suoraan tuomioistuimille ehdotettavissa. Opinnäytetyön ehdotukset on ollut parempi suunnata OMT:lle.

Opinnäytetyössä ei pääsääntöisesti ole otettu kantaa OMT:n suunnittelemiin tuomioistuinten suoritemaksujen korotuksiin¹⁶. Pois on rajautunut myös muita OMT:n jo tarkastelemia kokonaisuuksia. Näitä ovat muun muassa pienituloisten ja vähävaraisten oikeus oikeusturvan saataavuuteen, maksujen tasojen vaihtelut tuomioistuin- ja asiaryhmittäin, sekä tuomioistuinten nykytilan kustannuspaineiden tarkastelu¹⁷.

Opinnäytetyössä on verrattu toistuvasti sen ehdotuksia OMTMK:ssa kuvattuun ennakkomaksujärjestelyyn. Keskeistä ennakkomaksulle on oikeudenkäyntimaksun periminen ennen suoritteen antamista. Tarkemmin sanottuna ennakkomaksu peritään, kun juttu tulee vireille.¹⁸

Ennakkomaksu poikkeaa nykyisestä, sillä tällä hetkellä maksu peritään vasta suoritteen antamisen jälkeen (TuomioistMaksuL 8 §:n 1 momentti). Nykyään maksamaan toisin sanoen joutuu vasta tuomioistuinkäsittelyn päätyttyä. Merkittäviä syitä OMT:n suunnitelmalle maksuajankohdan muuttamiseksi ovat oikeudenkäyntimaksujärjestelmän yksinkertaisuuden ja ohjausvaikutuksellisuuden lisääminen¹⁹. Ohjausvaikutuksiksi on mainittu:

1. Asiakkaan palvelun tarpeen harkinnan lisääminen ja vaihtoehtojen harkitseminen, kun palvelun tilaaminen ei ole pakollista²⁰
2. Asiakkaan jutun menestymismahdollisuuksien arviointiin kannustaminen ennen käsittelyä²¹
3. Tuomioistuinpalvelujen käyttöön vaikuttaminen siten, että ehkäistään oikeuskeinon perusteetonta käyttöä tai väärinkäyttöä²².

¹⁵ Vihervuori 2006, 684.

¹⁶ OMTMK, 43.

¹⁷ OMTMK, 11.

¹⁸ OMTMK, 11-24 & 32-36.

¹⁹ OMTMK, 37-38.

²⁰ OMTMK, 15.

²¹ OMTMK, 22.

²² Valitusten käsittelyn nopeuttaminen yhteiskunnan tai alueiden kehittämisen kannalta merkittävässä asiassa 2004, 70, ks. OMTMK, 16.

3 Keskeisiä käsitteitä ja terminologiaa

Muutamien poikkeuksien asianosaisella on oikeus päättää, haluaako edustaa itse itseään tuomioistuimessa vai käyttääkö oikeudenkäyntiasiamiestä. Asiamies on oikeudellinen avustaja, joka toimii päämiehenään olevan asianosaisen valtuuttamana edustajana²³. Asiamiestä voi käyttää sellainen asianosainen, jota ei ole henkilökohtaisesti määrätty saapumaan tuomioistuimeen (OK 15:1.1).

Asianhallinta-järjestelmä on yleisille tuomioistuimille yhteinen sähköinen juttujen käsittelyjärjestelmä. Sen avulla pystytään muun muassa lukemaan toisissa tuomioistuimissa tehtyjä päätöksiä ja muita tärkeitä asiakirjoja, selvittämään jutun työläyttä aiempiin tuomioistuintoihin verrattuna ja muodostamaan tilastotietoa²⁴. Kyseisiä tilastointitietoja on hyödynnetty myös opinnäytetyön osana olevassa erillisessä Excel-taulukossa.

Dispositiivinen asia tarkoittaa tahdonvaltaista asiaa. Dispositiivisissa asioissa asianosaisten välinen sovinto on sallittu. Näissä tapauksissa esimerkiksi kanteesta luopuminen on helpompaa, sillä kantajan käsittelyyn saapumattomuus tai kirjallisen lausuman antamatta jättäminen johtaa kanteesta luopumiseen.²⁵

Ennakkopäätösvalitus on menettely, jossa käräjäoikeuden ratkaisuun voidaan hakea muutosta hovioikeuden sijaan korkeimmalta oikeudelta. Valitusluvan saamiseksi on saatava korkeimman oikeuden lupa (OK 30a:1.1). Luvan saamiseksi kyseessä on oltava ennakkopäätösperusteellinen tapaus eli tapaus, jossa lain myöhemmän yhtenäisen soveltamisen vuoksi tai tulevien samankaltaisten juttujen kanssa yhtenäisen menettelyn vuoksi asia on syytä ratkaista korkeimmassa oikeudessa. Korkein oikeus muodostaa tapauksen perusteella ennakkopäätöksen asiasta (OK 30a:2) Edellytyksenä on myös vastapuolen suostumus, joka tulee antaa kirjallisesti tai suullisesti käräjäoikeudessa (OK 30a:1.2).²⁶

Indispositiivinen asia tarkoittaa virallisvalvontaista asiaa. Indispositiivisissa asioissa sovinto ei ole sallittu. Näissä tapauksissa kannetta ei voida hylätä vain, koska kantaja ilmoittaa luopuvansa kanteesta. Luopumisilmoitus tulkitaan kanteen peruutukseksi, jonka seurauksena on kanteen sillensä jättäminen.²⁷

²³ Jokela 2012, 72-73.

²⁴ Tämä järjestelmä oli käytössä oikeustradenomiharjoitteluni aikana. Tarkemmin järjestelmä on kuvattuna lähteessä: Yleisten tuomioistuinten asianhallinnan kehittäminen 2010, 17-18.

²⁵ Jokela 2012, 271.

²⁶ Jokela 2010, 491-494.

²⁷ Jokela 2012, 274-275.

Jutusta puhuttaessa tarkoitetaan yleensä yksittäistä oikeudenkäyntiä. Jutun synonyyminä voidaan käyttää myös termiä asia²⁸. Tässä opinnäytetyössä on käytetty jutusta synonyyminomaisesti myös termiä tapaus²⁹.

Kokoonpano viittaa tuomioistuimessa asian ratkaisevaan henkilöstöön. Esimerkiksi kärjäoikeuden rikosasioissa peruskokoonpano on tarkemmalta nimikkeeltään lautamieskokoonpano ja se sisältää lainoppineen tuomarin sekä kolme lautamiestä (OK 2:1.1)³⁰. Hovioikeudessa päätösvaltaisuus syntyy pääsääntöisesti kolmella jäsenellä, mutta yksikin jäsen voi tehdä verrattain yksinkertaisia ratkaisuja (OK 2:8.1-3).

Lainvoiman saaneen tuomion purkamisen edellytyksistä on OK 31:7-9 §:ssä yhteensä listattuna 14 kohtaa. Näissä käsitellään tuomion purkua rikos- ja riita-asioissa, sekä menettämiseturauksellisissa rikosasioissa kun tuomio puretaan vastaajan eduksi. Esimerkkinä voidaan mainita lainvoiman saaneen tuomion purusta riita-asioissa OK 31:7.1:n 1 kohta, jonka mukaan tuomio voidaan purkaa oikeuden jäsenen, virkamiehen, asianosaisen edustajan tai asianosaisen avustajan jutun aikana otettua osaa rikolliseen menettelyyn ja sen otaksutusti vaikutettua jutun lopputulokseen.

Menetetyn määräajan palauttamisessa pyydetään palauttamaan oikeudenkäyntiin liittyvä ja päättynyt määräaika. Määräaika voidaan palauttaa hakemuksesta sille, joka laillisesta esteestä johtuen ei ole ehtinyt määräajassa ilmoittaa tyytymättömyyttään, hakea muutosta, hakea takaisinsaantia, ryhtyä muuhun toimeen oikeudenkäynnissä tai muusta erittäin painavasta syystä (OK 31:17). Säännökset koskevat muutamain poikkeuksin vain prosessiin liittyviä määräaikoja. Jokelan mukaan on tulkinnanvaraista, voidaanko lain sanamuodon perusteella katsoa säännöstön koskevan vain sellaisia prosessin määräaikoja, jotka ovat välttämättömiä prosessin jatkumisen kannalta, vai myös sellaisia, jotka ovat prosessin aloittamiseen liittyviä.³¹

Oikeudenkäyntikuluihin kuuluvat OK 21:8.1:n mukaiset korvattavat oikeudenkäyntikulut. Näitä ovat ”oikeudenkäynnin valmistelusta ja asian tuomioistuimessa ajamisesta sekä asiamiehen tai avustajan palkkiosta aiheutuneet kustannukset”. Näin ollen oikeudenkäyntimaksu on osa oikeudenkäyntikuluja. Oikeudenkäyntikulut on pääsääntöisesti korvattava, kun asianosainen häviää asian (OK 21:1), mutta poikkeuksiakin on. Oikeudenkäyntikuluihin eivät kuulu oikeudenkäynnin asianomaiselle aiheuttama työ eivätkä oikeudenkäyntiin välittömästi kuuluvat menetykset, joskin myös nämä menot tulevat asianosaisen korvattaviksi, kuten korvattavat oikeudenkäyntikulut (OK 21:8.1).

²⁸ Lappalainen 1996, 49.

²⁹ Jokela 2010, 115.

³⁰ Jokela 2005, 217.

³¹ Jokela 2010, 496-497.

Riita-asioissa sillensä jättämisellä eli raukeamisella tarkoitetaan Kuosman mukaan jutun päättämistä siten, että asianosaisten välillä ei ole enää vireillä riitaa. Tällainen juttu voidaan myöhemmin asettaa uudelleen vireille³². Todellisuudessa erimielisyyttä saattanee olla, sillä esimerkiksi tapauksissa, joissa asianosainen jättää saapumatta tuomioistuimen käsittelyyn, katsotaan juttu sillensä jääneeksi.³³

Tuomiovirhekantelua voidaan käyttää OK 31:1.1:n 1-4 kohdan mukaisesti ylimääräisenä muutoksenhakekeinona tilanteissa, joissa on tapahtunut oikeudenkäyntivirhe. Käräjäoikeuden ratkaisusta kannellaan hovioikeuteen ja hovioikeuden ratkaisusta korkeimpaan oikeuteen (OK 31:2.1) Usein tuomiovirhekantelun perusteena on oikeudenkäyntivirhe (OK 31:1.1 4.kohta). Tällöin vaatimuksena on, että virheen havaitaan tai voidaan otaksua olennaisesti vaikuttaneen jutun lopputulokseen. Tällä vaatimuksella halutaan vähentää merkityksettömien menettelyvirheiden vuoksi tapahtuvia sisällöllisesti oikeiden ratkaisujen poistoja.³⁴

Valitus jätetään tutkimatta, kun jutulta puuttuu edellytyksiä käsittelyn aloittamiselle tai jatkamiselle. Valituksellisissa ja kanteellisissa jutuissa³⁵ on vaatimus täydentää haastehakemusta tai valitusta, sikäli kun se on puutteellinen (OK 5:5.1-3 & OK 25a:3.1-2). Jos tätä ei saada korjatuksi annetuista korjauskehotuksista ja määräajoista huolimatta, voidaan juttu jättää tutkimatta (OK 5:6.1-2 & OK 25a:4.1-2). Juttu voidaan jättää tutkimatta myös lukuisista ehdottomista prosessinedellytyksien puutteista johtuen³⁶. Tutkimatta jättäminen ei ole yhteydessä mihinkään yksittäiseen puutteeseen, vaan tutkimatta jättämisen syyt vaihtelevat.

Valituksen perilleajamisella tarkoitetaan muutoshakemuksen toimittamista annetussa määräajassa tai tuomioistuimen pidentämässä määräajassa (OK 25:13-14 §) ja tätä edeltävien prosessin vaiheiden suorittamista.³⁷ Tähän muutoshakemukseen kuuluu seuraavalle oikeusasteelle alemman oikeusasteen toimesta saatettava valituskirjelmä³⁸. Perilleajamisen säännökset annetaan valittajalle valitusosoituksessa³⁹. Näihin kuuluvat muun muassa valituskirjelmän sisällölliset kuvaukset ja osoite, johon valituskirjelmä lähetetään⁴⁰.

3.1 Oikeudenkäyntimaksu

Oikeudenkäyntimaksujen suuruudet löytyvät suoraan TuomioistMaksuL:sta. Kyseisessä laissa määrätään muiden käsittelymaksujen perinnästä. Niihin kuuluvat oikeudenkäyntimaksujen

³² Jokela 2012, 517.

³³ Kuosma 1994, 896.

³⁴ Jokela 2010, 491-495.

³⁵ Toisin sanoen muutoksenhakuasteessa ja alioikeusasteessa.

³⁶ Jokela 2012, 382.

³⁷ Havansi 2004, 78.

³⁸ Havansi 2004, 78; Jokela 2010, 212.

³⁹ Liitteet 9-11.

⁴⁰ Jokela 2010, 212.

lisäksi hakemus- ja toimitusmaksut sekä toimituskirjamaksut, joihin kuuluvat jäljennös- ja todistusmaksut (TuomioistMaksuL 2 § 1-3 momentti). Oikeudenkäyntimaksut esimerkiksi hovioikeuden muissa asioissa kuin rikosasioissa ovat tällä hetkellä 182 € ja kärjäoikeudessa riita-asioissa kirjallisessa valmistelussa käsiteltävä asia 80 €. Kärjäoikeuden osalta on huomattavissa, että oikeudenkäyntimaksun suuruus kasvaa sitä mukaa, mitä vaativampi tai aikaa vievämpi juttu on (TuomioistMaksuL 3 § 1 momentti).

Oikeudenkäyntimaksut tulevat pääsääntöisesti maksettaviksi vasta suoritteiden valmistumisen jälkeen. Oikeudenkäyntimaksu on laskutettaessa perittävä siten, että laskun eräpäivä on 3-6 viikkoa postin kuljetettavaksi jättämisestä tai asiakkaalle antamisesta (TuomioistMaksuA 12 §:n 3 momentti). Suoritteilla tarkoitetaan myös rikos-, riita- ja hakemusasioiden prosesseja (TuomioistMaksuL 8 § 1 momentti). Maksun perimisestä vastaa asian ratkaisija, sen esittelijä, pöytäkirjanpitäjä, toimituskirjan antaja tai mahdollinen muu tehtävään määrätty virkamies (TuomioistMaksuL 9 § 1 momentti).

Asetuksen avulla tuomioistuinmaksu voidaan periä myös ennakkomaksuna (TuomioistMaksuL 8 § 1 momentti). Asetuksen mukaan tuomioistuinmaksu voidaan suorittaa etukäteen, jos maksaja saa siihen viranomaisen suostumuksen (TuomioistMaksuA 12 § 4 momentti)⁴¹. Näiden tietojen nojalla maksujen periminen ennakkoon on mahdollista ainakin osassa tapauksista.

3.2 Peruutuksista

Dispositiivisessa riita-asiassa⁴² kanteesta luopumisella tarkoitetaan kantajan⁴³ lopullista luopumista oikeudestaan esittää kanteessa esittämänsä vaatimusta tai siinä esittämiään vaatimuksia. Seurauksena on kanteen hylkääminen. Tällöin tuomion oikeusvoimavaikutus estää kantajaa tekemästä uutta kannetta samasta asiasta.⁴⁴ Kanteesta luopuminen on dispositiivisessa riita-asiassa mahdollista myös muutoksenhakuasteessa⁴⁵ eli esimerkiksi hovioikeudessa.

Käytännössä kanteesta luopuminen tapahtuu dispositiivisessa asiassa usein siten, että kantaja jää tai jättää saapumatta asian käsittelyyn tai ei anna häneltä pyydettyä lausumaa. Tällaisessa tilanteessa vastapuoli voi vaatia yksipuolista tuomiota, jossa kanne hylätään⁴⁶.⁴⁷ Kansanomaisesti katsottuna kanteesta luopuminen ei siis välttämättä tarkoitaakaan kantajan määrätietoista päätöstä päätyä tilanteeseen, jossa hän ei voi nostaa samaa asiaa koskevaa uutta

⁴¹ OMtTMK, 22.

⁴² Selitys käsitteelle dispositiivinen asia luvussa 3.

⁴³ Kantaja-termi viittaa kärjäoikeudessa käsiteltävään asiaan.

⁴⁴ Lager 1994, 168 ja Lappalainen 1995, 417 & Ekelöf-Boman II 1996, 144, ks. Jokela 2012, 271.

⁴⁵ Jokela 2012, 271.

⁴⁶ Kannetta ei kuitenkaan hylätä, jos kanne on selvästi perusteltu tai vastaaja on myöntänyt kanteen. OK 12:12.

⁴⁷ Jokela 2012, 271; Jokela 2010, 289-290.

kannetta ja päättää käsittelyn. Luopuminen voi ilmeisesti olla kantajan päätöksestä, välinpitämättömyydestä tai tietämättömyydestä johtuvaa.

Indispositiivisessa⁴⁸ riita-asiassa kannetta ei voi hylätä vain, koska kantaja ilmoittaa luopuvansa siitä. Hylkäämisen sijaan näissä tilanteissa kanteesta luopuminen on tulkittavissa kanteen peruuttamiseksi, jolloin kanne jätetään sillensä. Kanteen peruuttamista ei ole indispositiivisissa asioissa säännelty laissa, joten vastaajalla ei niissä asioissa ole oikeutta vaatia asian ratkaisua ilman kantajan suostumusta.⁴⁹

Dispositiivisissa asioissa kanteen peruuttamisella tarkoitetaan prosessitoimea, jolla kantaja lopettaa kanteensa ajamisen ja vetää kanteensa pois tuomioistuimesta⁵⁰. Kanteen peruuttamisesta seuraa asian sillensä jääminen eli raukeaminen tuomioistuimessa⁵¹ (OK 20:4.2). Kanteesta luopumisesta eroten kanteen peruuttaminen lienee poikkeuksetta määrätietoinen toimi. Kanteen peruuttamiseksi on siitä tehtävä ilmoitus. Kanteesta luopumisesta poiketen peruutettu kanne voidaan laittaa uudelleen vireille myöhemmin. Dispositiivisessa riita-asiassa ei kuitenkaan saa jättää asiaa sillensä heti peruutusilmoituksen johdosta, jos vastaaja on jo vastannut kanteeseen.⁵² Tällöin vastaajan vaatiessa asia on ratkaistava. Tällainen menettely vaikuttaa hyödylliseltä tilanteissa, joissa vastaaja vaikuttaisi voittavan jutun ja valittaja on laittanut käsittelyn vireille epätietoisena omista tai vastaajan oikeudenkäyntiargumenteista. Kanteen peruuttamista ei ole rajoittaa esittämiään vaatimuksia tai luopua vetoamasta johonkin aiemmin vetoamaansa seikkaan⁵³.

Hovioikeuteen tehdyn valituksen peruuttaminen tapahtuu toimittamalla kirjallinen peruuttamisilmoitus hovioikeuden kirjaamoon tai käräjäoikeuden kansliaan. Valituksen peruutuksesta seuraa valituksen sillensä jättäminen. Samoin seurauksena voi olla jutun raukeaminen, jos valituksen tekijä on ainoa valittaja. Tällöin käräjäoikeuden tuomio jää pysyväksi. Jos taas toinenkin osapuoli on valittanut käräjäoikeuden tuomiosta, seurauksena on ensimmäisen valittajan nimikkeen muuttuminen vastapuoleksi ja käsittely jatkuu⁵⁴.

Tyytymisilmoitusta voidaan pitää valituksen peruutuksena eräissä tapauksissa. Tyytymisilmoituksella tarkoitetaan kirjallista ilmoitusta käräjäoikeudelle, jossa asianomainen ilmoittaa tyytyvänsä käräjäoikeuden ratkaisuun. Ilmoitus on tehtävä käräjäoikeuden päätöstä seuraavan valitusajan kuluessa. Tällainen menettely on sallittu kaikissa käräjäoikeuden asioissa. Perus-

⁴⁸ Selitys käsitteelle indispositiivinen asia luvussa 3.

⁴⁹ Jokela 2012, 274-275.

⁵⁰ Lager 1994, 169, Lappalainen 1995, 414 & Ekelöf-Boman II 1996, 144, ks. Jokela 2012, 272.

⁵¹ Kuosma 1994, 896. Lappalainen 1995, 414; Koskimäki, Immonen, Jalanko, Kujala, Lehto, Nordman-Rajaharju, Sarvikivi & Siiki 2012, 14.

⁵² Lager 1994, 169 & Lappalainen 1995, 414, ks. Jokela 2012, 272.

⁵³ Lappalainen, 1995, 415 & Ekelöf-Boman II 1996, 145, ks. Jokela 2012, 273.

⁵⁴ Jokela 2010, 289.

teena toimen hyväksymiselle on asianomaisen käräjäoikeuden ratkaisun julistamisesta saama tieto ratkaisun sisällöstä. Ollakseen valituksen peruutukseen rinnastettavissa on asianomistajan jätettävä valitusaikana ensin valitus ja myöhemmin valitusajan jatkuessa tyytymisilmoitus. Valitusajan kesto on 30 päivää käräjäoikeuden ratkaisun julistamisesta tai antamisesta (OK 25:12.1). Tyytymisilmoitus on sitova⁵⁵. Tällainen menettely näyttäisi siis toimivan eräänlaisena harkinta-aikana.

Jos asianosainen käyttää tyytymisilmoituksen sijaan kirjallista peruutusilmoitusta alkuperäisen valitusajan jatkuessa, hänellä on oikeus lähettää uusi valitus. Tämä valitus on pääsääntöisesti tehtävä alkuperäisen valitusajan kuluessa. Toisin kuin tyytymisilmoituksen kohdalla, peruutusilmoituksen johdosta käräjäoikeuden tuomio ei tule välittömästi voimaan.

Jos valittaja haluaa saada vastavalituksen⁵⁶ rauenneeksi, hänen on peruutettava oma valituksensa ennen hovioikeuden pääkäsittelyä. Tällöinkin kyse on vain mahdollisuudesta, sillä vastavalittajalla on oikeus saada asian käsittely jatkumaan ja tällöin vastavalittajalle myönteisestä päätöksestä johtuen hän voi saada alkuperäiseltä valittajalta korvausta muutoksenhaussa syntyneistä kuluistaan. Jos juttua ei kuitenkaan ratkaista pääkäsittelyssä vaan esittelyssä, on mahdollisuus että vastavalitus raukeaa. Tätä on perusteltu vastavalittajan oikeudenkäyntikulujen⁵⁷ vähäisyydellä verrattuna pääkäsittelyllisiin tapauksiin⁵⁸. Jos vastavalituskulut ovat suuret kuten pääkäsittelyllisessä jutussa, voidaan juttua jatkaa vastavalittajan vaatimuksesta⁵⁹.

Ennen valitusajan umpeutumista käräjäoikeudelle voidaan jättää uusi valitus⁶⁰. Tämä toimii ikään kuin valituksen peruutuksen peruutuksena. Jokela on tarkastellut valituksen peruutuksen peruutusta ja todennut sen, mitä tässä ja seuraavassa kappaleessa on nähtävissä. Hän on myös tarkastellut kanteen peruutuksen peruutusta teoreettisesta lähtökohdasta ja todennut, että niiden kohdalla peruutuksen voi peruuttaa, ennen asian sillensä jäämistä, ja tämän jälkeen juttua olisi syytä jatkaa kuin peruutusta ei olisi tapahtunutkaan⁶¹. Jutuissa saattaa olla yhtenevyyksiä, sillä Jokela todennut että ”prosessilakiin ei sisälly mitään nimenomaisia säännöksiä prosessitoimien peruuttamisesta”, mikä tässä tilanteessa saattaa asettaa kanteen ja valituksen samankaltaiseen asemaan⁶².

⁵⁵ Jokela 2010, 289; Havansi 2004, 300-301.

⁵⁶ Vastavalituksesta tarkemmin luvussa 4.

⁵⁷ Selitys käsitteelle oikeudenkäyntikulu luvussa 3.

⁵⁸ HE 91/2002 vp, 36.

⁵⁹ Jokela 2010, 154-155.

⁶⁰ Jokela 2010, 289.

⁶¹ Jokela 2012, 273. Jokela kuitenkin toteaa viitetiedoissaan, että ”Suomessa valituslupahakemuksen peruutus ei ollut peruutettavissa muutoksenhakemukselle säädetyn määräajan jälkeen” ja viittaa tapaukseen KKO 1997:86.

⁶² Jokela 2012, 273.

Valituksen peruuttamisen peruuttaminen valitusajan jälkeen ei ole mahdollista.⁶³ Tätä päätöstä on käsitelty korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä KKO 1997:86⁶⁴. Ennakkopäätöksessä enemmistö oikeusneuvoksista oli sitä mieltä, että OK 30:6:n tarkoituksena on saada hakija tarkkaan harkitsemaan, onko muutoksenhauille aihetta ja että valitusajan kuluttua asianosaisten voivat luottaa siihen, että oikeudenkäynti ei enää jatku. Osa enemmistöstä oli lisäksi sitä mieltä, että koska OK 30:5.1:n mukaisen määräajan noudattamatta jättämisestä seuraa OK 30:5.2:n mukaan puhevallan menetys, niin muutoksenhakemuksen saa takaisin voimaan vain muutoksenhakuajana⁶⁵.

Valitusoikeudesta luopumisella tarkoitetaan asianosaisten tekemää kirjallista sopimusta siitä, että he eivät hae valittamalla tuomioon muutosta (OK 25:2.1). Sopimus koskee yksilöitävää riitaa tai jatkossa sovitun kaltaisista oikeussuhteista tulevia riitoja. Sopimuksen teon aikaa ei ole rajattu ja se voidaan tehdä ennen riita-asian vireillepanoa tai käräjäoikeuden antaman tuomion jälkeen.⁶⁶

Valituksen peruuntuessa kuin myös sen rautessa, tutkimatta jätettäessä tai, kun sitä ei oteta enempään tutkintaan, valituksen teosta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut jäävät valittajan maksettaviksi. Myös vastapuolen päävalitukseen vastaamisesta aiheutuneet oikeudenkäyntikulut tulevat hänen maksettavakseen. Vastavalituksen laatimisesta aiheutuneet kulut tulevat vastavalituksen tekijän maksettaviksi.⁶⁷

3.3 Peruutukset rikosasioissa

Syyttämispyyntöllä tarkoitetaan kirjallista esitystä siitä, minkälaisen tapahtumien kulun, jota asianomistaja pitää rikoksena, hän haluaa merkittäväksi virallisen syyttäjän ajettavaksi ehdottamaansa syytteeseen. Syyttämispyyntö peruuksena seurauksena asianomistaja menettää oikeutensa esittää uusia syyttämispyyntöjä samasta rikoksesta (ROL 1:16.1). Tällainen peruutus ei kuitenkaan näytä estävän toissijaisen syyttämisoikeuden käyttöä, eli asianomistaja voi vielä yhtyä syyttäjän tai toisen asianomistajan nostamaan syytteeseen.⁶⁸

Seuraamusluonteinen eli syyksilukeva syyttämättä jättäminen tarkoittaa tilannetta, jossa syyttäjä uskoo epäillyn tehneen rikoksen, mutta lain määrittämien perusteiden vuoksi päättää luopua syytteen nostamisesta. Tällaisia tilanteita ovat rikoksen vähäisyys ja rikoksen tekijän alaikäisyys (ROL 1:7) sekä kohtuus- ja tarkoituksenmukaisuusperuste ja rikoksen yhtymispe-

⁶³Jokela 2010, 289.

⁶⁴Jokela 2012, 229-230.

⁶⁵Rinnastaisin tässä muutoksenhakuajan ja valitusajan toisiinsa.

⁶⁶HE 33/1997 vp, 50.

⁶⁷Jokela 2010, 154-155.

⁶⁸Vuorenpää 1999, 93-106.

ruste (ROL 1:8.1 1-3 kohta)⁶⁹. Lisäksi on muutamia muita vastaavaan tilanteeseen johtavia tekoja, esimerkiksi vahingonteon (RL 35:7) ja huumausainerikosten osalta (RL 50:7). Seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen tavoitteena on yhteiskunnan voimavarojen tarkoituksenmukainen käyttö. Syyttämättä jättäminen voi johtua myös prosessuaalisten edellytysten puuttumisesta eli syytekynnyksen ylittämättä jäämisestä.⁷⁰

Syyttäjän jätettyä syyttämättä on päätös tästä annettava syyttämättä jätetylle ja asianomistajalle, jotta asianomistajalle jää riittävästi aikaa oman syytteensä tekoon, jos hän haluaa ottaa toissijaisen syytteen ajaakseen. Tieto on lähetettävä myös asianomaiselle esitutkintaviranomaiselle ja mahdolliselle rikosilmoituksen tehneelle ja asiassa kuullulle valvontaviranomaiselle. Alaikäisen tapauksessa tieto täytyy lähettää myös sosiaaliviranomaiselle ja syyttämättä jätetyn huoltajalle.⁷¹

Kun syyttäjä tai toinen asianomistaja peruuttaa ajamansa syytteen, on toisella asianomistajalla oikeus ottaa se ajettavakseen (ROL 1:15.1). Tämä oikeus on kuitenkin riippuvainen syytteen peruutuksen syystä. Asianomistaja voi ottaa aineellisesta syystä⁷² peruuntuneen syytteen ajettavakseen ilman rajoituksia. Oikeudenkäynnin edellytysten puuttumisesta johtuvasta syystä asianomistajalla ei ole välittömästi oikeutta ottaa asiaa ajettavakseen. Tällaisesta prosessinedellytyksestä johtuvan syyn vuoksi syyttäjällä on kuitenkin velvollisuus nostaa syyte uudelleen prosessinedellytysten täytyttyä. Sikäli kun syyttäjä ei tällöinkään nosta syytettä, voi asianomistaja käyttää toissijaista syyteoikeuttaan ja nostaa syytteen.⁷³

Asianomistajan peruuttaessa nostetun syytteensä hän menettää syyteoikeutensa. Tämä tarkoittaa, että asianomistaja ei enää voi tehdä rikosoikeudellisia vaatimuksia vastaajaa kohtaan. Se poistaa myös asianomistajan mahdollisuuden yhtyä syyttäjän syytteeseen, muutoksenhakuoikeuden käytön ja syyttäjän peruutetun syytteen ajettavaksi ottamisen⁷⁴. Syyteoikeuden menetys ei estä tekemästä yksityisoikeudellisia vaatimuksia oikeudellisessa käsittelyssä.⁷⁵

Jos kuitenkin asianomistaja ei ota syytettä ajaakseen ja vastaajakaan ei sitä vaadi vireillä pidettäväksi, niin syyte on Jokelan käsityksen mukaan hylättävä⁷⁶. Tämä asia ei muussakaan lähdekirjallisuudessa ole selkeästi selvillä, vaan ennemmin tartutaan mahdollisuuteen kuvata tilannetta, jossa asianomainen ottaa syytteen ajettavakseen. ROL 1:15.3 tukee tätä käsitystä,

⁶⁹ Oikeutus syytteen peruuttamiseen ROL 1:7-8 §:n mukaisissa tapauksissa on ROL 1:12.1:ssa.

⁷⁰ Jokela 2012, 276-286.

⁷¹ Jokela 2012, 286.

⁷² Tällaisia ovat esimerkiksi näytön riittämättömyydestä ja oikeudellisen uudelleenarvioinnin muuttumisesta johtuvat syyt.

⁷³ Vuorenpää 1999, 69-72.

⁷⁴ HE 82/1995 vp, 46.

⁷⁵ Vuorenpää 1999, 80-81.

⁷⁶ Jokela 2012, 291.

sillä sen mukaan asianomistaja menettää syyteoikeutensa, kun hän ei ota syytettä ajettavakseen. Tällöin syyte on vastaajan vaatimuksesta hylättävä.

Vuorenpään mukaan syyttäjällä ei ole oikeutta peruuttaa syytettään enää tuomion antamisen jälkeen. Asianomistajalle tämä oikeus on kuitenkin jätetty. Asianomistajan syytteen peruutuksen vaikutukset vaihtelevat. Vaihtelu perustuu siihen, onko alioikeuden tuomio ollut langettava vai onko syyte hylätty. Langettavissa tilanteissa ylempi oikeusaste poistaa alioikeuden tuomion. Syytteen hylkäävissä tilanteissa asianomistajan valituksen käsittely jätetään sille. Tällöin alioikeuden vapauttava tuomio jätetään voimaan, eikä vastaajaa vastaan voida nostaa uutta syytettä.⁷⁷

Syyttämättä jättämisen peruuttamisella tarkoitetaan syyttäjän oikeutta peruuttaa tekemänsä päätös syyttämättä jättämisestä. Tällainen tilanne voi tapahtua esimerkiksi, jos asiassa saadun uuden selvityksen mukaan aiempi syyte on jätetty perustuen puutteellisiin tietoihin. Vähäinen tietojen puutteellisuus ei riitä oikeuttamaan päätöstä syyttämättä jättämisen peruuttamisesta.⁷⁸

Asianomistajan ja syyttäjän syytteen peruutuksia ei tule sekoittaa tai rinnastaa pääkäsittelyjen peruutuksiin. Pääkäsittelyjen peruutuksia on kahta tyyppiä. Kun asian käsittelylle ei ole edellytyksiä vastaajaan haasteen tai asianosaisten kutsujen tiedoksi antamattomuuden vuoksi, pääkäsittely peruutetaan, joskaan tällöin kyse ei ole tietoisesta peruutuksesta. Karvosen mukaan oikeammin puhuttaisiin suunnitelman pettämisestä. Toinen tyyppi perustuu ROL 6:2.1:n 1-6 kohtaan, jossa on listattuna pääkäsittelyn edellytysten puutteita. Näistä yleisimpinä ovat vastaajan pääkäsittelystä poisjäänti, kun asia ei ole sellainen, että se voitaisiin poissaolosta huolimatta ratkaista, ja asianomistajan, todistajan tai asiantuntijan poisjäänti asiassa, jossa häntä pitäisi kuulla henkilökohtaisesti.⁷⁹

3.4 Sovittelu

Sovittelumenettelyn sääntely on erilaista rikos- ja riita-asioissa. Molemmissa tavoitteena on kuitenkin molempia osapuolia tyydyttävän lopputuleman tavoittelu. Määräykset riita-asioiden sovittelusta löytyvät RiitSovL:sta ja rikosasioiden sovittelusta SovitteluL:sta.

⁷⁷ Vuorenpää 1999, 77.

⁷⁸ Jokela 2012, 288-289.

⁷⁹ Karvonen 2003, 157-160.

Vireillä olevassa dispositiivisessa riita-asiassa voidaan vahvistaa sovinto (RiitSovL 8 §). Sovinto vahvistetaan siinä tuomioistuimessa, jossa juttu on käsiteltävänä⁸⁰. Tuomioistuinsovittelun tarkoituksena on päätyä sovinnolliseen ratkaisuun (RiitSovL 3 §:n 1 momentti).

Rikosasioiden sovittelu on maksutonta palvelua, jossa rikoksen tekijä ja uhri voivat tavata luottamuksellisesti sovittelijan johdolla. Tavoitteena on löytää molempia osapuolia tyydyttävä ratkaisu uhrin taloudellisten ja tunneperäisten vahinkojen korvaamiseksi. Sovittelutoiminta on osapuolille vapaaehtoista.⁸¹

4 Hovioikeusmenettely tyytymättömyyden ilmoituksesta valmistelun päättymiseen

Hovioikeus toimii muutoksenhakuasteena käräjäoikeudelle. Tämä on tärkeää kansalaisen oikeusturvan ja oikeusvarmuuden takaamiseksi. Muutoksenhakujärjestelmän ensisijainen tehtävä on antaa asianosaiselle mahdollisuus korjata virheellisenä pitämänsä alemman oikeusasteen tuomio ylemmässä oikeusasteessa.⁸²

Käräjäoikeuden ratkaisusta valittavaa kutsutaan valittajaksi tai muutoksenhakijaksi. Termi kantaja kuvaa vastaavassa tilanteessa olevaa henkilöä käräjäoikeudessa eikä siis sovellu hovioikeudessa käytettäväksi. Valittajan vastapuolta kutsutaan valittajan vastapuoleksi⁸³ tai vastaajaksi (OK 26:24.1).

Käräjäoikeudessa vastaajan asemassa ollut ei välttämättä toimi hovioikeudessa vastaajana, vaan vastaajana toimii muutosta hakeneen asianosaisen vastapuoli. Kun useampi vastapuolinen asianosainen on nostanut valituksen käräjäoikeuden ratkaisusta, asianosaiset toimivat vuoroin valittajina ja vastaajina.⁸⁴

Muutoksenhakekeinot voidaan jaotella varsinaisiin ja ylimääräisiin muutoksenhakekeinoihin⁸⁵. Varsinaisia muutoksenhakekeinoja riita- ja rikosasioissa ovat valitukset. Lisäksi niihin kuuluu takaisinsaanti yksipuolista tuomiota vastaan, joissa juttu voidaan palauttaa uudelleen käsiteltäväksi käräjäoikeuteen. Ylimääräiset muutoksenhakekeinot ovat keinoja jo lainvoimaiseksi tulleiden ratkaisujen muuttamiseksi. Niitä ovat tuomiovirhekantelu, lainvoiman saaneen tuomion purku ja menetetyt määräajan palauttaminen^{86, 87}.

⁸⁰ KKO 2007:19.

⁸¹ Iivari 2007, 19.

⁸² Jokela 2010, 2 & 5.

⁸³ Jokela 2010, 161-162.

⁸⁴ Jokela 2010, 161-162.

⁸⁵ Riippuen, onko kyseessä tavallinen vai poikkeuksellinen muutoksenhaku. Jokela 2010, 3.

⁸⁶ Selitykset käsitteille tuomiovirhekantelu, lainvoiman saaneen tuomion purku ja menetetyt määräajan palauttaminen luvussa 3.

⁸⁷ Jokela 2010, 3-5.

Hovioikeuden ratkaisuun johtavan valmistelun aikana tehtävät valittajan valitus ja vastaajan vastaus riittävät useimmiten ratkaisun perustelemiseksi. Hovioikeuden valmistelun aikana ratkaistavat kysymykset ovat pääasiassa yhtäläisiä käräjäoikeuden riita-asioiden valmistelussa ratkaistavien kysymyksien kanssa. Käräjäoikeudessa tehtävät rikos- ja riita-asiain valmistelumenettelyt eroavat toisistaan. Hovioikeudessa rikos- ja riita-asioiden valmistelumenettelyt ovat samankaltaisia.⁸⁸

4.1 Hovioikeudelle tehtävän valituksen perusteista

Käräjäoikeuden tuomiot ovat valituskelpoisia riippumatta siitä, missä vaiheessa käsittelyä tai millä perusteilla tuomio on annettu. Valituskelpoisuus ei kuitenkaan tarkoita, ettei muutoksenhakukiello voisi sitä estää. Näissä muutoksenhakukielloissa perusteena on pääsääntöisesti ollut muutoksenhaun aiheuttama haitta asianosaisten oikeusturvalle tai yleiselle edulle⁸⁹.

Käsittelyjen pitkittymisten vähentämiseksi ja resurssien paremman kohdistumisen vuoksi hovioikeuksissa on käytössä jatkokäsittelylupamenettely. Jatkokäsittelylupa tarvitaan riita-asioissa, kun käräjäoikeuden ratkaisu on asianosaiselle vastainen tai se koskee vain saamista ja tapauksia, joissa kysymyksessä oleva rahamäärä on alle 10 000 € (OK 25a:5). Rikosasioissa vastaaja tarvitsee tyypillisesti jatkokäsittelyluvan, kun hänet on tuomittu alle 4 kuukauden vankeusrangaistukseen (OK 25a:6.1).⁹⁰ Poikkeuksia näiden säädösten määräyksiin löytyy useita. Jatkokäsittelylupa on esimerkiksi myönnettävä, jos ilmenee aiheutta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta tai käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä (OK 25a:11.1). Osassa asioista jatkokäsittelylupaa ei tarvita, näin on esimerkiksi kun kyseessä on sakon muuntorangaistus määräämistä koskevassa asiassa tai liiketoimintakiellon määräämistä, kumoamista tai pidentämistä koskeva asia (OK 25a:9.1 2-3 kohta).

Asianosaisella on mahdollisuus alioikeuden ratkaisun muutoshakemuksen tekoon muutoksenhakuajan jälkeenkin, kun vastapuoli on hakenut siihen muutosta. Tästä käytetään nimitystä vastavalitus. Vastavalitus on pääsääntöisesti riippuvainen vastapuolen valituksesta. Vastavalitus raukeaa, kun päävalitus peruuntuu, raukeaa, jätetään tutkimatta⁹¹ tai valittajalle ei myönnetä jatkokäsittelylupaa.⁹² Poikkeuksena kuitenkin OK 25:14b:n mukaisesti valituksen peruuttaminen pääkäsittelyssä, jonka seurauksena vastavalitus ei raukea. Vastavalituksen käsittelyssä noudatetaan suurimmilta osin yhtäläisiä lain säännöksiä kuin valituksenkin käsittelyssä (OK 25:14c).

⁸⁸ Jokela 2010, 264.

⁸⁹ Jokela 2010, 110-115.

⁹⁰ Jokela 2010, 131-135.

⁹¹ Selitys käsitteelle tutkimatta jättäminen luvussa 3.

⁹² Jokela 2010, 149-154.

4.2 Valituksen teko

Elleivät asianosaiset saata käräjäoikeuden ratkaisua hovioikeuden tutkittavaksi, tulee se pääsääntöisesti lainvoimaiseksi. Käräjäoikeuden tehtävänä on kuitenkin antaa asianosaisille tieto valitusoikeudestaan ja ratkaisun yhteydessä antaa muutoksenhakuohjeet suullisesti tai tarvittaessa kirjallisesti (OK 25:3.1). Saadakseen käräjäoikeuden ratkaisun tutkittavaksi tulee valittavan asianosaisen ilmoittaa seitsemän päivän määräajassa tyytymättömyytensä käräjäoikeuden ratkaisuun (OK 25:5.1-2). Tyytymättömyyden ilmoitus on puhevallan käyttämisen edellytys (OK 25:5.1). Valituksen teko ilman tyytymättömyyden ilmoitusta johtaa pääsääntöisesti valituksen tutkimatta jättämiseen. Tyytymättömyyden ilmoitus tehdään suullisesti tai kirjallisesti asian ratkaisulle tuomioistuimelle tai sen kanslialle (OK 25:5.3).⁹³ Tyytymättömyyden ilmaisun myöhästyessä annetusta määräajasta⁹⁴ käytetään käsitettä ei hyväksyttyä. Siitä ei siis seuraa tyytymättömyyden ilmaisun tutkimatta jättämistä tai hylkäämistä⁹⁵.

Kun tyytymättömyyden ilmoitus on hyväksytty, valittava asianosainen saa valitusosoituksen. Valitusosoituksessa on ilmoitettu valituksen käsittelevä hovioikeus ja valitusajan päättymispäivä. Siinä kerrotaan säännökset valituksen perille ajamiseksi, se kuinka jatkokäsittelylupamenettely toimii, minkälaisia lupaperusteita juttuihin liittyy, sekä mitä vaatimuksia valituskirjelmälle ja sen liitteille on asetettu. Siitä saa myös tiedot vastavalituksesta ja ennakkopäätösvalituksesta^{96, 97} Valittajan on tehtävä valituskirjelmä valitusosoituksen mukaisesti (OK 25:15.1) ja jätettävä se käräjäoikeuden kansliaan 30 päivän määräajassa ratkaisun julistamis- tai antamispäivästä (OK 25:12.1). Valituskirjelmän saavuttua käräjäoikeus toimittaa sen hovioikeuteen (OK 25:18.1).⁹⁸

Muutoksenhakumenettelyssä keskeinen on valituskirjelmä. Se toimii käräjäoikeudessa käytävän haastehakemuksen asemasta hovioikeudessa. Osaksi valituskirjelmän pohjalta hovioikeus päättää, annetaanko valittajalle jatkokäsittelylupa ja pidetäänkö asiassa pääkäsittely⁹⁹. Valituskirjelmässä esitettäviksi määrätyt asiat ovat OK 25:15.1:n 1-6 kohdassa. Kyseisten kohtien sisällön voitaneen katsoa olevan osaksi yhtenevää haastehakemuksen sisällölle asetettavien vaatimusten kanssa. Valituskirjelmässä tulee esittää (OK 25:15.1:n 1-6 kohta):

1. Muutoksenhaun kohteena oleva ratkaisu
2. Mitä osia ratkaisusta halutaan muuttaa
3. Mitä muutoksia vaaditaan

⁹³ Jokela 2010, 216-223.

⁹⁴ 7 päivää käräjäoikeuden tuomion antamisesta tai julistamisesta. OK 25:5.2.

⁹⁵ Havansi 2004, 72-75.

⁹⁶ Selitys käsitteelle ennakkopäätösvalitus luvussa 3.

⁹⁷ Ks. Liitteet 9-11.

⁹⁸ Jokela 2010, 211-240.

⁹⁹ Jokela 2010, 232-234.

4. Millä perusteilla muutoksia vaaditaan ja mitkä osat ratkaisun perusteluista ovat virheellisiä
- 4a. Perustelu jatkokäsittelyluvan myöntämiselle, jos asia on OK 25a:5-8 §:n mukainen, ja syyt, miksi perustelu on pätevä, jos ne eivät selviä muuten valituskirjelmästä.
5. Todisteet, jotka halutaan esittää ja mitä niillä halutaan näyttää.
6. Pyytääkö valittaja pääkäsittelyn toimittamista.

Asiassa, jossa jatkokäsittelylupa edellytetään, on mainittava perusteet, joilla jatkokäsittelylupa tulisi myöntää. Tämä tulee tehdä, ellei syy selviä valituskirjelmästä (OK 25:15.1 4a kohta). Yleisintä on, että muutoksenhakemus perustuu käräjäoikeuden ratkaisun vääränä pitämiseen. Tällöin peruste valituksessa ja jatkokäsittelyluvan pyytämisessä on yleensä sama. Erona on kuitenkin se, että jatkokäsittelylupaa haettaessa perustelu tulee selkeämmin esille.¹⁰⁰

Valittajalla on velvollisuus ilmoittaa aiemmin käräjäoikeudessa esittämänsä todisteet sekä uudet hovioikeudessa esitettäväksi tarkoitetut todisteet (OK 25:15.1:n 5 kohta). Pääsääntöisesti uusia todisteita ei riita-asioissa sallita otettavaksi tarkasteltaviksi hovioikeudessa, mutta jos hän ei ole voinut vedota todisteeseen käräjäoikeudessa, niin todistetta voidaan harkita tarkasteltavaksi (OK 25:17.1).^{101 102}

Valittajan halutessa hovioikeudessa pidettäväksi pääkäsittelyn¹⁰³ tulee hänen ilmoittaa yksilöity peruste tahtonsa tueksi. Hänen on myös ilmoitettava, onko hänen mielestään pääkäsittelyssä kuultava asianosaisia henkilökohtaisesti ja keiden muiden todistelutarkoituksessa kuuleminen on tarpeen (OK 25:15.2). Yksilöity pääkäsittelypyynnön perustelu on tarpeen pääkäsittelyn tarpeen arvioimiseksi ja sen valmistelemiseksi.¹⁰⁴

4.3 Menettely valituksen hovioikeuteen saapumisen jälkeen

Hovioikeuden valmistelussa käytetään osin samaa menettelyä, kuin mitä käräjäoikeuden valmisteluvaiheesta on säädetty (OK 26:11). Valmistelusta vastaa hovioikeuden jäsen, jota nimitetään valmistelusta vastaavaksi jäseneksi. Hänen avustajanaan toimii esittelijä, jolle kuuluu jutun juoksevien asioiden hoitaminen. Vaikeat asiat valmistelusta vastaava jäsen ratkaisee osaston tai kokoonpanon puheenjohtajan kanssa.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Jokela 2010, 236.

¹⁰¹ Jokela 2010, 235.

¹⁰² Opinnäytetyön harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen osalta on myös syytä mainita, että kuten edellä mainittu, vastavalituksiin sovelletaan samankaltaista valituskirjelmän sääntelyä.

¹⁰³ Hovioikeuden pääkäsittely on asianosaisten kuulemista ja muun selvityksen vastaanottoa varten. Pääkäsittelyssä kuullaan mahdollisia todistajia ja asiantuntijoita. OK 26:13.1.

¹⁰⁴ Jokela 2010, 236.

¹⁰⁵ Jokela 2010, 242-243.

Valitusten saavuttua niille määritetään kiireellisyysluokitukset hovioikeuden kirjaamossa.¹⁰⁶ Luokitukset perustuvat asioiden tyyppeihin siten, että esimerkiksi riita-asioiden turvaamistoimet määritetään nopeammin käsiteltäviksi. Samaisen valituskirjelmän tarkastuksen yhteydessä kehoitetaan valittajaa korjaamaan puutteet kirjelmässä. Jos korjausta ei tehdä annetussa määräajassa, seurauksena voi olla tutkimatta jättäminen.¹⁰⁷

4.3.1 Hovioikeudelle tehtävän vastauksen perusteista

Oikeudenkäynnin kontradiktorisen periaatteen eli kuulemisen periaatteen mukaan valittajan vastapuolelle täytyy antaa mahdollisuus vastata valittajan vaatimuksiin ja selvityksiin¹⁰⁸. Kirjallinen vastaus on keskeinen jutun valmistelemiseksi ja pääkäsittelyn järjestämisen tarpeen selvittämiseksi. Vastauksen pyytää hovioikeus eikä sitä tarvitse toimittaa oma-aloitteisesti (OK 26:3.1).¹⁰⁹

Vastausta ei kuitenkaan pyydetä, jos valitus jätetään sillensä¹¹⁰ sen puutteellisuuden tai määräjassa palauttamattomuuden vuoksi sekä silloin, kun sille on jokin muu este (OK 25a:3-4). Sitä ei myöskään pyydetä, kun vastauksen pyytäminen on ilmeisen tarpeetonta (OK 26:3.1). Ilmeisen tarpeetonta on pyytää vastausta esimerkiksi kun valituskirjelmästä selviää, että käräjäoikeuden ratkaisua ei ole tarvetta muuttaa tai tuomiossa on virhe, jonka korjaaminen ei riipu vastauksesta.¹¹¹

Kaikilta vastapuolilta ei tarvitse pyytää vastausta samaan aikaan. Näin vähennetään kustannuksia ja ajallisia tappioita. Ensimmäisestä pyydetystä vastauksesta voi selvitä, että vastauksen perusteella käräjäoikeuden tuomiota ei tulla muuttamaan yhdenkään vastapuolen vastauksen sisällön vuoksi.¹¹²

Vastauksen tekemiseen vastapuolelle annetaan hovioikeudelta tiedoksi valittajan valitus (OK 26:3.2). Vastauspyyntö voidaan lähettää postitse tai muulla tavalla, kuten vastaanottotodistuksellisenä tiedoksiantona. Vastauspyynnön mukana on lähetettävä jäljennökset siinä mainituista asiakirjoista (OK 26:28).¹¹³

¹⁰⁶ Ks. Liitteet 7-8.

¹⁰⁷ Jokela 2010, 244.

¹⁰⁸ Hovioikeusmenettelyn kannalta on tärkeää, mutta ei pakollista, saada vastapuolen vastauskirjelmä. Jokela 2010, 254.

¹⁰⁹ Jokela 2010, 248-250.

¹¹⁰ Selitys käsitteelle sillensä jättäminen luvussa 3.

¹¹¹ Jokela 2010, 249-250.

¹¹² Jokela 2010, 251.

¹¹³ Jokela 2010, 252.

Hovioikeus asettaa vastauksen toimittamiselle määräajan (OK 26:3.1). Jokelan mukaan määräajasta myöhästyneetkin vastaukset tulee ottaa huomioon.¹¹⁴ Laista ei hänen mukaansa löydy seuraamuksia tilanteelle, jossa vastapuoli ei anna pyydettyä vastausta.

4.3.2 Vastauksen teko

Vastauksen tulee olla yhtä yksityiskohtainen kuin valituksen¹¹⁵. Vastauksessa on ilmoitettava:

1. Missä asiassa vastaus annetaan (OK 26:4.1 1-3 kohta).
2. Vastustaako vastaaja muutosvaatimusta vai myöntääkö hän sen.
3. Vastajaan käsitys valittajan esittämistä perusteista ja mihin vastaaja haluaa perustaa käsitöksensä.

Hovioikeus voi myös pyytää, että vastauksessa lausutaan tietystä aiheesta (OK 26:3.2).¹¹⁶

Vastauksessa vaaditaan yleensä hylkäämään valitus ja säilyttämään käräjäoikeuden ratkaisu. Vastauksessa ei tarvitse toistaa perusteluja, joilla käräjäoikeus päätyi ratkaisuunsa. Vastauksessa tulee kuitenkin esittää, miksi vastaus olisi hylättävä. Samalla on syytä vaatia käräjäoikeudessa jo kertaalleen vaadittua toissijaista kanne- tai rangaistusvaatimusta eli rangaistusta tai seuraamusta tilanteelle, jossa ensisijaisesti kanteella vaadittua seuraamusta ei tuomioistuimessa katsota aiheelliseksi. Tämä on tarpeen, sillä hovioikeus saattaa kumota ensisijaisen kanne- tai rangaistusvaatimuksen mukaisen käräjäoikeuden ratkaisun.¹¹⁷

Jokelan mukaan vastapuoli voi halutessaan esittää vastauksessa, miksi valitusta ei voida ottaa tutkittavaksi, jos kyseessä on väitteenvaarainen prosessin este muutoksenhakuasteessa.¹¹⁸

Näistä esimerkiksi hän asettaa tilanteen, jossa asianosaiset ovat sopineet kirjallisesti olevansa hakematta muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun (OK 25:2.1).¹¹⁹ Kun vastapuoli haluaa nostaa esille prosessin esteen, joka virkamiesten olisi tullut nostaa esille, voi hän tehdä sen vastauksen antamisen jälkeenkin. Tällöin pitkittymisestä voi seurata kustannuksia tai saatavien tuomioistuinkorvauksien vähenemistä vastapuolelle.¹²⁰

4.3.3 Valmistelun jatkaminen

Vastaus lähetetään hovioikeuden toimesta tiedoksi valittajalle (OK 26:6), jotta hän voi arvioida kuinka muutoksenhakumenettelyssä on syytä toimia. Jokela on nostanut tämän esille tarkastellessaan hovioikeuden pääkäsittelyjä, hänen mukaansa ”Eryityisesti silloin, kun asiassa

¹¹⁴ Toisin HE 33/1997 vp, 59-60.

¹¹⁵ Jokela 2010, 254-255

¹¹⁶ Nämä pyynnöt tosin ovat harvinaisia. Jokela 2010, 254-255.

¹¹⁷ Jokela 2010, 254-255.

¹¹⁸ Jokela käyttää argumenttina OK 16:1:ää. Jokela 2010, 255.

¹¹⁹ Jokela 2010, 255.

¹²⁰ Jokela käyttää argumenttina OK 21:5:ää. Jokela 2010, 255.

toimitetaan pääkäsittely, valittajan on pääkäsittelyyn valmistautuessaan tiedettävä, miten vastapuoli on suhtautunut hänen valitukseensa ja mihin seikkoihin vastapuoli on puolestaan vedonnut”.¹²¹ Vastapuolen vastauksen jälkeen valmistelua voidaan jatkaa käräjäoikeuden valmistelua koskevien säännösten mukaan, sikäli kun sille on tarvetta (OK 26:11)¹²².

Valmistelu on pääsääntöisesti kirjallista, mutta tarvittaessa pidetään suullisia valmisteluistuntoja. Suurimmassa osassa hovioikeuden tapauksista ei ole tarvetta suulliselle valmisteluistunnolle ja se on yleisempää jutuissa, joissa pidetään pääkäsittely. Niitä voidaan järjestää, jos niiden katsotaan edistävän valmistelua (OK 26:8.2). Valmisteluistunnossa selvitetään tarkemmin, mihin asianosaiset ovat pyrkineet vetoamaan tai mitä he todisteillaan haluavat näyttää. Tämä on tarpeen, jos aiemmin toimitetuista asiakirjoista kyseiset tiedot eivät käy ilmi riittävän selkeästi. Osassa esittelyssä ratkaistavista jutuista asianosaisten näkökulmat voidaan selvittää suullisen valmisteluistunnon avulla ja käyttää kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston tukena.¹²³

Suullinen valmisteluistunto järjestetään myös, kun riita-asiassa vedotaan uuteen todisteeseen tai seikkaan. Tarkoituksena on tällöin selittää näkemykset asianosaisille ja tuomioistuimelle. Suullisen valmisteluistunnon perusteella valmistelusta vastaavalla tuomarilla ei ole lupaa olla pitämättä pääkäsittelyä, vaikka hän valmisteluistunnon aikana olisi huomannut, että todistelu ei poikkea käräjäoikeudessa jo kertaalleen esitetystä todistelusta.¹²⁴

Pääkäsittely on pidettävä, kun virallinen syyttäjä sitä pyytää suullisen todistelun vastaanottamiseksi tai kun hovioikeus katsoo sille olevan tarvetta (OK 26:14.1 & OK 26:14a). Pääkäsittely tarvitaan, jos käräjäoikeudessa vastaan otettu suullinen todistelu ei ole riittävän uskottava, jolloin käräjäoikeudessa otettu suullinen todistelu otetaan tarvittavilta osin uudelleen vastaan, sikäli kun sille ei ole estettä (OK 26:15.1). Pääkäsittelyssä otetaan myös hovioikeudessa uutena vastaan otettava suullinen todistelu (OK 26:15.3). Pääkäsittelyllisissä tapauksissa on kutsuttava kuultavat henkilöt pääkäsittelyyn ja päätettävä heille asetettavista uhista, jotka toteutuvat, sikäli kun he eivät saavu (OK 26:17-23).¹²⁵ Pääkäsittelyn sijaan juttu voidaan ratkaista esittelyssä (OK 26:12.1).

Jos asiassa ei OK 26:13-16:n mukaisesti pidetä pääkäsittelyä, se ratkaistaan kirjallisella oikeudenkäyntiaineistolla (OK 26:12.1). Pääkäsittely voidaan pitää siten, että siinä käsitellään vain osaa oikeudenkäynnin kohteena olevasta asiasta (OK 26:13.2). Pääkäsittely on pidettävä, jos riita-asian asianosainen tai rikosasian asianomistaja sitä vaatii (OK 26:14.1). Pääkäsittelyä

¹²¹ Jokela 2010, 256.

¹²² Jokela 2010, 257.

¹²³ Jokela 2010, 260-261.

¹²⁴ Jokela 2010, 259-260.

¹²⁵ Jokela 2010, 242-243.

ei kuitenkaan tarvita, jos OK 26:15.1:n mukaisesti ei tarvita suullista todistelua, kun riittävä näyttö on jo saatu muulla tavalla ja pääkäsittelyn järjestäminen on muutoinkin tarpeetonta, kun otetaan huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle (OK 26:14.2).

5 Joutuisuus osana oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta

Oikeusturvan kehittämisessä on kyse ”yhteiskunnan käytettävissä olevien voimavarojen tarkoituksenmukaisesta käyttämisestä ja jakamisesta”¹²⁶. Opinnäytetyön ehdotusten tavoitteena on kohdistaa juttuihin, joissa valitus peruuntuu, käytettävä aika tarkoituksenmukaisemmin. Kyse on siis oikeusturvan kehittämisasiasta.

Oikeussuojan ja oikeusturvan kannalta keskeistä on käsittelyn joutuisuus¹²⁷. Opinnäytetyö liittyy keskeisesti oikeussuojaan ja oikeusturvaan, sillä tavoitteena on lyhentää keskimääräisiä käsittelyaikoja. Käsittelyn kesto voi aiheuttaa ahdistusta ja negatiivisia tunteita, olipa syynä sitten epämieluisien asioiden kertaaminen tai epävarmuus päätöksestä tai tuomiosta¹²⁸.

EIS 13 artikkelissa määrätään tehokkaan oikeussuojakeinon antamisesta. Se voi olla keino, jolla ennalta ehkäistään oikeudenkäynnin viivästyminen tai jatkuminen, tai se voi olla keino, jolla jälkikäteen hyvitetään viivästyminen¹²⁹. Opinnäytetyön ehdotukset ohjausvaikutukselliseksi oikeudenkäyntimaksujärjestelmiksi eivät kohdistu yksittäisten oikeudenkäyntien viivästyksen vähentämiseen, vaan pyrkivät aiheuttamaan keskimääräisen oikeudenkäyntien kestojen lyhentymisen. On siis epäselvää, voidaanko opinnäytetyön ehdotuksia pitää tehokkaina oikeussuojakeinoina, artiklan sanamuodon viitatessa yksittäiseen oikeudenkäyntiin¹³⁰.

Viranomaisen maksujärjestelmien yleisenä tavoitteena on oikeudenmukaisuus. ”Maksujärjestelmän oikeudenmukaisuudella tarkoitetaan sitä, että maksu kohdistuu oikein maksuvelvolliselle eli yleensä suoritteen tilaajalle ja sitä, että maksu ei saa olla kohtuuton tai mielivaltaisesti asetettu suhteessa käsiteltävän asian laajuuteen tai asiakkaan maksukykyyn”.¹³¹ Kirjoitusasu, oikein kohdistuminen, jättää hieman varaa tulkinnalle. Maksujärjestelmän oikeudenmukaisuus ja erityisesti maksun oikein kohdistuminen ovat keskeisiä tarkasteltaessa opinnäy-

¹²⁶ Kuosma 1994, 908.

¹²⁷ Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuoja käsittelyn viivästyessä 2013, 14. PL 21 § 1 momentti.

¹²⁸ Tästä esimerkkinä Jokelan kirja hovioikeusmenettelystä, jossa kirjoittaja kuvaa vastapuolen halua kuulla pikaisesti määräajan jälkeen tuomioistuimen kirjaamosta tilanteesta, saaden tyydytyksen kuulla hakemuksen peruuntuneen. Näin hänen ei tarvitse huolehtia oikeudenkäynnin jatkumisesta ja oikeus-epävarmuuden jatkumisesta. Jokela 2010, 299.

¹²⁹ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006/21, 43.

¹³⁰ Oikeusministeriön työryhmämietinnön 2006/21 mukaan ennalta estävän keinon käyttö tarkoittaisi vireillä olevaan oikeudenkäyntiin puuttumista, joten he eivät ilmeisesti ole tarkastelleet asiaa keskimääräisten käsittelyaikojen vähentämisen näkökulmasta. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006/21, 44.

¹³¹ OMTMK, 15.

tetyön ehdotuksia, sekä verrattaessa niitä OMTMK:n mukaiseen ennakkomaksujärjestelyyn ja nykyiseen lainsäädäntöön.

5.1 EIS ja kansallisen lainsäädännön määräykset käsittelyn joutuisuudesta

Euroopan Neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi on tehty yleissopimus¹³², jonka piiriin Suomi kuuluu¹³³. Sen mukaan jokaisella on oltava käytettävissään tehokas kansallinen oikeussuojakeino oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan¹³⁴. Viivästyttömyyden kannalta keskeisimpinä artikloina EIS:ssa ovat artikkelit 6 ja 13. 6 artiklan 1 kappaleessa annetaan oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, kun päätetään henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteenä. 13 artiklassa määrätään antamaan oikeus käyttää tehokasta oikeussuojakeinoa kansallisen viranomaisen edessä, kun kyse on tunnustettujen oikeuksien tai vapauksien loukkaamisesta. Artiklan mukaan tällainen oikeussuojakeino on oltava tarjolla. Tuomioistuinten jutturuuhkia ei EIS:ssa ole pidetty hyväksyttävänä syynä oikeudenkäyntien viivästymiseksi¹³⁵.

Suomen lainsäädännössä käsittelyn joutuisuus on turvattu PL 21 §:n 1 momentin avulla. Kyseisen lainkohdan esikuvana on toiminut EIS 6 artikla, mutta Suomen lainsäädännössä ihmisoikeudet on turvattu laajemmin. Laajemmin siinä mielessä, että lainkäytön lisäksi PL 21 §:n 1 momentin kuuluu myös hallintainkäytöllinen menettely¹³⁶, eikä siinä taata pelkästään vähimmäisoikeuksia.¹³⁷ PL 21 §:n 1 momentista on johdettavissa prosessin nopeustavoite eli tavoite siitä, kuinka oikeudenkäyntiasia on pyrittävä ratkaisemaan nopeasti. Sen mukaan asia on saatava käsiteltyksi ilman aiheetonta viivytystä.¹³⁸ Ongelmana käsittelyn hitaudesta johtuen saattaa Fränden ym. mukaan olla jopa oikeankin ratkaisun arvottomuus voittaneelle osapuolelle. Nopeustavoitteesta puhuttaessa sitä kuvataan usein välittömyys-, suullisuus- ja keskitysperiaatteina, jotka kuuluvat menettelyperiaatteisiin. Näillä menettelyperiaatteilla on pyritty toteuttamaan nopeustavoitteen lisäksi prosessin varmuus- ja halpuustavoite.¹³⁹

Varmuustavoitteella pyritään antamaan ratkaisu selvittämällä materiaallinen totuus ja takamalla virheetön lain soveltaminen. Halpuustavoitteeseen kuuluu prosessin järjestäminen kustannuksiltaan siten, että prosessin kustannukset eivät estä hakeutumasta tuomioistuinprosessiin.¹⁴⁰ Varmuustavoitteen tarkastelu ei kuitenkaan kuulu opinnäytetyön aihealueeseen, ja

¹³² Euroopan ihmisoikeussopimus.

¹³³ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006/21, 12-13.

¹³⁴ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006/21, kuvailulehti.

¹³⁵ Vuorenää 2009, 63.

¹³⁶ Joka on otettu Hall:iin. Hall 23 §:n 1 momentti.

¹³⁷ Frände, D., Hanvansi, E., Helenius, D., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. 2012, 91.

¹³⁸ Vuorenää 2009, 63.

¹³⁹ Vuorenää 209, 65-66.

¹⁴⁰ Vuorenää 2009, 61-62.

halpuustavoitetta on kuvattu myöhemmin tarkastellessa opinnäytetyön oikeudenkäyntimaksu-järjestelmäehdotuksia.

Välittömyysperiaatteella kuvataan tapaa, jolla oikeudenkäyntimateriaali on otettava vastaan tuomioistuimessa. Materiaali on esitettävä välittömästi tuomioistuimessa, jossa asiaa käsitellään ja se ratkaistaan. Suullisuusperiaatteellisena tarkoituksena on ottaa asianosaisten, heidän oikeudenkäyntiavustajiensa, todistajien ja muiden oikeudenkäynnissä kuultavien henkilöiden lausumat suullisesti tuomioistuimessa. Keskitysperiaatteen ideana on mahdollisuuksien mukaan käsitellä juttu yhdessä oikeudenkäyntitilaisuudessa. Keskitysperiaate on siis suorassa yhteydessä nopeustavoitteeseen.¹⁴¹

Mäenpää kuvaa joutuisaa käsittelyä, joka on suorassa yhteydessä PL 21 §:n 1 momentista johdettuun nopeustavoitteeseen. Joutuisan käsittelyn tavoite nostetaan esille Hall 23 §:n 1 momenttia tarkasteltaessa, mutta molempien, PL ja Hall, mukaan asia on saatava käsiteltyksi ilman aiheetonta viivytystä¹⁴², joten hallintolainkäytöllisen kuvauksen voidaan epäillä kuvaavan myös yleisiä prosessioikeudellisen nopeuden tavoitteita. Viivytyksettömyys koskettaa ensinnäkin virkamiehiä, joiden tavoitteena tulee olla omien tehtäviensä suorittaminen viivytyksettä. Viivytyksetön käsittely riippuu kuitenkin kokonaisvaltaisesta arviosta, jossa tulee ottaa huomioon ainakin käsiteltävän asian luonne, vaikeusaste ja käsittelyn vaatimat menettelyvaiheet. Viivytyksettömyyden tavoittelu ei kuitenkaan saa johtaa asianmukaisuuden, huolellisuuden tai puolueettoman käsittelyn heikkenemiseen. Käsittelyaika siis vaihtelee tapauskohtaisesti, kuitenkin siten, että samankaltaisissa asioissa tulisi olla yhtä pitkät käsittelyajat.¹⁴³

5.2 Oikeudellisten prosessien kestot Suomessa

Sekä yksilön, että yhteiskunnan vuoksi on turvattava joutuisa käsittely sekä päätösten oikeusvarmuus. Viiveiden seurauksena voi olla inhimillistä kärsimystä ja kustannuksia yhteiskunnalle.¹⁴⁴ Pitkät prosessit voivat siis vaikuttaa asianosaisen henkiseen jaksamiseen, mikä voi esimerkiksi johtaa tarttumaan vastapuolen asianajajan tarjoukseen tuomioistuinkulujen korvaamisesta, jos kantaja tai valittaja luopuu kanteestaan tai valituksestaan tai peruuttaa sen.

Oikeusministeriön työryhmämietinnössä 2006:21 on nostettu esille vuonna 2005 viisi tapausta ja vuonna 2006 seitsemän tapausta, joissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut Suomelle langettavan tuomion viipyneistä oikeudenkäynneistä. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot ovat koskeneet rikos- ja riita-asioita. Oikeudenkäyntien kokonaiskestot ovat vaihdelleet 4 vuodesta 2 kuukaudesta 10 vuoteen 2 kuukauteen. Useimmat viivästyksiset ovat tapahtuneet

¹⁴¹ Vuorenperä 2009, 66-75.

¹⁴² Mäenpää 2011, 76-77.

¹⁴³ Mäenpää 2011, 76-77.

¹⁴⁴ Valtion talousarvioesitys 2013.

käräjäoikeudessa, mutta monet myös hovioikeudessa. Verrattain harvassa tapauksessa viivästymistä on tapahtunut myös esitutkinnan- ja syyteharkinnan aikana. Hyvityksen määrä on vaihdellut 1500-5000 €. Lisäksi toukokuun 2006 lopulla oli vireillä 20 valitusta, joissa oli kyseessä EIS 6 artiklan mukainen oikeudenkäynnin viipyminen ja Suomelta vaadittiin korvausta. Osassa näistä oli vedottu EIS 13 artiklaan eli loukattuun oikeuteen käyttää tehokasta oikeus-suojakeinoa kansallisen viranomaisen edessä.¹⁴⁵

Opinnäytetyötä tehdessäni vastaan ovat toistuvasti tulleet Virolaisen näkemykset ja kokoamat tiedot oikeudenkäyntien pitkittymisestä^{146 147}. Vuonna 2009 perustuslakivaliokunta on pyytänyt ulkoministeriöltä selvitystä oikeudenkäyntien viivästymisistä. Ulkoministeriön selvityksestä kävi ilmi, että Suomi on 21.10.2009 mennessä rikkonut yllä kuvattua EIS 6 artiklan 1 kappaletta 41 jutussa¹⁴⁸. 3.11.2009 juttuja oli jo 44 ja 5 vuorokautta myöhemmin Virolainen oli päivittänyt blogiinsa vielä kaksi uutta vastaavaa rikkomusta¹⁴⁹. Juttujen määrä näytti ainakin vuoteen 2009 asti olleen kasvussa, 2007 tapauksia oli yhdeksän kappaletta ja ensimmäisen blogin kirjoitushetkellä 5.5.2009 tapauksia oli kyseiseltä vuodelta jo 16¹⁵⁰. Lisäksi blogissa kerrotaan valtion ja valittajan välillä sovinnollisesti päättyneistä tapauksista, joissa EIS 6 artiklan 1 kappaletta on loukattu. Myös sovintoon päättyvien tapausten määrä on ollut kasvussa vuosina 2007-2009, näissä tapausten määrä on kasvanut 6-13¹⁵¹.¹⁵² Yhteenvetona voidaan todeta, että viivästyneiden juttujen määrä kasvoi vuosina 2007-2009.

Kuten johdannossa on mainittu, näitä käsittelyaikoja on saatu lyhennetyiksi. EIS 6 artiklan 1 kappaletta loukanneista tapauksista langettavia tuomioita ei ole tullut Suomelle vuosina 2012-2013¹⁵³. Vuonna 2011 tapauksia on ollut kaksi ja vuonna 2010 yhdeksän kappaletta¹⁵⁴. Nämä määrät ovat teoriassa tarkastettavissa ulkoasianministeriön kotisivuilta löytyvien tiedotteiden avulla, joissa kuvataan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomelle langettamia tuomioita. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kotisivujen tilastoineista löytyvät EIS 6 artiklan 1 kappaletta loukanneet tapaukset näyttäisivät olevan yhteneviä ulkoasianministeriön kotisivuilla olevan hakumoottorin avulla löytyneiden tapausten kanssa.¹⁵⁵ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

¹⁴⁵ Oikeussuojakeinot oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan 2006, 19-21.

¹⁴⁶ Virolainen nostaa blogissaan esille ainakin osan tuottamastaan, oikeudenkäyntien pitkittymistä käsittelevästä, aineistosta. Näihin kuuluvat muun muassa Suomen Asianajajaliiton oikeudellisen aikakauskirjan, Defensor Legiksen julkaisussa 2006/4, ilmestynyt artikkeli ”prosessin pitkittymisen syistä, seurauksista ja ehkäisykeinoista” (s. 567-587) & Frände, D., Havansi, E., Helenius, D., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, J., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. kokoomateos, Prosessioikeus 2007, jossa on julkaistu hänen artikkelinsa ”Johdatus prosessioikeuteen” (s. 39-210). Virolainen 2009a.

¹⁴⁷ Virolainen 2009a; Virolainen 2009b.

¹⁴⁸ Ulkoasianministeriön lausunto perustuslakivaliokunnalle 21.10.2009.

¹⁴⁹ Landgren v. Finland; Horsti v. Finland, ks. Virolainen 2009b.

¹⁵⁰ Virolainen 2009a.

¹⁵¹ 13 tapausta tosin koskettaa blogin kirjoitushetkeä 5.5.2009 ja tapauksia on kyseisenä vuonna saattanut tulla lisää.

¹⁵² Virolainen 2009a.

¹⁵³ Violations by article and by states 2013 2013; Violations by article and by respondent state 2012 2012.

¹⁵⁴ Violations by article and by state 2011 2011; Violations by article and by country 2010 2010.

¹⁵⁵ Ulkoasianministeriön kotisivujen hakumoottori. Hakusanoiksi esimerkiksi: kohtuullisessa ajassa.

ei ole vielä julkaissut maa- ja artiklakohtaisten rikkomusten tilastointia vuodelle 2014, mutta ulkoasianministeriön verkkosivuilta löytyy ainakin yksi EIS 6 artiklaa loukannut tapaus vuodelle 2014¹⁵⁶.

Vuoden 2012 keskimääräisesti toteutunut ja vuoden 2013 arvioitu keskimääräinen kesto, sekä vuoden 2014 tavoiteltu keskimääräinen kesto käräjäoikeuksille, hovioikeuksille ja hallinto-oikeuksille löytyvät liitteenä olevasta vuoden 2014 talousarvioesityksestä.¹⁵⁷ Hovioikeuksissa kestojen ei arvioida muuttuneen tai niille ei ole asetettu korkeampia tai matalampia kestoja. Tämä saattaa tarkoittaa, että kestoja pidetään suvaittavalla tasolla. Käräjäoikeuksien laajoissa riita-asioissa oli kestojen kasvua ja tavoitteena vuodelle 2014 on laskea keskimääräinen kesto lähemmäs vuoden 2012 tasoa. Käräjäoikeuksien rikosasiat ja summaariset asiat olivat ja niiden tavoitellaan olevan melko vaihtelemattomia keskimääräisiltä kestoiltaan tarkasteltavalla jaksolla. Myös hallinto-oikeuksien kokonaiskäsittelyjen keskimääräiset kestot olivat melko vaihtelemattomia 2012-2013 ja tavoiteltava käsittelyjen keston väheneminen vuodelle 2014 oli vähäinen.¹⁵⁸

5.3 Viivästymisten syistä

Viivästymiset ovat selkeästi monen tekijän summa, Virolainen on jo vuonna 2009 listannut blogiinsa useita viivyttäviä tekijöitä ja keinoja niiden vähentämiseksi. Näihin kuuluu esimerkiksi asiamiesten¹⁵⁹ tuntipalkkaus, mikä hänen mukaansa kannustaa viivyttämään käsittelyä¹⁶⁰. Osa blogissa esitetyistä ehdotuksista saattaa jo olla päätyneet lakiin ja esimerkiksi ehdotus korkeimman hallinto-oikeuden ja korkeimman oikeuden yhdistämisestä näyttää olevan parhaillaan tarkasteltavana oikeusministeriössä¹⁶¹.

Hallintoasioissa viivästymisiä ovat aiheuttaneet asiamäärät, organisoinnin ja resurssien puute sekä prosessien monimutkaisuus. Asianosaisesta tai muusta tahosta johtuvat viivästymiset ovat johtuneet ainakin lausuntojen ja selvitysten antamisesta viimeisenä määräpäivänä eli käsittelyn välttämiseksi.¹⁶² Tämä kuvaa sitä, kuinka oikeudellisten prosessien kestoja ei saada lyhennettyä vain yhdellä keinolla.

Viivästysten syistä näyttää olevan reilusti perusteltuja mielipiteitä. Kuitenkin painopiste vaikuttaa olevan uusien keston viipymistä vähentävien keinojen etsimisessä sen sijaan, että vii-

¹⁵⁶ Tiedote 97/2014

¹⁵⁷ Liite 20.

¹⁵⁸ Liite 20.

¹⁵⁹ Selitys käsitteelle asiamies luvussa 3.

¹⁶⁰ Virolainen 2009b.

¹⁶¹ Virolainen 2009b. Työryhmän asettaminen selvittämään korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistämisen hyödyt ja haitat 2013.

¹⁶² Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuoja käsittelyn viivästyessä 2013, 14-15.

pymiseen johtavia syitä vähennettäisiin. Osassa keinoista vaikutetaan hyväksyttävän, että viivästyksiset ovat kestettävissä ja rahalla ratkaistavissa¹⁶³.

6 Helsingin hovioikeuden tilastotietoa valitusten peruutuksista vuodelta 2013

Opinnäytetyötä varten on teetetty tilastointi hovioikeuden valitusten peruutuksista vuodelta 2013¹⁶⁴. Tilastointi perustuu Helsingin hovioikeuden käyttämän Asianhallinta-järjestelmän tietoihin. Tilastointi on teetetty oikeusrekisterikeskuksella.

Valitusten peruutustapauksista saatu oikeusrekisterikeskuksen tilastointi on liian suuri ja vaikeaselkoinen¹⁶⁵ opinnäytetyön lopussa olevaan liiteosioon. Se on kuitenkin tarkoitettu keskeiseksi osaksi opinnäytetyötä. Kaikissa tilanteissa tilastointi ei välttämättä kykene kulkemaan opinnäytetyön mukana, joten sen pohjalta on valmistettu tämän opinnäytetyön liitteet 12-15. Ne antavat karkean kuvan Helsingin hovioikeuden vuoden 2013 jutuista, joissa valitus on peruutettu. Tarkemmat lukuarvolliset kuvaukset ovat tässä opinnäytetyön luvussa.

Opinnäytetyön osaksi tarkoitettua tilastointia on muokattu ja kehitetty alkuperäisestä oikeusrekisterikeskuksen lähettämästä (myöhemmin viitataan eri tilastointeihin nimillä oikeusrekisterikeskus tilastointi ja muokattu tilastointi). Muokattuun tilastointiin on lisätty: jutun saapumisesta osastolle jakoon kulunut aika; saapumisesta valmistelusta vastaavalle jäsenelle jakoon kulunut aika; saapumisesta valituksen peruutukseen kulunut aika; sekä aika, joka olisi ollut jäljellä valituksen peruutuksesta pääkäsittelyyn tapauksissa, joissa pääkäsittelypäivämäärä olisi tarvittu ja sellainen oli ehditty merkitä. Muokatusta tilastosta löytyvät myös näiden keskiarvot. Lisäksi siinä on erotettu rikos-, riita-, hakemus-, ulosotto- ja vankiasiat omille välilehdilleen.

Pääpaino on riita-asioiden tilastoinneissa, sillä opinnäytetyön ehdotukset näyttävät sopivan paremmin niihin. Rikosasioita on tarkasteltu toissijaisesti. Hakemus-, ulosotto- ja vankiasioita ei ole tarkasteltu, sillä ne rajautuvat tässä tapauksessa aihealueen ulkopuolelle ja tarkasteltavia tapauksia on kussakin vain muutama.

¹⁶³ Virolainen on kritisoinut tätä. Virolainen 2009a. Tarkemmin rahallisesta hyvityksestä oikeussuojakeinona, EIS 6 artiklan 1 kappaletta vastaan olevissa, viivästyvissä tapauksissa, ks. Oikeussuojakeinot oikeudenkäynnin viivästyminen vastaan 2006, 26-31 & 60-94.

¹⁶⁴ Tilastointi Excel-tilustaulukon. Nimellä Valitusten peruutukset Helsingin hovioikeudessa vuonna 2013.

¹⁶⁵ Microsoft Excel-tilustaulukko-ohjelman tietojen esittäminen Microsoft Wordissa ei tässä tapauksessa ole selkeää.

Tässä luvussa esitetyt tilastointeihin perustuvat lukuarvot ovat pyöristettyjä¹⁶⁶. Tarkat arvot löytyvät muokatusta tilastoinnista. Yleisluonteista tarkastelua varten tämän luvun läpikäynti riittänee kuvan antamiseksi, eikä muokattua tilastointia tarvita.

Oikeusrekisterikeskuksen tilastoinnin mukaan vuonna 2013 Helsingin hovioikeudessa on ollut 209 valituksen peruutustapausta. Näistä riita-asioita on ollut 57, rikosasioita 138, hakemus-asioita 5, vankien asioita 5 ja ulosottoasioita 4. Osa tapauksista on kuitenkin karsiutunut muokattua tilastointia tehtäessä, sillä niissä valitus oli peruuntunut ennen jutun saapumista. Tarkasteltaviksi tuli 55 riita-asiaa, 128 rikosasiaa, 5 hakemusasiaa, 5 vankien asiaa ja 4 ulosotto-asiaa.

Verrattaessa muokatusta tilastoinnista näkyviä kaikkia riita-asioiden valitusten peruutuksia opinnäytetyön liitteestä 16 näkyviin Helsingin hovioikeuteen vuonna 2013 saapuneisiin riita-asioihin huomataan, että saapuneista asioista 8,55 % peruuntuu¹⁶⁷. Rikosasioiden kohdalla tämä luku on 7,47 %. Näistä Helsingin hovioikeudelle ja muille yleisille tuomioistuimille aiheutuvien kulujen vähentäminen vaikuttaa kannattavalta ja tutkimisen arvoiselta¹⁶⁸.

Opinnäytetyön liite 13 kuvaa muokatun tilastoinnin osaa, jonka avulla saadaan saapumisen ja valituksen peruutuksen väliseksi keskimääräiseksi ajaksi noin 200 vrk¹⁶⁹. Vastaavaan tapaan liitteestä 12 saadaan saapumisen ja valmistelusta vastaavalle jäsenelle toimittamisen väliseksi keskimääräiseksi ajaksi noin 6 vuorokautta. Lisäksi muokattuun tilastointiin on merkitty jutun saapumisesta osastolle jakamiseen kulunut aika keskimäärin, joka on noin 1 vuorokausi. Näistä arvoista saadaan muokatusta tilastoinnista löytyvien laskujen mukaan lainkäyttöhenkilöstön¹⁷⁰ mahdolliseksi työskentelyajaksi vireilläoloaikana¹⁷¹ ennen valituksen peruutusta keskimäärin noin 192 vrk. Tämä tekee 55 vuotuisessa jutussa noin 10 583 henkilötyövuorokautta vuodessa. On kuitenkin huomioitava, että osassa jutuista saattaa olla useampi asianomistaja¹⁷², jolloin tehty työ ei välttämättä ole mennyt hukkaan¹⁷³. Sama pätee rikosasioihin.

¹⁶⁶ Pääsääntöisesti lähimpään kokonaislukuun pyöristäen ja prosenttiluvuissa lähimpään prosentin sadasosaan pyöristäen.

¹⁶⁷ Laskelmassa on epätarkkuutta, sillä osaa saapuneista tapauksista ei välttämättä ole käsitelty loppuun vuoden aikana ja osa peruuntuneiden valitusten jutuista on saapunut aiempina vuonna.

¹⁶⁸ Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2014 on asetettu muille tuomioistuimille, kuin korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle, noin 250 miljoonan määrärahat, joista hovioikeuksien osuus on lähes 42 miljoonaa ja käräjäoikeuksien lähes 140 miljoonaa, ks. Liite 17.

¹⁶⁹ Tarkat arvot löytyvät erillisestä Excel-tilastotaulukosta.

¹⁷⁰ Katson, että lainkäyttöhenkilöstö aloittaa työskentelynsä valmistelusta vastaavan jäsenen saadessa jutun aktin. Tätä ennen osaston kansliassa tapahtunut työskentely on avustavan lainkäyttöhenkilöstön tekemää.

¹⁷¹ Tämä arvo ei ole todellinen lainkäyttöhenkilökunnan työhön käyttämä aika. Se kuvaa aikaa, jonka kuluessa he voivat työskennellä jutun parissa. Helsingin hovioikeuden henkilökunnalle tarkoittamani kysely olisi ollut tarpeen todellisen ajan selvittämiseksi.

¹⁷² Joista vain yksi on peruuttanut valituksen.

¹⁷³ Sikäli kun mitään tuomioistuinten tekemää työtä voidaan sanoa hukkaan menneeksi.

Opinnäytetyön liite 15 kuvaa muokatun tilastoinnin osaa, jonka avulla saadaan saapumisen ja valituksen peruutuksen väliseksi keskimääräiseksi ajaksi noin 160 vrk¹⁷⁴. Vastaavaan tapaan opinnäytetyön liitteestä 14 saadaan saapumisen ja valmistelusta vastaavalle jäsenelle toimitamisen väliseksi keskimääräiseksi ajaksi noin 5 vuorokautta. Lisäksi muokattuun tilastointiin on merkitty jutun saapumisesta osastolle jakamiseen kulunut aika keskimäärin, joka on noin kaksi vuorokautta. Näistä arvoista saadaan muokatusta tilastoinnista löytyvien laskujen mukaan lainkäyttöhenkilöstön¹⁷⁵ mahdolliseksi työskentelyajaksi vireilläoloaikana¹⁷⁶ ennen valituksen peruutusta keskimäärin noin 153 vrk.

Edellä on esitetty vain mahdolliset työskentelyajat vireilläoloaikana. Todelliset hovioikeuden henkilökunnan työskentelyajat eivät Asianhallinta-järjestelmästä selviä, joten niiden selvittämiseksi pyysin opinnäytetyöhön tarkoitettussa kyselyssä hovioikeuden henkilökunnalta arvioida työskentelynsä painotuksesta vireilläoloaikoina. Kyselyn toteutus kuitenkin evättiin opinnäytetyön ollessa viimeistelyä vailla. Näin ollen arvio todellisesta peruuntuneiden valitusten tapauksiin menneestä työajasta on jäänyt pois opinnäytetyöstä.

Erillisessä muokatussa tilastoinnissa olen tarkastellut myös jutun saapumisesta osastolle jakamiseen kulunutta aikaa ja osastolle jakamisesta valmistelusta vastaavalle jäsenelle antamiseen kulunutta aikaa. Molemmissa tapauksissa kestot ovat vaikuttaneet kaikissa asiaryhmissä. Keskimääräinen aika saapumisesta osastolle jakamiseen on asiaryhmittäin vaihdellut noin noldesta kahteen vuorokauteen. Keskimääräinen aika osastolle jaosta valmistelusta vastaavalle jäsenelle toimittamiseen on vaihdellut noin viidestä kuuteen vuorokauteen¹⁷⁷.

Laskettaessa aikoja juttujen saapumisista valitusten peruutuksiin huomataan, että osa tapauksista sai Excel-taulukossa negatiivisia arvoja. Tämä tarkoittanee, että osassa tapauksista valitus oli peruttu ennen saapumista. Ennen saapumista peruuntuneita tapauksia oli yhteensä 12 kpl. Keskiarvo valituksen peruutukselle ennen saapumista oli noin 14 vrk. Voidaan siis katsoa, että vain 5,74 % valituksensa peruuttavista peruuttaa valituksensa ennen jutun saapumista. Tällaiset ennen saapumista peruuntuvat valitukset voivat johtua käräjöintihalusta tai lievästä tuhtumuksesta, joka heikkenee ajan myötä¹⁷⁸.

¹⁷⁴ Tarkat arvot löytyvät erillisestä Excel-tilastotaulukosta.

¹⁷⁵ Katson, että lainkäyttöhenkilöstö aloittaa työskentelynsä valmistelusta vastaavan jäsenen saadessa jutun aktin. Tätä ennen osaston kansliassa tapahtunut työskentely on avustavan lainkäyttöhenkilöstön tekemää.

¹⁷⁶ Tämä arvo ei kuvaa lainkäyttöhenkilökunnan työhön asettamaa panosta. Se kuvaa aikaa, jonka sisällä he voivat työskennellä jutun parissa. Helsingin hovioikeuden henkilökunnalle tehtävä lisäselvitys olisi tarpeen.

¹⁷⁷ Perustuen omiin Helsingin hovioikeudessa työharjoittelussa saamiini kokemuksiin tänä aikana varsinaista avustavan lainkäyttöhenkilöstön työtä jutun parissa tehdään arviona korkeintaan 40 minuuttia. Työ tehdään kuitenkin osissa siten, että asianosaisilta joudutaan odottamaan asiakirjoja. Tästä syystä kestot ovat usean vuorokauden mittaisia.

¹⁷⁸ Olisi kuitenkin ollut hyvä saada mahdollisuus haastatella valituksensa peruuttaneita tämän väittämäni todenperäisyyden selvittämiseksi.

Tapauksia, joissa oli merkittynä pidetty pääkäsittely tai pääkäsittelyn peruutus, oli 112 kpl. Monessa tapauksessa oli merkitty useampi kuin yksi pääkäsittelypäivä tai pääkäsittelyn peruutus. Keskimääräiset ajat jutun saapumisesta kronologisesti ensimmäisenä olleeseen pääkäsittelypäivämäärään olivat riita-asioissa 323 vrk ja rikosasioissa 246 vrk.

Opinnäytetyöhön liittyvät läheisesti myös kanteesta luopumistapaukset. Opinnäytetyö koskee niitä kanteesta luopumistapauksia, joissa luopuminen on johtunut tietoisesta päätöksestä olla saapumatta käsittelyyn tai olla antamatta kirjallista lausuntoa¹⁷⁹. Kanteen peruutustapauksissa ja tietoisissa kanteesta luopumistapauksissa lienee molemmissa kyse tietoisesta päätöksestä lopettaa prosessi.

7 Peruuntuvien valitusten haittojen vähentäminen tuomioistuimissa

Oikeudenkäyntimaksujen korotusta on harkittu aiemminkin, jotta kyettäisiin karsimaan epätoivottuja valituksia. Muutos vaatii oikeudenkäyntimaksujärjestelmän perusteiden muuttamista, sekä tarkastelua oikeussuojan saatavuuden heikkenemisestä. Olisi kuitenkin hyvä erottaa tapaukset, joissa ilman kunnollisia perusteita tehdään uusia ylimääräisiä muutoksenhakemuksia ratkaisusta ja tapaukset, joissa valitukset voivat menestyä.¹⁸⁰

OMtTMK:ssa on viitattu PeVL 35/2010, jonka mukaan etukäteismaksua ei voida periä vireillepanon yhteydessä ja käsittelyyn ottamisen edellytyksenä, koska PL 21 § rajoittuisi. PL 21 §:n 1 momentissa turvataan oikeus saada asia käsiteltyksi tuomioistuimessa. Ilmeisesti ennakkomaksun on katsottu olevan valittajan näkökulmasta liian suuri tai liian aikainen kustannus.

OMtTMK:ssa on mainittu, että kyseisen PL 21 §:n vuoksi erityisestä syystä asia on lopulta voitava saada vireille myös maksua maksamatta.¹⁸¹ Opinnäytetyön ehdotukset pyrkivät antamaan etukäteismaksuun verrattuna vähemmän PL 21 §:n 1-2 momentin kanssa ristiriidassa olevia vaihtoehtoja.

Muutoksenhakua koskevissa ja niissä sillensä¹⁸² jäävissä tapauksissa maksua ei nykyään suoriteta (TuomioistMaksuL 3 § 3 momentti). Opinnäytetyön ehdotuksiin kuuluu kuitenkin oikeudenkäyntimaksun periminen myös sillensä jäävissä tapauksissa. OMtTMK:sta ei suoraan selviä, ovatko työryhmän jäsenet suunnitelleet tämänlaisen muutoksen toteuttamista. He ovat kuitenkin muun muassa todenneet ”Oikeudenkäyntimaksun periminen etukäteen voisi vähentää täysin perusteettomien valitusten tekemistä ja etenkin siviiliasioissa kannustaa asian ratkaisemiseen tuomioistuimen ulkopuolella. Velvollisuus maksaa käsittelymaksu heti edistäisi osal-

¹⁷⁹ Jokela 2010, 271; Jokela 2012, 289-290.

¹⁸⁰ Vihervuori 2006, 685.

¹⁸¹ OMtTMK, 22-23.

¹⁸² Selitys käsitteelle sillensä jääminen luvussa 3.

taan vakaata harkintaa ennen asian vireillepanoa”¹⁸³ ja ohjausvaikutuksen tehostamiseen liittyvissä kehittämissuunnitelmissaan ”kattava maksujärjestelmä lisää harkintaa sen suhteen, onko asia syytä viedä tuomioistuimeen/muutoksenhakuasteeseen”¹⁸⁴. Tarkasteltaessa näitä lauseita tilanteessa, jossa sillensä jäävistä tapauksista ei peritä maksua, kuten nykyään, olisi heidän suunnittelemansa oikeudenkäyntimaksujärjestelmä ilmeisen tehoton peruuntuvien valitusten vähentämiseksi. Valituksen peruuttamisesta ei siis seuraisi todellisuudessa kustannuksia valittajalle, vaan oikeudenkäyntimaksu ilmeisesti palautettaisiin valituksen peruutuksen seurauksena. Näin en tietenkään usko tilanteen olevan ja katson sillensä jäävissä tilanteissa oikeudenkäyntimaksun perimisen olevan OMT:n linjausten mukaista. Näin ollen opinnäytetyön ehdotuksissa esitettäviä oikeudenkäyntimaksuja tai niiden osia ei pääsääntöisesti¹⁸⁵ ole tarkoitettu palautettaviksi.

Opinnäytetyön ehdotuksissa kuvatut tuomioistuinmaksut eivät koskettaisi vähävaraisia ja pienituloisia. He saisivat nykylainsäädännön mukaisesti vapautuksen näistä maksuista (TuomioistMaksuL 7 § 1 momentti 7 kohta). Näin ollen oikeusturvan saatavuus heidän osaltaan olisi jatkossakin suojattu. Tämä vaikuttaa heidän osaltaan ohjausvaikutukseen sen heikentymisenä. Myös muut TuomioistMaksuL 7 §:n 1-3 momentissa mainitut maksuvelvollisuudesta vapaat voitaisiin jatkossa pitää maksuista vapaina ja TuomioistMaksuL 6 §:n 1-2 momentin mukaiset maksuttomat suoritteet voitaisiin jatkossa pitää maksuttomina.

Tarkasteltaessa TuomioistMaksuL 3 §:n 1 momentin mukaista listaa oikeudenkäyntimaksuista eri tuomioistuimissa ja erilaisissa tapauksissa voidaan huomata, että käräjäoikeudessa oikeudenkäyntimaksun suuruus kasvaa asian vaativuuden ja keston kasvaessa. Kuitenkaan suuruudet eivät vaihtele muissa tuomioistuimissa vaativuuden tai keston mukaan (TuomioistMaksuL 3 § 1 momentti). Nykyinen käräjäoikeuksien oikeudenkäyntimaksujen kasvu käsittelyn myötä on melko samankaltainen opinnäytetyön oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen kanssa, mutta erona on, että kyseinen ehdotus on tarkoitettu käytettäväksi käräjäoikeuden lisäksi muissakin tuomioistuimissa. Harkinta-aikaan perustuva ehdotus vapauttaa oikeudenkäyntimaksun perinnältä, jos juttu jää sillensä vastauksen jälkeen seuranneen valittajan tai kantajan harkinta-ajan kuluessa. Tässä on yhtenevyyttä TuomioistMaksuL 3 § 1 momentin kanssa, jonka mukaan käräjäoikeudessa käsittelyn päättyessä oikeudenkäyntimaksua ei peritä.

7.1 Oikeudenkäyntimaksun periminen harkinta-ajan jälkeen

¹⁸³ OMT:TMK, 37.

¹⁸⁴ OMT:TMK, 11.

¹⁸⁵ Poikkeuksina esimerkiksi virhetilanteet, joissa maksua on peritty, vaikka asianosainen on vähävaraiseksi luettava.

Tämän ehdotuksen mukaisena ideana on periä oikeudenkäyntimaksu valittajan saatua vastapuolen vastauksen jälkeen riittävän pitkän harkinta-ajan jutun jatkamisesta päättämiseksi. Tarkoituksena on antaa valittajalle riittävä tieto vastapuolen vasta-argumenteista hänen valitustaan kohtaan¹⁸⁶. Tämä tieto voi johtaa valituksen peruutukseen, joka perustuu vastaargumenttien valittajalle tuomiin uusiin tietoihin tai realistiseen jutun voittomahdollisuuden arviointiin. Toisaalta harkinta-ajan tulisi myös olla riittävän lyhyt siinä mielessä, että kustannukset tuomioistuimelle pysyvät kohtuullisina.

Verrattaessa tätä ehdotusta ja Omt:n ehdottamaa ennakkomaksua huomataan, että ennakkomaksun ongelmina ovat sen sitouttava ja torjuva vaikutus. Sitouttavalla vaikutuksella tarkoitetaan tässä oletettavaa, jonka mukaan valittajalle muodostuu maksun vuoksi rahassa mitattava syy voittaa juttu. Torjuvan vaikutuksen merkitys lienee kuitenkin merkittävämpi ja sillä tarkoitetaan tässä oletettavaa, jonka mukaan ennakkomaksu katsotaan liian suureksi haitaksi jutun vireille panemiseksi¹⁸⁷, vaikka jutun voittamiseen olisi mahdollisuus ja todellisen oikeuden tavoitteluun perustuva syy. Nämä ongelmat ovat tosin osittain myös nykyisessä oikeudenkäyntimaksujärjestelmässä¹⁸⁸. Omt:n suunnitteleman ennakkomaksun ja nykyisen lainsäädännön erot tulee tosin huomioida. Nykyään oikeudenkäyntimaksu peritään pienempänä (TuomioistMaksuL 3 § 1 momentti) ja tulevaisuudessa suurempana, jos oikeudenkäyntimaksut nouseva OmtTMK:n mukaisesti¹⁸⁹. Näin sekä torjuva että sitova vaikutus voimistuvat oikeudenkäyntimaksun osalta¹⁹⁰.

Saamalla vastapuolen vastauksen ennen oikeudenkäyntimaksun perimistä valittajalla lienee suurempi todennäköisyys peruuttaa valituksensa, kuin jos häneltä olisi peritty Omt:n suunnittelema ennakkomaksu. Tämä johtuu Omt:n ennakkomaksun¹⁹¹ mahdollisesta sitouttavasta vaikutuksesta. Maksun suorittamalla valittajalla on rahallisena arvona mitattava syy pyrkiä voittamaan juttu.

¹⁸⁶ Linna totesi tarkastellessaan korkeimman oikeuden ennakkoratkaisua KKO 2009:55, että valituksen tekoa harkitseva voi päätyä itselleen epäedulliseenkin ratkaisuun, jos hän uskoo oikeudenkäynnin kulu-riskin tai oikeudellisen epävarmuuden olevan liian suuri, jotta jatkaisi seuraavassa muutoksenhakutuomioistuimessa. Linna 2012, 171-172, ks. KKO 2009:55. Harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukaisessa maksujärjestelyssä välttyttäisiin osaksi tältä oikeudellista epävarmuuden ja oikeudenkäynnin kulujen (tässä tapauksessa oikeudenkäyntimaksu) yhteisvaikutukselta ratkaisuun tyytymisessä.

¹⁸⁷ KKO 2009:55, ks. Linna 2012, 171-172.

¹⁸⁸ Erityisesti asianajokulut voimistanevat sitovaa ja torjuvaa vaikutusta jutun edetessä. Tätä aihetta on tarkastellut Ellilä artikkelissaan ”Käräjillä nähdään - uhkaus maksaa 15 000 euroa”. Artikkelissa kuvataan henkilöiden laskenutta halukkuutta siirtyä käräjäoikeuteen juristien ja todistajien palkkioista joutu. Taloudellisten kustannusten tarkastelun lisäksi artikkelissa haastateltu käräjätuomari Satu Saarenjoja, joka nostaa esille oikeudenkäynnin henkisen hinnan, eli huonosti nukutut yöt ja suhteiden läheisiin katkeamiset. Ellilä 2014.

¹⁸⁹ OmtTMK, 43.

¹⁹⁰ Esimerkkeinä korotuksista käräjäoikeuden laajat riita-asiat, joissa nykyinen summa vaihtelee 80-182 € ja olisi Omt:n tavoitetilassa 300 €, vastaavasti hovioikeuden oikeudenkäyntimaksut ovat nykyään 90-182 € ja Omt:n tavoitetilassa 400 €. TuomioistMaksuL 3 §:n 1 momentti, ks. OmtTMK, 43.

¹⁹¹ Ennakkomaksu perittäisiin jutun vireille tullessa ja se olisi käsittelyyn ottamisen edellytys. OmtTMK, 37.

Kun valittaja peruuttaa valituksensa harkinta-ajan jälkeen, voitaneen peruutuksen katsoa olevan tiedostavamman päättelyn tulos¹⁹² kuin OMT:n suunnitteleman ennakkomaksun perimisajan hetkellä¹⁹³. Päätökseen ei tällöin vaikuta ennakkomaksun mahdollinen torjuva vaikutus. Ennakkomaksun perimisaika saattaa olla PL 21 §:n 1 momentin vastainen.

Maksun periminen harkinta-ajan jälkeen kuitenkin aiheuttaa tuomioistuimille enemmän kuluja peruuntuvien valitusten tapauksissa verrattuna OMT:n suunnittelemaan ennakkomaksuun. OMTMK:ssa on nostettu esille asiakaskunta, joka välttelee oikeudenkäyntimaksun suorittamista. Tämän asiakaskunnan aiheuttamien ajallisten ja rahassa mitattavien tappioiden torjuntaan OMT:n suunnittelema ennakkomaksu soveltuu paremmin kuin harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukainen maksujärjestely. Harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukaisesti tämä asiakaskunta saisi aikaan vähintään käsittelyn aloituksesta harkinta-ajan päättymiseen kuluneen ajan verran ajallista tappiota.¹⁹⁴

Oikeudenkäyntimaksut vaikuttanevat vähävaraisiin ja hyvätuloisiin eri tavalla. Sitova ja torjuva vaikutus korostunevat vähävaraisten kohdalla. Tämän ehdotuksen mukainen oikeudenkäyntimaksujärjestely vaikuttaisi molempiin samaan tapaan. Riippumatta varallisuudesta he saisivat selville mahdollisuutensa jutun voittamiseen ennen sitovaa tai torjuvaa vaikutusta.

Tämän ehdotuksen mukaista maksujärjestelyä voidaan tarkastella yhdessä sovittelumenettelyn kanssa. Jos sitouttava vaikutus ei kohdistu valittajaan, se ei myöskään vähennä todennäköisyyttä siirtyä sovittelumenettelyyn. Sovittelumenettely on prosessi, jossa puolueeton sovittelija ohjaa asianosaisia yhteisymmärrykseen ja päätökseen, jonka molemmat hyväksyvät¹⁹⁵. Tuomioistuinprosessia vapaampi sovitteluprosessi voi olla valittajan näkökulmasta parempi, kun valittaja on saanut selville vastapuolensa vastauksessa ilmoittamat argumentit ja todennut niiden olevan omista käsityksistään poikkeavia ja hyvin perusteltuja. Sovittelumenettelyn tarjolla oleminen ja se ettei oikeudenkäyntimaksua veloiteta, jos valitus peruuntuu harkinta-aikana, voi kannustaa siirtymään sovitteluprosessiin¹⁹⁶.

Valituksen saavuttua tuomioistuimeen sitä ei välttämättä lähetetä heti tiedoksi vastapuolelle. Esimerkiksi valituksessa oleva puute voi joutua korjattavaksi (OK 25a:3.1). Keskeistä tässä on se, ettei oikeudenkäyntimaksua voida määrittää suoritettavaksi kiinteän ajan kuluttua valituksen saapumisesta tuomioistuimeen tai jutun vireilletulosta. Tällöin valitus ja sen mukana

¹⁹² Samankaltainen tiedostavampi tilanne voi tulla vastaan myös sovittelumenettelyn yhteydessä. Jokela 2012, 415. Opinnäytetyön ehdotukset ja sovittelumenettely saattavat täydentää toisiaan.

¹⁹³ Jutun vireilletulohetki.

¹⁹⁴ OMTMK 23.

¹⁹⁵ Iivari 2007, 19; Poikela 2010, 33.

¹⁹⁶ Sovittelusta lyhyesti alaluvussa 3.4.

toimitettava vastauspyyntö saattaisivat jopa olla saapumatta vastapuolelle ennen harkinta-ajan päättymistä¹⁹⁷.

Oikeudenkäymiskaassa kehoitetaan ”antamaan kirjallinen vastaus valitukseen hovioikeuden määräämässä ajassa” (OK 26:3.1). Tämä aika on siis tapauksittain vaihteleva ja hovioikeuden asetettavissa, eikä kiinteää laissa määrättyä aikaa ole¹⁹⁸.¹⁹⁹ Tällaista joustavaa menettelyä voitaisiin käyttää myös vastauksesta kuluvan valittajalle annettavan harkinta-ajan määrittämiseksi hovioikeuksissa. Harkinta-ajan aloitusaikana käytettäisiin vastauksen tiedoksiannon lähetyksestä valittajalle saapuneeksi katsottua aikaa (OK 11:3a.2). Harkinta-ajat vaihtelisivat esimerkiksi osastokohtaisten rootelien²⁰⁰ mukaan. Harkinta-aikana tuomioistuimen henkilöstö voisi jatkaa työskentelyä normaalisti tai välttääkseen peruuntuviin tapauksiin kuluva aikaa, he voisivat kohdistaa työnsä harkinta-ajan päättymistä pidemmälle prosessissa ehtineisiin tapauksiin. Jälkimmäinen vaihtoehto lienee suotava tilannekohtaisen arvion sen tuomioistuimen henkilöstölle salliessa.

Maksusta voitaisiin enimmäistä kertaa ilmoittaa tyytymättömyyden ilmoituksen hyväksymisen jälkeen valittajalle lähetettävässä valitusosoituksessa (OK 25:11.1)²⁰¹. Maksusta voitaisiin ilmoittaa myös vastauksen tiedoksiannossa käytettävässä vakiomallisessa lomakkeessa²⁰². Lomakkeeseen voitaisiin lisätä maininta: ”Oikeudenkäyntimaksunne XXX € peritään pp.kk.vvvv” tai ”Oikeudenkäyntimaksunne XXX € peritään pp.kk.vvvv. Maksua ei peritä valituksen peruuntuessa”. Ongelmana jälkimmäisessä saattaa olla liiallinen kannustavuus valituksen peruutukseen.

Jos tarkastellaan harkinta-ajan suhdetta käsittelyjen kokonaiskestoihin lähtien olettamasta, että jutun vireilletulosta harkinta-ajan päättymiseen kuluisi vastauksen antamiseen kuluvana määräaikana 2-3 viikkoa ja harkinta-aikaa annettaisiin 2-3 viikkoa, tulisi tällöin kestoksi 4-6 viikkoa²⁰³. Tällöin vireilletulosta harkinta-ajan päättymiseen kulunut aika olisi vain murto-osa hovioikeuksien riita-asioiden keskimääräisistä kokonaiskäsittelyajoista, jotka olivat vuosina 2011-2013 8,4 kuukaudesta 8,5 kuukauteen²⁰⁴. Käräjäoikeuksissa riita-asioiden keskimääräiset

¹⁹⁷ Aiemmin käytössä on ollut mekaanisesti määräaikaSIDonnainen vastaamisjärjestelmä, jossa vastausta pyydettiin kiinteän ajan kuluttua. Nykyään menettely on joustavampi. Vastausta pyydetään vastapuolelta vasta, kun valitus on läpäissyt tarkastelun. Havansi 2004, 88-89.

¹⁹⁸ Oma huomio hovioikeudessa suorittamani oikeustradenomiharjoittelun ajalta on, että osastokohtaisesti näyttäisi olevan hyvin selvää, mikä kiinteä määräaika kullekin tapaukselle asetetaan. Näissä vaikutti olevan eroa rootelikohtaisesti.

¹⁹⁹ Havansi 2004, 89.

²⁰⁰ Helsingin hovioikeudessa osastoille oli jaettu jutut niiden tyyppien mukaan, eli jutut olivat rooteloitu osastoille.

²⁰¹ Liitteet 9-11.

²⁰² Tällaisia käytettiin oikeustradenomiharjoitteluni aikana Helsingin hovioikeuden osastoilla ja ne olivat helposti lähetettävissä Asianhallinta-järjestelmän kautta. Selitys käsitteelle Asianhallinta-järjestelmä luvussa 3.

²⁰³ Näiden olettamien tueksi olisi tulevaisuudessa hyvä saada teetetyksi kysely tuomioistuimessa.

²⁰⁴ Liite 19.

käsittelyajat olivat kuitenkin vuosina 2011-2013 2,3 kuukaudesta 2,7 kuukauteen²⁰⁵, joten käräjäoikeuksissa ilmoitus valituksen peruutuksesta voisi tulla lähempänä valmistelun päättymistä.

Käräjäoikeuksissa käsiteltäviin riita-asioihin tämä ehdotus sopinee, sillä niissä epätietoisuus vastapuolen lähtökohdista lienee suurin muihin yleisiin tuomioistuimiin verrattaessa. Käräjäoikeuksissa on käytössä hovioikeuksien valitus-vastaus-käytäntöön verrattavissa oleva kanne-vastaus-menettely²⁰⁶, joten ehdotuksen mukaisen oikeudenkäyntimaksujärjestelyn käyttö on mahdollista sen osalta. Molemmista tapauksissa valittaja tai kantaja²⁰⁷ saa paremman käsityksen vastapuolen tilanteesta ja todellisesta mahdollisuudestaan jutun voittoon. Hovioikeusasteessa vastapuolen vastaukseen kehoitetaan laittamaan vastapuolen näkemys valittajan vaatimusperusteista ja asiat, joita hän haluaa käyttää perusteluinaan (OK 26:4.1 3 kohta).

Käräjäoikeusasteessa vastapuolen vastauksessa riita-asioissa kehoitetaan (OK 5:10.1 2-3 kohta & 5-6 kohta):

2. Vastapuolen ollessa kannetta vastaan, häntä antamaan perusteet vastustukselle, jotka ovat merkityksellisiä asian ratkaisemiseksi.
3. Kertomaan, mitä todisteita aikoo käyttää vastauksensa tukena ja mitä niillä aikoo näyttää todeksi.
5. Lisäämään vastaukseen asiakirja, jonka mukaisesti kannetta vastustetaan. Vastaukseen tulee lisätä myös kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan.
6. Tekemään väite, miksi tuomioistuin ei voi tutkia asiaa.

Käräjäoikeuksissa käsiteltäviin rikosasioihin tämä ehdotus ei ole tarkoituksenmukainen. Rikosasioissa juttua ajaa ensisijaisesti syyttäjä²⁰⁸. Oikeuslaitoksen virkamiehenä hän lienee asianomistajaa neutraalimpi käsiteltävän jutun suhteen. Rikosasioihin soveltuakseen tätä ehdotusta tulisi muokata ja tällöin se tuskin olisi riittävän yksinkertainen ollakseen OMT:n maksujärjestelmälle asettaman yksinkertaisuusvaatimuksen mukainen.

Kuten hovioikeuksissa olevat vaihtelevat valitukseen vastaamisajat (OK 26:3.1), myös käräjäoikeuksissa on käytössä tapauskohtaisesti vaihtelevat kanteeseen vastaamisajat (OK 5:11.1). Myös näille voitaisiin antaa tapauskohtaisesti vaihtelevat harkinta-ajat. Menettely sopii riita-asioihin myös tätä tarkasteltaessa.

²⁰⁵ Liite 18.

²⁰⁶ Vuorenpää 2009, 98-105.

²⁰⁷ Käräjäoikeudessa käytettävä termi henkilöstä, joka on opinnäytetyön näkökulmasta samankaltaisessa asemassa hovioikeuden valittajan kanssa.

²⁰⁸ Vuorenpää 2009, 47-50.

Myös korkeimmassa oikeudessa on käytössä valitus-vastaus-menettely (OK 30:11.3). Vastapuolen vastaus voidaan pyytää myös lupahakemusta käsiteltäessä (OK 30:10), jolloin tämän ehdotuksen mukainen valittajan harkinta-aika vastauksen tiedoksisaannin jälkeen saattaa olla lyhyempi. Argumentit korkeimpaan oikeuteen soveltuvuudesta ovat pääsääntöisesti yhteneviä hovioikeuteen soveltuvuudesta esitettyjen argumenttien kanssa. Asian korkeimpaan oikeuteen vieminen kuitenkin vaatii reilusti määrätietoisuutta, joten harkinta-ajan merkitys lienee vähäisempi.

Kuten hovioikeuksissa, myös korkeimmassa oikeudessa on käytössä tapauskohtaisesti vaihtelevat valitukseen vastaamisajat (OK 26:3.1 & OK 30:15.1). Myös näille voitaisiin antaa tapauskohtaisesti vaihtelevat harkinta-ajat. Menettely sopii riita-asioihin myös tätä tarkasteltaessa.

Hallintolainkäyttöön tämä ehdotus ei sovi. Hallintolaissa tapaukset jaotellaan viranomais- ja asiakaslähtöisiin hallintoasioihin²⁰⁹. Kummassakin tapauksessa hallinto-oikeuteen edetessään valittajalla on jo käsitys vastapuolen eli tässä tapauksessa julkishallinnon näkemyksestä asiasta liittyen. Tämä näkemys on muodostunut hallinto-oikeudellista menettelyä edeltävästä hallintoasian käsittelystä viranomaisessa (HL 16-22 §). Varsinainen syy tämän ehdotuksen soveltumattomuuteen on kuitenkin valitus-vastaus-menettelyn tai siihen verrattavan menettelyn puuttuminen²¹⁰.

7.2 Oikeudenkäyntimaksun kertyminen osissa käsittelyn edetessä

Tämän oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen ideana on kerryttää oikeudenkäyntimaksu oikeudenkäyntimaksu 2-5 osassa, jutun tuomioistuimeen jättämisen²¹¹ ja käsittelyn päättymisen välillä, kohdistuen maksun perimisajankohdat keskeisiin prosessin vaiheisiin. Tarkoituksena on luoda maksujärjestelmä, joka ei torju eikä sitouta valituksia liian tehokkaasti. Maksettavaksi tulisivat ennen oikeudenkäyntimenettelyn päättymistä kertyneeksi ehtineet osat. Ehdotuksen ongelmana saattaa olla OMTMK:ssa asetettu vaatimus maksujärjestelmän yksinkertaisuudelle²¹².

Maksun kertymisajankohdat voivat olla esimerkiksi vireilletulo²¹³, riittävän harkinta-ajan kulumisen vastauksen tiedoksisaannista²¹⁴, esittely tai pääkäsittely ja käsittelyn päätyminen. Tätä maksujärjestelmää käyttäen saataisiin sekä opinnäytetyön harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukaisia ja OMTMK:n ennakkomaksusuunnitelman hyötyjä. Ensimmäinen maksu

²⁰⁹ Niemivuo, Keravuori-Rusanen & Kuusikko 2010, 93.

²¹⁰ HaOA; HaL; HLL

²¹¹ Tai osa etukäteen maksaen.

²¹² OMTMK, 11.

²¹³ OMT:n suunnitteleman ennakkomaksun mukainen aika. OMTMK, 37.

²¹⁴ Tämä on opinnäytetyön harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukainen aika. Ks. alaluku 7.1.

voisi tulla maksettavaksi OMTMK:n ennakkomaksusuunnitelman mukaisena maksuajankohtana, mutta osissa kerryttäminen toisi joustavuutta.

Harkinta-aikaan perustuvasta ehdotuksesta poiketen oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus voi saada aikaan prosessiin sitovan vaikutuksen vireilletulohetkestä alkaen. Tämä voi tapahtua tilanteessa, jossa oikeudenkäyntimaksun ensimmäinen osan tulevasta laskuttamisesta ilmoitetaan vireilletulon yhteydessä. Tuomioistuinmenettelyyn sitovan vaikutuksen katson kuitenkin olevan vähäisemmän oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen mukaisessa maksujärjestelyssä verrattuna OMT:n ennakkomaksuun, sillä maksua ehtisi kertyä käsittelyn alussa vain osa.

Tällä maksujärjestelmällä voitaisiin antaa harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukainen harkinta-aika²¹⁵ valittajalle yleisten tuomioistuinten jutuissa. Vähävaraisten mahdollisuudet nähdä jutun kannattavuus mahdollisena paranisivat, eikä kertamaksun ei-toivotunlainen torjumisvaikutus olisi suuri heitäkään kohtaan. Toisin sanoen kustannukset eivät aiheuttaisi liian suurta kynnystä oikeussuojan saatavuudelle. Lisäksi etuna on että maksetaan vain tehdystä työstä, minkä voitaneen katsoa oikeudenmukaisuusvaatimuksen ehdot hyvin täyttäväksi.

Maksujen kertymisestä voitaisiin ilmoittaa lainkäyttöhenkilökuntaa avustavien virkamiesten muiden prosessin vaiheiden aikana lähettämien vakiomallisten lomakkeiden yhteydessä. Esimerkiksi Helsingin hovioikeudessa lainkäyttösihteerit lähettivät vastaukset tiedoksi valittajalle ja tähän vakiomalliseen lomakkeeseen voitaisiin lisätä esimerkiksi maininta ”Oikeudenkäyntimaksunne 2.osa kertyy oikeudenkäyntimaksuihinne pp.kk.vvvv ja tuomioistuinprosessin aikana kertyneeksi ehtineiden maksun osien summa tulee maksettavaksi tuomioistuinprosessin päätyttyä. Maksun osien 1 ja 2 summa on XXX €”. Tämä toimisi myös toistuvana muistutuksena oikeudenkäynnin maksullisuudesta ja voisi ohjata ”hakijaa etsimään ratkaisua oikeusongelmaan sopimalla... mahdollisimman varhaisessa vaiheessa”²¹⁶. Perittäessä maksu prosessin päätyttyä, voitaisiin myös käyttää nykyisin käytössä olevaa maksun laskutusaikaa.

OMTMK:ssa esiin oli nostettu nykyisen oikeudenkäyntimaksun yllätyksellisyys sen tullessa maksettavaksi käsittelyn lopussa²¹⁷. Valittajille ennen käsittelyä annettavissa valitusosoituksissa (OK 25:11.1) on kuitenkin selkeästi mainittu oikeudenkäyntimaksujen suuruudet²¹⁸. Oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen mukaisten maksun osista valittajalle tehtävien ilmoitusten avulla saataisiin hänet tiedostamaan maksun olemassaolo

²¹⁵ Erityisesti jos maksua peritään ensimmäistä kertaa vasta vastauksen tiedoksisaannin jälkeen kuluneen harkinta-ajan jälkeen.

²¹⁶ OMTMK:ssa tarkasteltiin maksujen porrastusta tuomioistuinasteittain, mutta idea sopinee myös oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen mukaiseen maksun kertymiseen osissa. OMTMK, 37.

²¹⁷ OMTMK, 38.

²¹⁸ Liitteet 9-11.

myös tuomioistuinprosessin aikana. Kun ensimmäisen osan kertymisestä ilmoitettaisiin valitusosoituksen yhteydessä, sen vaikutus edellä mainituissa yllätyksellisissä tapauksissa olisi todennäköisesti yhtä häviävä kuin valitusosoituksen nykyinen maininta oikeudenkäyntimaksuista näille oikeudenkäyntimaksusta yllättyneille henkilöille. OMT:n ennakkomaksu lienee huomattavasti tehokkaampi tiedostavuuden kannalta, sillä mikäpä on parempi keino ymmärtää oikeudenkäynnin maksullisuus kuin maksun suorittaminen ennen käsittelyn aloitusta. Tämän kappaleen tarkoitus onkin kuvata sitä, ettei valittajan tiedostavuus oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen maksujärjestelmässä ole yhtä heikko, kuin oikeudenkäyntimaksu jälkikäteen suoritettaessa. Tämä puolestaan on otettava huomioon verrattaessa kyseistä ehdotusta, OMT:n ennakkomaksujärjestelyä ja nykyistä oikeudenkäyntimaksujärjestelyä.

Toisin kuin harkinta-aikaan perustuva ehdotus, oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus soveltunee kuhunkin yleiseen ja hallinto-oikeuden²¹⁹ tuomioistuimeen. Maksun osien määrää voidaan vaihdella tuomioistuimittain. Maksua voidaan kerryttää muissakin vaiheissa, joissa lainkäyttösihteerit ovat tuomioistuinprosessin aikana yhteydessä valittajaan, kantajaan tai asiamieheen, kuin vastapuolen vastauksen tiedoksiannon yhteydessä. Hallinto-oikeudessa tällaisia vaiheita voivat olla esimerkiksi jutun vireilletulo ja käsittelyajan tiedoksianto valittajalle (HLL 30a §). HLL:ssa on kuitenkin melko vähän näitä vaiheita, joissa tuomioistuin on yhteydessä valittajaan²²⁰.

7.3 Oikeudenkäyntimaksujärjestelmät CEPEJ-komitean vertailuraportissa

Tarkasteltaessa OMTMK:sta löytyvää tiivistettyä versiota osasta Euroopan Neuvoston pysyvän CEPEJ-komitean vertailuraporttia 47 jäsenvaltion oikeuslaitoksen toimivuudesta^{221 222} voidaan havaita muutamia yhtenevyyksiä opinnäytetyön ehdotusten ja muiden valtioiden²²³ oikeuslaitoksien välillä. Norjassa, Saksassa ja Tanskassa ovat käytössä tuomioistuinmaksut, jotka kannustavat sovintoon. Näistä osa tuomioistuinmaksusta palautetaan, jos sovintoon päästään. Kiinteä maksu on tarkasteltavista maista ainoastaan Ruotsissa.²²⁴

²¹⁹ Vihervuori tarkastelee artikkelissaan, Näkökulmia oikeussuojan kustannuksiin hallintolainkäytössä, prosessin joustavuutta hallintolainkäytössä. Vihervuori on todennut joustavuuden prosesseissa olevan tarpeellista, sillä identtiset lainkäyttömenettelyt ja prosessirakenteet eivät voi sopia kaikkiin hallintomenettelyihin. Hän on myös todennut joustavuuden olevan kustannuksia säästävä tekijä. Vihervuori 2006, 666-667. Tällä hän mahdollisesti tarkoitti tuomioistuiemien kustannuksia, mutta oikeudenkäyntimaksun osissa perimiseen perustuvan ehdotuksen joustavuus toisi säästöjä myös valittajalle.

²²⁰ HLL

²²¹ Efficiency and quality of justice/European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) 2012, 74-83.

²²² The European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ).

²²³ Hollanti, Itävalta, Norja, Ruotsi, Saksa ja Tanska.

²²⁴ OMTMK, 25.

Opinnäytetyön kannalta tiivistelmän keskeisin anti lienee Tanskan järjestely oikeudenkäyntimaksun perimisajalle. Muissa valtioissa tuomioistuinmaksu peritään pääsääntöisesti ennakoon maksaen eli etukäteen, kun asia pannaan vireille tai kun hakemus jätetään tuomioistuimeen. Tanskassa tuomioistuinmaksua peritään asia vireille pantaessa ja yli 6.720 € arvoisissa riidoissa lisäksi käräjä- ja hovioikeudessa uudestaan pääkäsitteleväpäivämäärästä ilmoitettaessa.²²⁵

7.4 Kiireelliset asiat

Tuomioistuimissa käsitellään kiireellisinä pidettäviä asioita. Näille on ominaista käsittelyn viipymätön aloitus (OK 19:4.1)²²⁶. Kiireellisiin tapauksiin liittyvä lainsäädäntö vaikuttaa hajanaiselta, eikä kiireellisten tapausten tyypit yhteen lakiin koonnutta lähdeä näytä löytyvän Suomen lainsäädännöstä²²⁷.

Kiireelliset asiat ovat keskeisiä verrattaessa opinnäytetyön ehdotuksia OMT:n suunnittelemaan ennakkomaksujärjestelyyn. OMT:n ennakkomaksun suorittaminen olisi vuoden 2012 tietojen mukaan edellytyksenä käsiteltäväksi ottamiselle. Tässä on otettava huomioon muiden maksujen ohella nykyisen lainsäädännön nojalla oikeudenkäyntimaksuille annettava eräpäivä, joka on 3-6 viikkoa laskun asiakkaalle tai postin kuljetettavaksi antamisesta (TuomioistMaksuA 12 §:n 4 momentti). Tällainen järjestely hidastaisi kiireellisten asioiden käsittelyä, mikä voisi olla tarkoitustaan vastaavalle ja tehokkaalle tuomiovallan käytölle asetettavan perusvaatimuksen, nopeuden, vastaista²²⁸. Vähintäänkin näitä tapauksia varten jouduttaisiin todennäköisesti päättämään erillisestä menettelystä käsittelyn nopeuttamiseksi.

Opinnäytetyön ehdotuksissa tuomioistuinten työntekijät voisivat välittömästi aloittaa kiireellisen jutun parissa työskentelyn. Oikeudenkäyntimaksun tai sen osien suorittamisesta tarvitsisi huolehtia vasta käsittelyn edettyä tai päätyttyä. Tässä mielessä opinnäytetyön ehdotukset ovat joustavia.

Laissa kiireellisyyttä käsittelevä säännöstö on hajanaista ja tässä kappaleessa on niistä muutama esimerkki. Asianosaisen vaatiessa käräjäoikeus voi määrätä asian kiireelliseksi, jos sille on painava syy (OK 19:1). Tällöin käräjäoikeus siis kykenee itse määrittämään asian kiireelliseksi. Laista löytyy myös tapauksia, joissa tapauksen tyyppi määrittää kiireellisyyden. Tällaisia ovat esimerkiksi liiketoimintakieltoasiat, jotka ovat kaikissa oikeusasteissa olevan kiireellisenä käsiteltäviä (LTKieltoL 20 § 1 momentti). Myös HOA 14 §:n 1 momentin 1-5 kohtaan on

²²⁵ OMTMK, 25.

²²⁶ Liitteet 7-8, ks. Liitteet 2-3.

²²⁷ Vaasan hovioikeus on toivonut kiireellisten tapausten tyypit keskitetyksi yhteen koottavaksi jo 2007. Oikeudenkäynnin kokonaiskeston lyhentäminen 2007, 22.

²²⁸ Äimä 1989, 333.

koottu osa kiireellisenä käsiteltävistä asioista, joita ovat muun muassa mukaan rikosasiat, jotka koskevat vangittuja ja virantoimituksesta pidätettyjä (HOA 14 § 1 momentti 3 kohta), sekä laissa muuten kiireellisiksi määrätty asiat (HOA 14 § 1 momentti 5 kohta).

HOA 14 §:n 1 momentin 1-5 kohdassa eivät siis ole kaikki mahdolliset oikeustapaustyyppit, jotka ovat kiireellisinä käsiteltäviä. Tästä kertoo listan kohta 5 ja esimerkkinä edellä mainittu liiketoimintakieltoasia, joka puuttuu listalta. Keskitettyä tietokantaa, jossa kiireelliset asiat olisivat listattuina, ei Suomen lainsäädännöstä näytä löytyvän. Niitä on kuitenkin esimerkiksi Helsingin hovioikeuden sisäisissä dokumenteissa yhteen listattuina^{229 230}. Oikeustapaustyyppit vaikuttavat vaihtelevilta ja niitä on huomattava määrä.

7.5 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen kanteen tai valituksen peruuntuessa

Asianosaisella on pääsääntöisesti velvollisuus korvata vastapuolensa kulut peruuttaessaan kanteensa ja asian jäädessä sillensä (OK 21:7.2). Erityisestä syystä maksuvelvollisuudesta voidaan määrätä toisin. Valituksen hovioikeuteen voitaneen katsoa rinnastuvan tällaisessa tilanteessa kanteen peruutukseen²³¹.

Valituksen peruuntuessa hovioikeus tiedustelee pääsääntöisesti vastapuolen vaatimuksia peruutuksen johdosta ja vastapuoli useimmiten pyytää korvausta oikeudenkäyntikuluistaan²³². Sovintotilanteissa tilanne voi olla toinen²³³ eli oikeudenkäyntikuluja ei välttämättä vaadita korvattaviksi. Tällaisen kulun voitaneen katsoa olevan prosessiin sitova. Valittajalle aiheutuu näin ollen kuluja, mutta mahdollisuus vastapuolelta saatavaan korvaukseen menetetään valituksen peruutuksen ja siitä johtuvan sillensä jäämisen vuoksi. Erityisesti opinnäytetyön harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukaisessa tilanteessa valittaja saisi säästettyä valituksen peruutustilanteeseen liittyvien vastapuolen oikeudenkäyntikulujen ja omien oikeudenkäyntimaksujensa yhteisvaikutuksesta. Kun kustannuksia aiheutuu vastapuolen oikeudenkäyntikuluista ja säästöä oikeudenkäyntimaksun perimättömyydestä ennen kyseisen ehdotuksen harkinta-ajan päättymistä, voitaneen oikeudenkäyntimaksun katsoa olevan vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvaamisen sitovaa vaikutusta tasapainottava. Tämä pitää paikkansa myös oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvan ehdotuksen kohdalla.

Jos oikeudenkäyntikulut jatkavat kertymistään, on uhkana lisääntyvä sitoutuminen oikeudenkäyntiin. Jokela tarkasteli tilannetta sovittelumenettelyn yhteydessä ja painotti sovintoon pääsemisen tärkeyttä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa valmistelua. Samalla hän kuitenkin

²²⁹ Listausta voitaneen tosin epäillä vain Helsingin hovioikeuden kiireellisten tapausten tyyppit sisältäväksi.

²³⁰ Liitteet 7-8.

²³¹ HE 91/2001, 36, ks. Jokela 2010, 154-155.

²³² Selitys käsitteelle oikeudenkäyntikulu luvussa 3.

²³³ Koskimäki ym. 2012, 23 & 132.

totesi asianosaisten saaman selkeän kuvan oikeudenkäynnistä olevan tarpeen jutun menestymismahdollisuuksien ja riskien määrittämiseksi.²³⁴

8 Pohdintoja

Opinnäytetyön aihe oli melko laaja ja aikaa vievä. Tavoitteenani on valmistua oikeusturva- ja oikeusministeriön syksyn 2014 lukukauden aikana. Näistä syistä osa tarkasteluun haluamistani kohdistamista jäi laittamatta opinnäytetyöhön. Listaan kuitenkin tähän lukuun näitä aihealueita.

Opinnäytetyön alkuvaiheessa tarkoituksena oli tehdä kvalitatiivinen tutkimus valituksensa peruuttaneille. Ideana oli ottaa henkilökohtaisesti yhteyttä valituksensa peruuttaneisiin ja haastatella heidän motiivejaan peruutukselle. Tämä suunnitelma ei kuitenkaan ehtinyt edetä hovioikeuden hallinnollisen lakimiehen kanssa käytyä keskustelua pidemmälle, ennen kuin harjoittelujaksoni loppui. Näin opinnäytetyön loppuvaiheessa idea vaikuttaa vähemmän merkittävältä, mutta saattaisi edelleen olla hyödyllinen valitusten peruutuksia tutkittaessa.

Kuten luvussa 6 mainittu, kanteen peruutus- ja luopumistapauksissa on yhtenevyyksiä. Tästä syystä oikeusrekisterikeskuksen tilastointia tarkempi tilastointi kanteista luopumistapauksista olisi ollut hyödyllinen opinnäytetyön ehdotusten aikaa säästävien vaikutusten laskemiseksi. Tilastoinnit kuitenkin maksavat ja opiskelijabudjetin vuoksi tilastointi on teetetty vain Helsingin hovioikeuden vuoden 2013 valitusten peruutustapauksista.

Hovioikeuksissa käytössä olevasta jatkokäsittelylupamenettelystä olisi ollut hyvä saada oma alalukunsa. Opinnäytetyön ehdotusten täydentävyyttä jatkokäsittelylupamenettelyyn olisi voinut tarkastella. En usko, että jatkokäsittelylupamenettelyn ja opinnäytetyön ehdotusten yhtäaikainen toteuttaminen olisi ongelmallista.

Olisi ollut hyvä tarkastella oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuvassa ehdotuksessa olevien maksun osien ja kokonaiskustannusten määrien lisäämistä isoissa jutuissa, jotka vaativat paljon henkilötyöaikaa. Toisaalta vastapainoksi olisi ollut tarkasteltava, millä perusteilla nykyään pidättäydytään suurempien maksujen perimisestä isommissa jutuissa. Keskeistä olisi todennäköisesti ollut oikeudenkäynnin yhdenvertaisuus asianosaisille²³⁵.

Tarkastellessani oikeudenkäyntikulua ja oikeudenkäyntimaksuja valitusten peruutustapauksissa alaluvussa 7.5, totesin vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvaamisen olevan mahdollisesti prosessiin sitova. Tämän tueksi olisi hyvä tarkastella valittajan maksamien vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvausten määriä valitusten peruuntumistapauksissa. Tämä olisi hyö-

²³⁴ Jokela 2012, 415-416.

²³⁵ Jokela 2005, 188-189.

dyllistä, sillä oikeudenkäyntikulujen ollessa maksamattomaksi jäävää oikeudenkäyntimaksun määrää suurempi, olisi myös sitova vaikutus suurempi.

Todetessani harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen olevan soveltumaton hallintolainkäyttöliikkeen menettelyyn olisi ollut mahdollista tarkastella valitusviranomaisen hallintoviranomaiselta pyytämän lausunnon antamista valittajalle (HLL 36 § 1 momentti). Tämä lausunto olisi voinut toimia vastauksen tapaan, samoin kuin hovioikeuden prosessioikeudellisessa menettelyssä. Kyseinen lausunto annetaan valittajalle vain osassa tapauksista.

9 Yhteenveto

Opinnäytetyön ehdotukset ovat haasteellisesti käytettävissä rikosasioissa tai hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden tuomioistuimissa. Maksujärjestelmä sopii pääasiassa yleisten tuomioistuinten riita-asioihin. Oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus on tässä suhteessa joustavampi eli sitä voitaneen käyttää, mutta harkinta-aikaan perustuvan ehdotuksen mukaista valittajan tai kantajan tiedostavaa päätöstä vastapuolen vastargumenttien johdosta sillä ei saada korkeimmassa hallinto-oikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Rikosasioissa virallinen syyttäjä toiminee asianosaista puolueettomammin jutun parissa, joten tarvetta välttyä hänen ajamaltaan syytteeltä ei ole. Asianomistajan ottaessa syytteen ajettavakseen tilanne voi olla toisin, hän ei välttämättä ole yhtä puolueeton. Kuten riita-asioissa, rikosasian asianomistajalla voi olla epäselvyys vastapuolen tilanteesta ja vastargumenteista.

Vaikuttaa siltä, että Omt:n ennakkomaksu on käytettävissä useammassa tuomioistuimessa, kuin opinnäytetyön ehdotusten mukaiset maksuajankohdat. Ongelmana on kuitenkin, että ennakkomaksu, jonka määrää verrattuna nykyiseen maksuun ollaan korottamassa, saattaa torjua valituksia liian tehokkaasti ja olla PL 21 §:n 1-2 momentin²³⁶ vastainen. PL 21 §:n vastaisuus on nostettu esille PeVL 35/2010, jossa on tarkasteltu HE 143/2010, jossa on käsitelty oikeudenkäyntimaksun perimistä juttua vireille pantaessa eräissä tapauksissa. Kyseessä olivat sähköisesti vireille pantavat summaariset asiat. Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan, ettei tuolloin annetussa esityksessä ollut riittäviä perusteita perusoikeuden rajoittamiselle, jotta rajoituksesta voitaisiin säätää lailla.²³⁷ Nähtäväksi jää, riittävätkö Omt:n tällä kertaa esittämät perusteet.

²³⁶ Kyseisessä pykälässä käsitellään oikeusturva. Kaikilla on oikeus asianmukaiseen käsittelyyn toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa ilman aiheetonta viivytystä. PL 21 § 1 momentti. Oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös, kyetä hakemaan muutosta, oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja hyvän hallinnon takeet turvataan laissa. PL 21 § 2 momentti.

²³⁷ HE 143/2010, 9, ks. PeVL 35/2010, 2-3, ks. OmtTMK, 22.

Opinnäytetyön ehdotukset eivät ole välittömän käsittelyn aloituksen esteinä ja pyrkivät kar-
simaan perusteettomia valituksia. Periminen tapahtuisi aikaisintaan vastapuolen vastauksen
tiedoksiannon jälkeen kuluneen harkinta-ajan jälkeen²³⁸ tai vasta käsittelyn tultua päätök-
seen²³⁹. Perimällä oikeudenkäyntimaksua näillä tavoilla annetaan valittajalle tai kantajalle
mahdollisuus perustaa oikeuskäsittelystä luopumista koskeva päätöksensä saamansa vastapuo-
len vastauksen²⁴⁰ tai myöhemmän käsittelyn²⁴¹ myötä tulleeseen tietoisuuteen, pelkän ennak-
koon maksettavan oikeudenkäyntimaksun aikana vallitsevan epätietoisuuden sijaan. Tieto yh-
distettynä oikeudenkäyntimaksusta²⁴² tai sen osista²⁴³ vapautumiseen²⁴⁴ voi korostuneesti kan-
nustaa valituksen peruutukseen ennen kuin käsittely aiheuttaa mittavia ajallisia tappioita
tuomioistuimelle, kuitenkin säilyttäen PL 21 §:n 1 momentin mukaisen käsittelyn asianmukai-
suuden.

²³⁸ Harkinta-aikaan perustuva ehdotus.

²³⁹ Oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus.

²⁴⁰ Harkinta-aikaan perustuva ehdotus.

²⁴¹ Oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus.

²⁴² Harkinta-aikaan perustuva ehdotus.

²⁴³ Oikeudenkäyntimaksun osissa kertymiseen perustuva ehdotus.

²⁴⁴ Ja sovittelumenettelyn mahdollisuuteen.

Lähteet

Artikkelit

Ellilä, T. 2014. Käräjillä nähdään - Uhkaus maksaa 15 000 euroa. *Ilkka* 2014, 15.

Frände, D. 2009. Uusintojen välttämisestä hovioikeudessa. Teoksessa H. Lindfors, E. Korea-Aho & S. Turunen (toim.) *Kovia aikoja: riitoja ja maksukyvyttömyyttä*, Juhlakirja Risto Koulun 60 vuotta. Helsinki: Edita, 45-61.

Karvonen, S. 2003. Pääkäsitelyjen peruuttamisista rikosasioissa ja keinoista niiden vähentämiseksi. Teoksessa R. Haavisto (toim.) *Matkalla pohjoiseen - Professori Jyrki Virolaisen juhla-kirja 26.2.2003*. Rovaniemi: Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta, 157-176.

Kuosma, T. 1994. Oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta hallintolainkäytössä. *Defensor Legis* 1994, 11-12, 887-912.

Vihervuori, P. 2006. Näkökulmia oikeussuojan kustannuksiin hallintolainkäytössä. *Defensor Legis* 2006, 4, 666-687.

Äimä, M. 1989. Korkeimman hallinto-oikeuden oikeudenkäyntimaksuista. Teoksessa A. Suviranta, O. Sakki, K.S. Tikka & M. Myrsky (toim.) *Juhlajulkaisu Lassi Kilpi 1920.4/2.1990, C-sarja*, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, 22. Suomalainen lakimiesyhdistys, 333-342.

Hallituksen esitykset

HE 82/1995 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 33/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua hovioikeuteen ja asian käsittelyä hovioikeudessa koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

HE 91/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle valitusta hovioikeuteen ja valitusasian käsitellyä hovioikeudessa koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamiseksi.

Kirjallisuus

Ekelöf, P., Boman, R. 1996. *Rättegång - Andra häftet*. Tukholma: Norstedts Juridik.

Frände, D., Hanvansi, E., Helenius, D., Koulun, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. 2010. *Prosessioikeus*. 2. painos. Helsinki: WSOYpro Oy

Frände, D., Hanvansi, E., Helenius, D., Koulun, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. 2012. *Prosessioikeus*. 4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Hanvansi, E. 2004. *Määräajat ja oikeudenkäynti*. Helsinki: WSOY lakitieto.

Iivari, J. 2007. *Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas*. Stakes.

Jokela, A. 2005. *Oikeudenkäynnin perusteet - Oikeudenkäynti 1*. 2. painos. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2010. *Hovioikeusmenettely*. 2. painos. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu - oikeudenkäynti II. 3. painos. Helsinki: Talentum.

Koskimäki, T., Immonen, N., Jalanko, R., Kujala, T., Lehto, J., Nordman-Rajaharju, E., Sarvikiivi, J. & Siiki, M. 2012. Oikeudenkäyntikulut. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhanke 2011. Työryhmän raportti.

Lager, I. 1994. Lainkäytön pääasiat. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Lappalainen, J. 1995. Siviiliprosessioikeus 1. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Mäenpää, O. 2011. Oikeus hyvään hallintoon. Helsinki: Helsingin oikeustieteellinen tiedekunta.

Niemivuo, M., Keravuori-Rusanen, M. & Kuusikko, K. 2010. Hallintolaki. 2. painos. Helsinki: WSOYpro.

Poikela, E. 2010. Sovittelu - Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Jyväskylä: PS-kustannus.

Siitari-Vanne, E. 2005. Hallintolainkäytön tehostaminen, A-sarja, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, 265. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Vuorenpää, M. 1999. Asianomistajan oikeudet rikosprosessilaissa. Helsinki: Sanoma.

Vuorenpää, M. 2009. Prosessioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Korkeimman oikeuden ennakkotapaukset

KKO 1997:86

KKO 2007:19

KKO 2009:55

Muut virallislähteet

Efficiency and quality of justice/European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). European judicial systems. 2012 (data 2010). Strasbourg: Council of Europe Publishing. 74-83.

Työryhmän asettaminen uudistamaan tuomioistuinmaksuja koskevaa sääntelyä. Oikeusministeriön työryhmän asettamispäätös OM 8/31/2013.

Työryhmän asettaminen selvittämään korkeimpien oikeuksien organisatorisen yhdistämisen hyödyt ja haitat. Oikeusministeriön työryhmän asettamispäätös OM 13/31/2013.

Tuomioistuinten maksujärjestelmän kehittäminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 75/2012.

Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuoja käsittelyn viivästyessä. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 18/2013.

Yleisten tuomioistuinten asianhallinnan kehittäminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 29/2010.

Valitusten käsittelyn nopeuttaminen yhteiskunnan tai alueiden kehittämisen kannalta merkittävissä asioissa. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2004:1.

Oikeusministeriön hallinnonalan maksustrategia. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2009:4.

Oikeussuojakeinot oikeudenkäynnin viivästymistä vastaan. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2006:21.

Oikeudenkäynnin kokonaiskeston lyhentäminen. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2007:2.

Sähköiset lähteet

Case of Horsti v. Finland. European court of human rights judgements and decisions. 2009. Viitattu 13.11.2014. http://kaikki.info/english/echr/30000/39509_08.html

Case of Landgren v. Finland. European court of human rights judgements and decisions. 2009. Viitattu 13.11.2014. http://kaikki.info/english/echr/10000/17889_07.html

Tiedote 97/2014. Ulkoasiainministeriö. 2014. Viitattu 20.8.2014. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentId=304214&nodeId=23&contentLanguage=fi-FI>

Ulkoasiainministeriön hakumoottori. 2014. Tarkennettu haku. Viitattu 20.8.2014. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?app=40>

Ulkoasiainministeriön lausunto perustuslakivaliokunnalle 21.10.2009. Ulkoasiainministeriö. 2009. Viitattu 13.11.2014. <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=ie30809144901493&cmd=download>

Valtion talousarvioesitys 2013. Tuomioistuimet ja oikeusapu, valtiovarainministeriö. 2013. Viitattu 7.8.2014. <http://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2013&lang=fi&maindoc=/2013/aky/aky.xml&id=/2013/aky/YksityiskohtaisetPerustelut/25/10/10.html>

Violations by article and by country 2010. European court of human rights. 2010. Viitattu 20.8.2010. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2010_ENG.pdf

Violations by article and by state 2011. European court of human rights. 2011. Viitattu 20.8.2010. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2011_ENG.pdf

Violations by article and by correspondent state 2012. European court of human rights. 2012. Viitattu 20.8.2010. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2012_ENG.pdf

Violations by article and by states 2013. European court of human rights. 2013. Viitattu 20.8.2010. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_2013_ENG.pdf

Violainen, J. 2009a. Oikeudenkäyntien viipyminen. Viitattu 20.8.2014. <http://jyrkivirolainen.blogspot.fi/2009/11/184-oikeudenkayntien-viipyminen.html>

Violainen, J. 2009b. Oikeusjuttujen viivästyminen: Suomi sai tänään jälleen kaksi uutta langettavaa tuomiota ihmisoikeustuomioistuimelta. Viitattu 20.8.2014. <http://jyrkivirolainen.blogspot.fi/2009/11/185-oikeusjuttujen-viivastyminen-suomi.html>

Liitteet

Liite 1: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 1/6.....	52
Liite 2: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 2/6.....	53
Liite 3: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 3/6.....	54
Liite 4: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 4/6.....	55
Liite 5: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 5/6.....	56
Liite 6: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 6/6.....	57
Liite 7: Helsingin hovioikeuden työjärjestys - Asioiden kiireellisyysjärjestysliite 1/2.....	58
Liite 8: Helsingin hovioikeuden työjärjestys - Asioiden kiireellisyysjärjestysliite 2/2.....	59
Liite 9: Valitusosoitus 1/3	60
Liite 10: Valitusosoitus 2/3.....	61
Liite 11: Valitusosoitus 3/3.....	62
Liite 12: Riita-asioiden saapumisista VJ:lle toimittamisiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013.	63
Liite 13: Riita-asioiden saapumisista valitusten peruutuksiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013.	64
Liite 14: Rikosasioiden saapumisista VJ:lle toimittamisiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013.	65
Liite 15: Rikosasioiden saapumisista valitusten peruutuksiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013	66
Liite 16: Tilastokeskus, oikeustilastot. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuonna 2013.	67
Liite 17: Valtion talousarvioesitys 2014. Muiden tuomioistuinten määrärahat.	68
Liite 18: Tilastokeskus, oikeustilastot. Käsittelyaikoja käräjäoikeuksissa 2011-2013	69
Liite 19: Tilastokeskus, oikeustilastot. Käsittelyajat hovioikeuksissa 2011-2013.....	70
Liite 20: Valtion talousarvioesitys 2014. Tuomioistuinten tunnuslukuja 2012-2014.	71

Liite 1: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 1/6

HELSINGIN HOVIOIKEUDEN TYÖJÄRJESTYS

1. HOVIOIKEUDEN ORGANISAATIO

1 § Yleistä

Hovioikeudessa on presidentti ja hänen apunaan toimii johtoryhmä.

Täysistunnon tehtävistä on säädetty hovioikeuslaissa ja -asetuksessa.

Lainkäyttöasioiden ratkaisemista varten hovioikeudessa on osastoja, joilla on osastokansliat.

Henkilöstö-, talous- ja yleishallintoasioita varten hovioikeudessa on hallintokanslia.

2 § Presidentti

Hovioikeutta johtaa presidentti, jonka tehtävistä on säädetty hovioikeuslaissa ja -asetuksessa.

Presidentti kutsuu täysistunnon koolle. Presidentin poissaollessa saadaan täysistunto pitää vain kiireellisessä tapauksessa tai muun tärkeän syyn sitä vaatiessa.

Presidentti määrää lainkäyttö- ja kansliahenkilökunnan sijoittamisesta osastoille. Hovioikeudessa voi olla myös osastoille sijoittamattomia jäseniä, viskaaleita ja kansliahenkilökuntaa, joiden tehtävät presidentti määrää. Lisäksi presidentti määrää jäsenten ja esittelijöiden erikoistumisesta. Presidentti vastaa työmäärän tasaisesta jakautumisesta osastojen kesken.

Presidentti määrää osaston, jolla muutoksenhakua oikeushallintoasioissa koskevat asiat käsitellään ja ratkaistaan. Näissä asioissa presidentti toimii istunnon puheenjohtajana.

3 § Johtoryhmä

Johtoryhmässä käsitellään hovioikeusasetuksen 12 §:ssä mainittujen asioiden lisäksi osastojakoa, jäsenten ja esittelijöiden työmäärää ja sen tasaista jakautumista, työyhteisön kehittämistä ja työhyvinvointia sekä käräjäoikeuksien valvontaa koskevia kysymyksiä ja muita presidentin määräämiä asioita.

4 § Osastot

Osastoa johtaa hovioikeudenlaamanni. Osastolla on muina jäsenenä hovioikeudenneuvoksia sekä esittelijöinä asessori ja viskaaleita. Osastokansliassa on kanslianhoitaja ja toimistosihteerit. Kanslianhoitaja toimii osastokanslian lähiesimiehenä.

5 § Kansliapäällikkö

Kansliapäällikkö johtaa hovioikeuden hallintokansliaa.

Hallintokansliaan kuuluvat kirjaamo, virastomestarit, tietohallinto, kirjasto ja muut tukipalvelut. Kirjaamon lähiesimiehenä toimii kirjaaja. Virastomestareiden lähiesimiehenä toimii kansliapäällikön määräämä virastomestari.

Kansliapäällikkö tai muu presidentin määräämä henkilö valmistelee ja esittelee presidentin ja täysistunnon ratkaistavat asiat sekä johtoryhmässä ja lausuntovaliokunnassa käsiteltävät asiat. Kansliapäällikkö esittelee myös osastolla ratkaistavat muutoksenhakua oikeushallintoasioissa koskevat asiat.

Kansliapäällikkö ratkaisee ikä- ja kokemuslisähakemukset ja mvöntää virkavapauden

Liite 2: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 2/6

sairauden ja tilapäisen hoitovapaan vuoksi. Hän ratkaisee toimivaltaansa kuuluvat asiat ilman esittelyä.

Kansliapäällikön tehtäviin kuuluvat lisäksi muut presidentin hänelle määräämät tehtävät. Kansliapäällikölle kuuluvista muista tehtävistä on säädetty erikseen. Koulutuksesta ja tiedottamisesta on säädetty jäljempänä tässä työjärjestyksessä.

2. LAINKÄYTTÖTOIMINTA

6 § Osastot

Hovioikeudenlaamannin tehtävänä on:

- 1) määrätä jäsenet ja esittelijät osaston eri ratkaisukokoonpanoihin ottaen huomioon, että kokoonpanoja on riittävän usein vaihdettava ja että jäsenten ja esittelijöiden on osallistuttava riittävässä määrin erilaisten lainkäyttöasioiden ratkaisemiseen;
- 2) määrätä hovioikeuden jäsen toimimaan tarvittaessa asian esittelijänä;
- 3) vastata siitä, että asiat tulevat asianmukaisesti sekä joutuisasti ratkaistuksi ja että osaston tulostavoite saavutetaan;
- 4) vastata työmäärän seurantajärjestelmää hyväksi käyttäen siitä, että työ jakautuu osaston lainkäyttöhenkilökunnan kesken tasaisesti;
- 5) vastata siitä, että osaston henkilöstön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelut;
- 6) neuvoteltuaan osastonsa henkilöstön kanssa laatia osaston vuosilomasuunnitelma;
- 7) antaa muiden asiakirjojen kuin toimituskirjojen allekirjoittamista ja kutsujen puhelintiedoksiantamista koskeva määräys osastokanslian virkamiehelle.

Hovioikeudenlaamannin muista tehtävistä on voimassa, mitä niistä erikseen on säädetty tai määrätty.

Jäsenet voivat perustellusta syystä vaihtaa heille määrättyjä istuntovuoroja keskenään samalla osastolla, ja hovioikeudenlaamannien suostumuksin myös osastojen välillä.

Asessori avustaa hovioikeudenlaamannia osaston hallintoon ja työn suunnitteluun liittyvissä tehtävissä ja vastaa asioiden jakamisesta osastolla. Asessori huolehtii siitä, että osaston uudet esittelijät perehdytetään osaston toimintatapoihin ja että nuorimmat esittelijät saavat tarpeellista ohjausta työssä.

Osastokanslia avustaa hovioikeudenlaamannia ja asessoria hallintotehtävissä sekä jäseniä ja esittelijöitä lainkäyttötoiminnassa.

Osastokokouksissa käsitellään lainkäyttöön sekä osaston toimintaan ja työn suunnitteluun liittyviä asioita. Kokouksia on pidettävä säännöllisesti.

7 § Työmäärän seuranta

Jäsenten ja esittelijöiden työmäärän tasaista jakautumista seurataan presidentin määräämällä tavalla.

8 § Kiireellisyysjärjestys

Asiat käsitellään vireilletulojärjestyksessä liitteessä 1 mainittavin poikkeuksin.

Päivystysluontoiset asiat on otettava käsittelyyn välittömästi ja kiireelliset asiat

Liite 3: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 3/6

viipymättä.

Kiireellisyysjärjestyksestä voidaan poiketa, jos muutoksenhaku asian viipymisen vuoksi menettäisi merkityksensä tai jos asian kokonaiskäsitellyä aika muutoin taikka asian palauttamisen vuoksi muodostuisi kohtuuttoman pitkäksi.

9 § Asioiden jakaminen

Asiat jaetaan osastoille tasapuolisesti siten, että osastojen työmäärä muodostuu erityisasiat mukaan lukien osastojen kokoon nähden samansuuruiseksi. Kirjaamo huolehtii lainkäyttöasioiden jakamisesta osastoille.

Riita-asiat, joiden valituksessa tai asiakirjoissa havaitaan viittaus toiseen hovioikeudessa vireillä olevaan asiaan, on pyrittävä jakamaan samalle osastolle. Rikosasiat, joissa on kysymys samasta vastaajasta tai samasta asiasta, on pyrittävä jakamaan samalle osastolle.

Erityisen laajat riita- ja rikosasiat jaetaan niitä varten muodostetulle erityiskokoonpanolle tai kullekin osastolle asioiden laatu ja laajuus huomioon ottaen tasapuolisesti.

Jos eri osastoille jaetut asiat on niiden asiayhteyden tai muun erityisen syyn vuoksi käsiteltävä yhdessä, ne voidaan hovioikeudenlaamannien suostumuksin tai presidentin määräyksestä jakaa uudelleen.

Ruotsinkieliset asiat jaetaan ruotsinkielisiä asioita käsittelevälle osastolle.

Presidentti voi määrätä tietyt asiat tai asiaryhmät käsiteltäväksi tietyllä osastolla tai erityiskokoonpanossa. Asioiden jaossa on otettava huomioon jäsenten ja esittelijöiden erikoistuminen.

Tiettyjä asiaryhmiä varten voidaan määrätä vastuutuomari ja -esittelijä.

Osastokanslian tehtävänä on huolehtia osastolle jaettujen asioiden jakamisesta. Osastokanslia tarkastaa osastolle jaetut asiakirjat alustavasti ja hankkii tarvittavat täydennykset.

Osastolla asioille määrätään viipymättä valmistelusta vastaava jäsen (vvj) ja tarvittaessa myös esittelijä. Vvj:n on määrädyttävä sattumanvaraisesti erikoistuminen huomioon ottaen. Määrätty vvj ja esittelijä voidaan vaihtaa perustellusta syystä. Hovioikeuslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuna kevennetyn kokoonpanon esittelijäjäsenen toimii myös vvj:nä, jolleivät erityiset syyt muuta vaadi.

10 § Asioiden valmistelu

Valmistelussa on noudatettava oikeudenkäymiskaaren 26 luvun säännöksiä.

Vvj vastaa hänelle jaettujen asioiden valmistelusta ja huolehtii siitä, että asiat tulevat perusteellisesti ja ilman aiheetonta viivytystä valmistelluiksi.

Vvj:n katsoessa, että asia voidaan seuloa, hän vie asian täysilukuisen kokoonpanon ratkaistavaksi. Jos asiaa ei voida seuloa, yksinkertaiset ja selvät asiat ratkaistaan täystutkinnassa pääsääntöisesti ilman esittelijää. Muissa asioissa määrätään esittelijä. Esittelijä huolehtii hänelle jaetun asian perusteellisesta valmistelusta. Esittelijän on oma-aloitteisesti suoritettava tai esitettävä vvj:n päätettäväksi ne valmistelutoimet, jotka ovat tarpeen asian esittelylle tai pääkäsitellylle. Vvj ohjaa esittelijää valmistelussa.

Liite 4: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 4/6

Vvj:n on ennen asian ratkaisemista tarkastettava ja tarvittaessa korjattava esittelijän laatima kertoelma ja esittelystä ratkaistavissa asioissa myös ratkaisuluonnos. Vvj ja esittelijä vastaavat oikeudenkäyntiaineistosta ratkaisuun otettavien tosiasiatietojen oikeellisuudesta ja niiden saattamisesta kokoonpanon tietoon.

Osastokanslian tehtävänä on annettujen ohjeiden mukaisesti huolehtia valmisteluun ja pääkäsittelyyn liittyvien asiakirjojen valmistamisesta, allekirjoittamisesta ja lähettämisestä. Kansliahenkilökuntaan kuuluva voidaan määrätä pitämään pöytäkirjaa pääkäsittelyssä.

11 § Ratkaisun tekeminen

Esittelystä ratkaistavissa asioissa ratkaisu on tehtävä heti esittelyn päätyttyä. Pääkäsittelyssä ratkaistavissa asioissa päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana työpäivänä. Ratkaisukokoonpanon jäsenten on perehdyttävä etukäteen asiaan niin, että heillä on valmius käydyn keskustelun jälkeen lausua kantansa kaikkiin ratkaistavina oleviin kysymyksiin. Esittelyn tai päätösneuvottelun lopuksi puheenjohtaja toteaa yhteenvedonmukaisesti hovioikeuden ratkaisun lopputuloksen ja perustelut.

Ellei hovioikeuden ratkaisua allekirjoiteta jo istunnossa, vvj tai esittelijä kirjoittaa neuvottelun ja saamiensa ohjeiden perusteella ratkaisun ja toimittaa sen sekä tarvittavat asiakirjat viipymättä tarkastettavaksi. Jäsenten on vuorollaan ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava ratkaisu.

Kanslianhoitaja voi esitellä asian, jossa valitus on peruutettu kokonaan.

Asioiden käsittelystä pidetään istuntopöytäkirjaa.

Istunnon puheenjohtajan on ilmoitettava presidentille, jos jokin asia tai siihen kuuluva tietty kysymys voi tulla käsiteltäväksi hovioikeusasetuksen 13 §:ssä säädettyssä vahvennetussa istunnossa.

12 § Ratkaisun antaminen

Seulontapäätökset on pyrittävä antamaan viipymättä ja viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asia on kirjattu saapuneeksi hovioikeuteen.

Pääkäsittelyssä ratkaistun asian osalta on noudatettava oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 17 §:n 2 momentin määräyksiä hovioikeuden tuomion antamisesta. Esittelystä ratkaistavissa asioissa ratkaisu on annettava kahden kuukauden kuluttua ratkaisun tekemisestä, kiireellisissä asioissa kuitenkin viimeistään kuukauden kuluttua ratkaisun tekemisestä.

Erityisestä syystä yllä olevista määräajoista voidaan poiketa. Jos laissa on erityinen määräaika toimituskirjan antamisesta, tätä on noudatettava. Istunnon puheenjohtajan on valvottava määräaikojen noudattamista.

Osastokanslian tehtävänä on annettujen ohjeiden mukaisesti huolehtia yhteistyössä kirjaamon kanssa toimituskirjojen antamisesta.

3. KÄRÄJÄOIKEUKSIEN VALVONTA

13 § Valvonnan tarkoitus

Valvonnassa seurataan erityisesti oikeusperiaatteiden soveltamisen ja lainulkinnan yhdenmukaisuutta, lainkäytön laatua, asioiden käsittelyn joutuisuutta ja säädettyjen määräaikojen noudattamista sekä tuomioistuinharjoittelun järjestämistä.

Liite 5: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 5/6

14 § Valvonnan toteuttaminen

Käräjäoikeuksien ja hovioikeuden välistä yhteydenpitoa ja valvonnan toteuttamista varten presidentti vierailee säännöllisesti hovioikeuspiirin käräjäoikeuksissa.

Presidentti määrää yhden tai useamman hovioikeuden jäsenen tai esittelijän määrääjäksi tarkastamaan käräjäoikeuksien toimintaa.

Valvonnan toteuttamiseksi tarkastaja tekee käräjäoikeuksiin tarkastuskäyntejä ja laatii niistä kertomuksen. Tarkastaja suorittaa tarvittaessa myös erityisselvityksiä.

Tarkastajan on käytävä keskusteluja käräjäoikeuden henkilöstön kanssa.

4. MUUT ASIAT

15 § Hovioikeuden toimikunnat

Hovioikeudessa toimii lausuntovaliokunta ja yhteistyökomitea sekä lainkäytön yhtenäisyyden seurantatoimikunta, käsikirjatoimikunta, koulutustoimikunta ja viskaalien valintatoimikunta sekä muita lakiin perustuvia tai presidentin asettamia toimikuntia ja työryhmiä.

Lainkäytön yhtenäisyyden seurantatoimikunnan puheenjohtajana toimii presidentti tai hänen määräämänsä. Presidentti nimeää toimikunnan jäseniksi kunkin osaston esityksestä yhden henkilön kalenterivuodeksi kerrallaan. Toimikunta kokoontuu säännöllisesti keskustelemaan ajankohtaisista lainkäyttöasioista ja antaa tarvittaessa niitä koskevia suosituksia.

Käsikirjatoimikuntaan kuuluvat presidentin kalenterivuodeksi kerrallaan määräämät kaksi hovioikeudenneuvosta, joista toinen määrätään puheenjohtajaksi, kaksi viskaalia sekä asianhallinnan vastuuhenkilöiden edustaja. Käsikirjatoimikunta vastaa käsikirjan ylläpidosta ja päivittämisestä.

Koulutustoimikunnan puheenjohtajana toimii presidentti tai hänen määräämänsä. Presidentti nimeää toimikunnan jäseniksi kalenterivuodeksi kerrallaan vähintään viisi henkilöä siten, että kaikki hovioikeuden henkilöstöryhmät ovat edustettuina. Koulutustoimikunnan tehtävänä on koulutustarpeen seuranta ja koulutuksen suunnittelu siten, että hovioikeuden henkilökunnalla on mahdollisuus saada riittävä koulutus ammattitaidon ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Toimikunta tekee vuosittain koulutussuunnitelman ja esittää sen presidentille ennen talousarvion laatimista. Lainkäyttöhenkilökunnan osalta toimikunta nimeää hovioikeuden ulkopuoliseen koulutukseen osallistujat. Muun henkilökunnan osalta hovioikeuden ulkopuoliseen koulutukseen osallistujat nimeää asianomainen esimies.

Viskaalien valintatoimikuntaan kuuluvat täysistunnon valitsevat hovioikeudenlaamanni puheenjohtajana ja hovioikeudenneuvos, yksi asessorien ja viskaalien keskuudestaan valitsema henkilö sekä kansliapäällikkö. Toimikunta haastattelee viskaaliksi ilmoittautuneita ja tekee ehdotuksen valinnasta. Toimikunnan jäsenet valitaan kalenterivuodeksi kerrallaan.

16 § Asiakirjojen allekirjoittaminen

Hovioikeuden kirjeen rangaistuksen täytäntöönpanosta, pakkokeinolain mukaisesta toimenpiteestä ja mielentilatutkimuksen suorittamisesta allekirjoittaa jäsen tai esittelijä. Kirjeen muusta oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 8 §:n 2 momentin toimenpiteestä ja 26 luvun mukaisesta valmistelutoimenpiteestä allekirjoittaa jäsen, esittelijä tai muu hovioikeuden virkamies.

Liite 6: Helsingin hovioikeuden työjärjestys 6/6

Valtioneuvostolle ja korkeimmalle oikeudelle sekä valtioneuvoston oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle muissa kuin lainkäyttöasioissa lähetettävät kirjeet sekä oikeushallintoasioissa annettavat nimittämiskirjat, määräykset ja todistukset varatuomarin arvosta allekirjoittaa presidentti ja varmentaa kansliapäällikkö. Muut kirjeet ja toimituskirjat oikeushallintoasioissa allekirjoittaa kansliapäällikkö tai hänen määräämänsä virkamies.

17 § Asiakirjapyynnöt

Vireillä olevassa lainkäyttöasiassa muuta kuin julkista asiakirjaa koskevan asiakirjapyynnön sekä pyynnön alkuperäisen asiakirjan takaisin antamisesta ratkaisee pääasian käsittelevä kokoonpano. Päättyneessä lainkäyttöasiassa pyynnöt ratkaistaan pääasian ratkaisseella osastolla, jollei asian kiireellisyys muuta vaadi.

Muut asiakirjapyynnöt ratkaisee presidentti tai hänen määräämänsä virkamies.

Kirjaaja tai muu kansliapäällikön määräämä henkilö allekirjoittaa hovioikeuden kirjaamosta tai arkistosta pyydettyt jäljennökset sekä diaari- ja lainvoimaisuustodistukset.

18 § Kuulemisperiaate

Käsiteltäessä tiettyä henkilöä tai tiettyä henkilöstöryhmää koskevaa asiaa, kyseistä henkilöä tai henkilöstöryhmää on kuultava ennen ratkaisun tekemistä, jollei se kohtuuttomasti viivytä ratkaisun tekemistä.

19 § Muut määräykset ja soveltamisohjeet

Arkistosta, kirjastosta, oikeustapausten rekisteröinnistä ja viestinnästä on voimassa erikseen vahvistetut määräykset.

Presidentti antaa tarvittaessa hovioikeuden työskentelyn järjestämistä koskevia ohjeita ja määräyksiä. Presidentti voi määrätä erityisestä syystä poikettavaksi työjärjestyksen määräyksistä.

Tarkempia määräyksiä ja ohjeita hovioikeuden työskentelytavoista voidaan antaa hovioikeuden käsikirjassa.

20 § Voimaantulo

Tällä työjärjestyksellä kumotaan 1.1.1999 annettu työjärjestys. Tämä työjärjestys tulee voimaan 1.2.2006.

Vahvistettu Helsingissä tammikuun 25 päivänä 2006

Presidentti

Lauri Melander

Kansliapäällikkö

Kristina Kahlas-Capodistrias

Liite 7: Helsingin hovioikeuden työjärjestys - Asioiden kiireellisyysjärjestysliite 1/2

2. HELSINGIN HOVIOIKEUDEN TYÖJÄRJESTYS

2.5. Asioiden kiireellisyysjärjestysliite

Asiat käsitellään seuraavassa järjestyksessä:

Päivystysluonteiset asiat 1. Pakkokeinolain mukaiset vangitsemiset hovioikeudessa sekä vangitsemista, matkustuskieltoa, telekuuntelua, televalvontaa, matkaviestimien sijaintitiedon hankkimista sekä teknistä kuuntelua ja -katselua koskevat asiat;

2. kantelut ulkomaalaislain mukaista säilöönottoa koskevista päätöksistä;

3. täytäntöönpanon kieltämistä ja keskeyttä mistä koskevat asiat, mikäli pakkohuutokauppa, häätö, muu ulosotto toimi tai vastaava toimenpide on odotettavissa välittömässä tulevaisuudessa sekä väliaikaisen turvaamistoimen määräämistä hovioikeudessa koskevat asiat;

4. asiakirjapyyntöä koskevat asiat sekä muut sellaiset asiat, jotka erityisestä syystä on käsiteltävä päivystysluonteisina asioina.

Kiireelliset asiat

I kiireellisyysryhmän asiat

1. konkurssiin asettamista ja konkurssimenettelyä koskevat asiat;

2. muut kuin päivystysluonteiset turvaamistointia koskevat asiat sekä täytäntöönpanon kieltämistä ja keskeyttä mistä koskevat asiat;

3. elinkautiseen vankeuteen tuomitun tai koko rangaistuksen rangaistuslaitoksessa suorittamaan määrätyn ehdonalaista vapauttamista koskevat asiat;

4. vieraassa valtiossa lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskeva asia;

5. lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskeva asia;

6. oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:ssä tarkoitetut asiat (alle 18-vuotias vastaaja, vastaaja vangittu, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä);

7. asiat, joissa muutoksenhakemus ei ole asianmukaisesti tehty ja valitus on sen vuoksi jätettävä tutkimatta, asiat, joissa muutoksenhakemus on peruutettu sekä asiat, jotka käräjäoikeus on jättänyt tutkimatta;

Liite 8: Helsingin hovioikeuden työjärjestys - Asioiden kiireellisyysjärjestysliite 2/2

8. yrityksen saneerauksesta annetun lain ja yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain mukaiset asiat;

9. lähestymiskieltoa ja sen rikkomista, ajokieltoa sekä liiketoimintakieltoa koskevat asiat;

10. pesänselvittäjän tai -jakajan määräämistä koskevat asiat;

11. oikeusapua koskevat ratkaisupyyntö ja muut pääasiasta erillisenä ratkaistavat oikeusapua koskevat asiat;

II kiireellisyysryhmän asiat

1. ensimmäisen asteen asiat;

2. oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa tarkoitetut asiat;

3. ulosottovalitusasiat ja täytäntöönpanoriidat;

4. holhousta koskevat asiat;

5. vuokrasuhteen päättämistä ja siihen perustuvaa häätöä koskevat asiat;

6. yhteiselämän lopettamista, avioeroa, isyyden vahvistamista tai kumoamista koskevat asiat, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä velvollisuutta ottaa osaa lapsen elatukseen koskevat asiat sekä vieraassa valtiossa annettujen avioerojen sekä elatusapu- ja adoptiopäätösten vahvistamista koskevat asiat;

7. työsuhteen päättämistä koskevat asiat, jos asianosaisten etu käsiteltävän kysymyksen laatuun nähden sitä erityisesti vaatii;

8. virkasyyteasiat

9. asiat, jotka koskevat rangaistuslaitoksessa vankeusrangaistusta tai sakon muuntorangaistusta suorittavan henkilön tekemää rikosta;

10. sotilasoikeudenkäyntiasiat.

Edellä mainitusta järjestyksestä voidaan poiketa, jos työjärjestyksen 8 §:n 3 momentissa mainitut seikat, rikoksen laatu tai odotettavissa olevan vankeusrangaistuksen pituus taikka muu erityinen syy sitä vaatii.

Muut asiat kuuluvat ryhmään III.

Liite 9: Valitusosoitus 1/3

VALITUSOSOITUS

1

Tähän ratkaisuun tyytymättömyyttä ilmoittanut voi valittamalla hakea siihen muutosta. Valitus on tehtävä kirjallisesti.

Määräaika ja valitusmenettely

Määräaika valituksen tekemiseen on kolmekymmentä (30) päivää siitä päivästä, jona käräjäoikeuden ratkaisu julistettiin tai annettiin, tätä päivää määräaikaan lukematta. Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, lauantai, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto tai juhannusaatto, valitusaika jatkuu vielä seuraavana arkipäivänä. Asianosaisen on puhevallan menettämisen uhalla toimitettava valituskirjelmä käräjäoikeuden kansliaan viimeistään **8.11.2013**.

Kanslian osoite ja aukioloaika ovat:
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus
Tulliportinkatu 1/PL 2
06101 PORVOO

telekopio: 029 56 45510
sähköposti: ita-uusimaa.ko@oikeus.fi

aukioloaika: 8.00 - 16.15

Valituskirjelmän voi toimittaa kansliaan henkilökohtaisesti, asiamiestä käyttäen, lähetin välityksellä, postitse taikka telekopiona tai sähköpostina. Valituksen lähettäminen tapahtuu lähettäjän vastuulla. Valituskirjelmän on oltava perillä määräajan viimeisenä päivänä kanslian aukioloaikana. Jos valitus myöhästyy, sitä ei tutkita.

Sotilasoikeudenkäyntiasioissa valituskirjelmä saadaan määräajassa antaa myös sen perusyksikön päällikölle tai sen joukko-osaston komentajalle, jossa valittaja on. Päävartiossa tai muuten sotilasviranomaisen valvonnan alaisena oleva saa antaa valituskirjelmänsä päävartion tai vastaavan päällikölle.

Jos valittaja haluaa peruuttaa valituksen, hänen on toimitettava hovioikeudelle osoitettu kirjallinen peruutusilmoitus hovioikeuden kirjaamoon tai käräjäoikeuden kansliaan.

Vastavalitus

Valituksen johdosta valittajan vastapuoli voi tyytymättömyyttä ilmoittamatta valittaa osaltaan tästä ratkaisusta. Määräaika vastavalitusta varten on kaksi viikkoa valittajalle asetetun valitusmääräajan päättymisestä. Asianosaisen on puhevallan menettämisen uhalla toimitettava vastavalituskirjelmä käräjäoikeuden kansliaan viimeistään **22.11.2013**.

Jos valitusaikaa pidennetään, määräaika vastavalituksen tekemiselle pitenee vastaavasti.

Vastavalituksen sisällön ja toimittamisen osalta noudatetaan samoja määräyksiä, jotka koskevat alkuperäistä valitusta.

Vastavalitus raukeaa, jos valitus peruutetaan, raukeaa tai jätetään tutkimatta taikka valittajalle ei myönnetä jatkokäsittelylupaa. Vastavalitus ei kuitenkaan raukeaa, jos valitus peruutetaan vasta pääkäsittelyssä

Valituskirjelmän sisältö ja liitteet

Valituskirjelmässä, joka osoitetaan Helsingin hovioikeudelle, on mainittava:

- käräjäoikeuden ratkaisu, johon muutosta haetaan;
- miltä kohdin käräjäoikeuden ratkaisuun haetaan muutosta;
- mitä muutoksia käräjäoikeuden ratkaisuun vaaditaan tehtäviksi;
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan ja miltä osin käräjäoikeuden ratkaisun perustelut valittajan mielestä ovat virheelliset;
- peruste jatkokäsittelyluvan myöntämiselle asiassa, jossa jatkokäsittelylupa tarvitaan ja syyt, joiden nojalla valittaja katsoo perusteen olevan olemassa, jos ne eivät muutoin ilmene valituskirjelmästä;
- todisteet, joihin halutaan nojautua, ja mitä kullakin todisteella halutaan näyttää toteen; sekä
- mahdollinen pyyntö suullisen pääkäsittelyn toimittamisesta hovioikeudessa.

Jos valittaja haluaa, että hovioikeudessa toimitetaan pääkäsittely, hänen on ilmoitettava yksilöity syy siihen. Valittajan on myös ilmoitettava käsityksensä siitä, onko pääkäsittelyssä kuultava asianosaisia henkilökohtaisesti, ja keiden todistajien, asiantuntijoiden ja muiden todistelutarkoituksessa kuultavien henkilöiden kuuleminen on tarpeellista.

Valittaja ei saa hovioikeudessa riita-asiassa vedota muihin seikkoihin tai todisteisiin kuin niihin, jotka on esitetty käräjäoikeudessa, paitsi jos hän saattaa todennäköiseksi, ettei hän ole voinut vedota seikkaan tai todisteeseen käräjäoikeudessa tai että hänellä on muuten ollut pätevä aihe olla tekemättä niin. Vasta hovioikeudessa esitetty kuittausvaatimus voidaan jättää tutkimatta, jos sitä ei voida vaikeudetta tutkia. Jos valitta-

ESIMERKKI
KAPPALE

Liite 10: Valitusosoitus 2/3

2

ja riita-asiassa vetoaa seikkaan tai todisteeseen, jota ei ole esitetty kärjäoikeudessa, hänen on ilmoitettava valituskirjelmässä, miksi siihen vetoaminen olisi sallittua hovioikeudessa.

Valituskirjelmässä on ilmoitettava asianosaisten nimet sekä heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä taikka avustajansa yhteystiedot sekä postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kehotukset, kutsut ja ilmoitukset voidaan valittajalle lähettää. Asianosaisten sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot on myös soveltuvalta tavalla ilmoitettava hovioikeudelle.

Valituskirjelmä on valittajan tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Kirjelmään on liitettävä ne asiakirjat, joihin valittaja muutoksenhakemuksessaan vetoaa ja joita ei ole esitetty kärjäoikeudessa, sekä jäljennös kirjelmästä ja siihen liitetyistä asiakirjoista.

Määräajan pidentäminen Jos muutosta ei laillisen esteen vuoksi tai muusta hyväksyttävästä syystä voida hakea määräajassa, kärjäoikeus asettaa hakemuksesta uuden määräajan muutoksenhakua varten. Hakemus on toimitettava kärjäoikeuden kansliaan tai sotilasoikeudenkäyntiasiassa sotilasviranomaiselle ennen alkuperäisen määräajan päättymistä. Siihen on liitettävä selvitys esteestä tai muusta hakemuksen perusteena olevasta syystä.

Valmistelun aloittaminen ja valituksen täydentäminen Asian valmistelu hovioikeudessa alkaa, kun kärjäoikeudesta lähetetty valituskirjelmä saapuu hovioikeuteen. Jos valitus on puutteellinen ja sen täydentäminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tarpeen, valittajaa kehoitetaan korjaamaan puute hovioikeuden määräämässä ajassa. Jos valitus on täydennyksenkin jälkeen puutteellinen, saadaan asianosaiselle erityisestä syystä varata uusi tilaisuus sen täydentämiseen.

Jos valittaja ei noudata kehotusta ja valitus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi hovioikeudessa, valitus jätetään tutkimatta.

Jatkokäsittelylupa Valituksen käsittelyyn vaikuttaa myös se, tarvitaanko asiassa hovioikeuden myöntämä jatkokäsittelylupa.

Riita-asiassa tarvitaan jatkokäsittelylupa, jos kärjäoikeuden ratkaisu on asianosaiselle vastainen vain saamisen osalta ja valituskirjelmässä esitetyn vaatimuksen ja kärjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen välinen erotus eli häviöarvo ei ole yli 10.000 euroa. Oikeudenkäyntikuluja ja vaatimukselle laskettavaa korkoa ei oteta huomioon häviöarvon määrää laskettaessa.

Vastaaaja tarvitsee rikosasiassa jatkokäsittelyluvan, jos häntä ei ole tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin neljä kuukautta vankeutta. Rangaistuksen ankaruutta arvioitaessa ei oteta huomioon vankeusrangaistuksen ohessa tuomittua sakkoa tai muuta rikosoikeudellista seuraamusta.

Vastaaaja ei kuitenkaan rikosasiassa tarvitse jatkokäsittelylupaa, jos

- vastaaja on tuomittu viralta pantavaksi;
- vastaaja on tuomittu menettämisseuraamukseen, jos valtiolle menetetyksi tuomittu hyödyn määrä, omaisuuden tai esineen arvo taikka niiden sijasta menetetyksi tuomittu arvo on enemmän kuin 10.000 euroa;
- vastaaja on tuomittu yhteisösakkoon, jonka määrä on enemmän kuin 10.000 euroa;
- virallinen syyttäjä ei tarvitse asiassa jatkokäsittelylupaa, koska valitus koskee rikosta, josta säädetty enimmäisrangaistus ylittää kaksi vuotta vankeutta; tai
- virallinen syyttäjä on hakenut asiassa muutosta vastaajan eduksi.

Jos valitus koskee myös syytteessä tarkoitettuun tekoon perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta, jonka häviöarvo on enemmän kuin 10.000 euroa, ei rikosasiassa tarvita jatkokäsittelylupaa saman teon osalta.

Rikosasiassa asianomistaja tarvitsee jatkokäsittelyluvan, jos valitus koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on enintään kaksi vuotta vankeutta. Asianomistaja ei kuitenkaan tarvitse jatkokäsittelylupaa, jos valitus koskee myös valituksessa tarkoitettuun tekoon perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta, jonka häviöarvo on enemmän kuin 10.000 euroa.

Jatkokäsittelylupaa ei tarvita

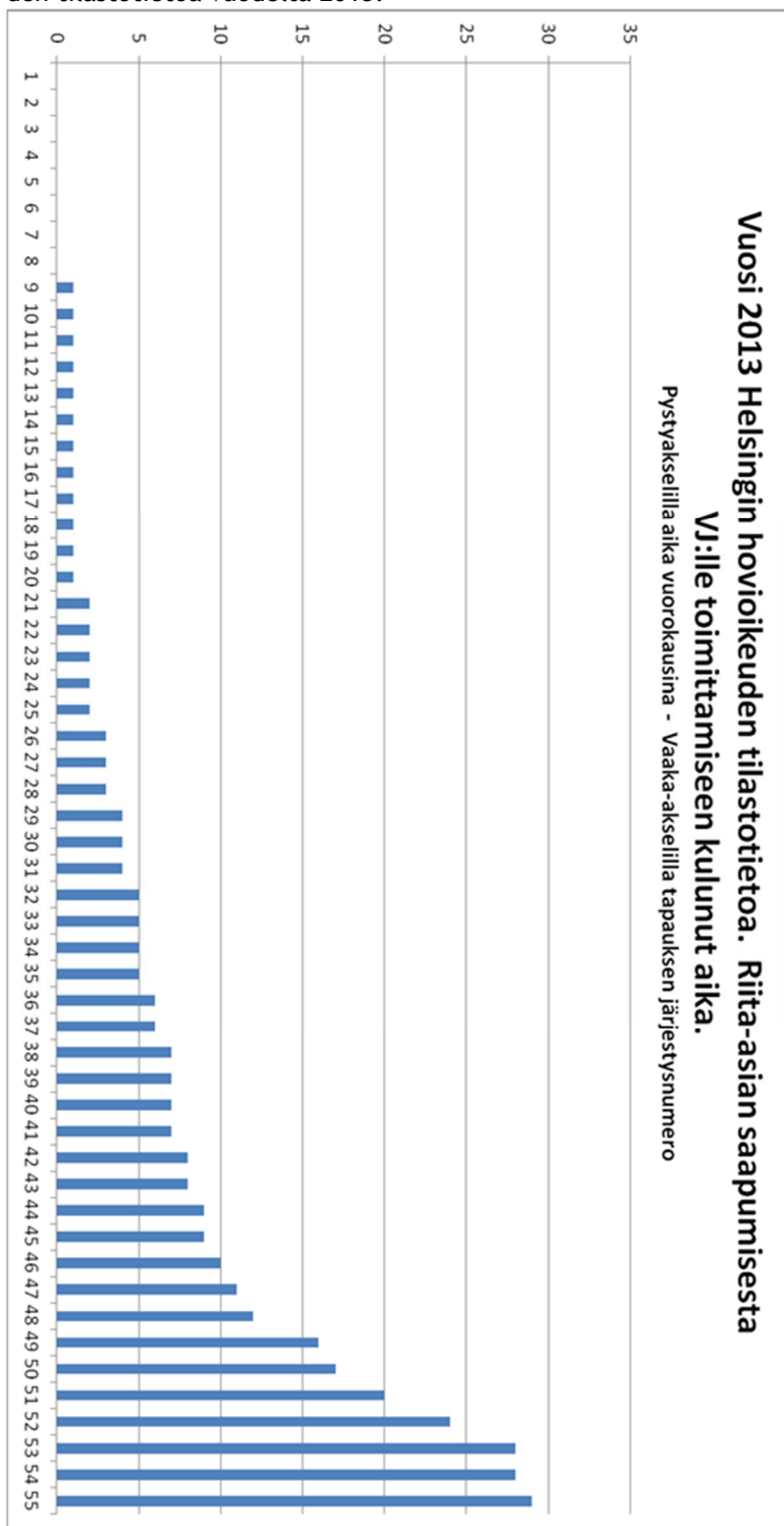
- sotilasoikeudenkäyntiasiassa;
- sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevassa asiassa;
- liiketoimintakieltoon määräämistä, kumoamista tai pidentämistä koskevassa asiassa;
- lähestymiskiellon määräämistä, kumoamista tai muuttamista koskevassa asiassa;
- lapsen elatusta koskevassa asiassa;
- hakemusasiassa.

Jos muutosvaatimus koskee vain oikeudenkäyntikuluja, valtion varoista maksettavia kuluja tai maksettavaksi tuomittua uhkasakkoa, asiassa tarvitaan jatkokäsittelylupa. Lupa tarvitaan myös asiassa, jossa muutosvaatimus koskee yksinomaan jäljennösrangaistuksen määräämistä täytäntöön pantavaksi valvontamääräysten rikkomisen vuoksi.

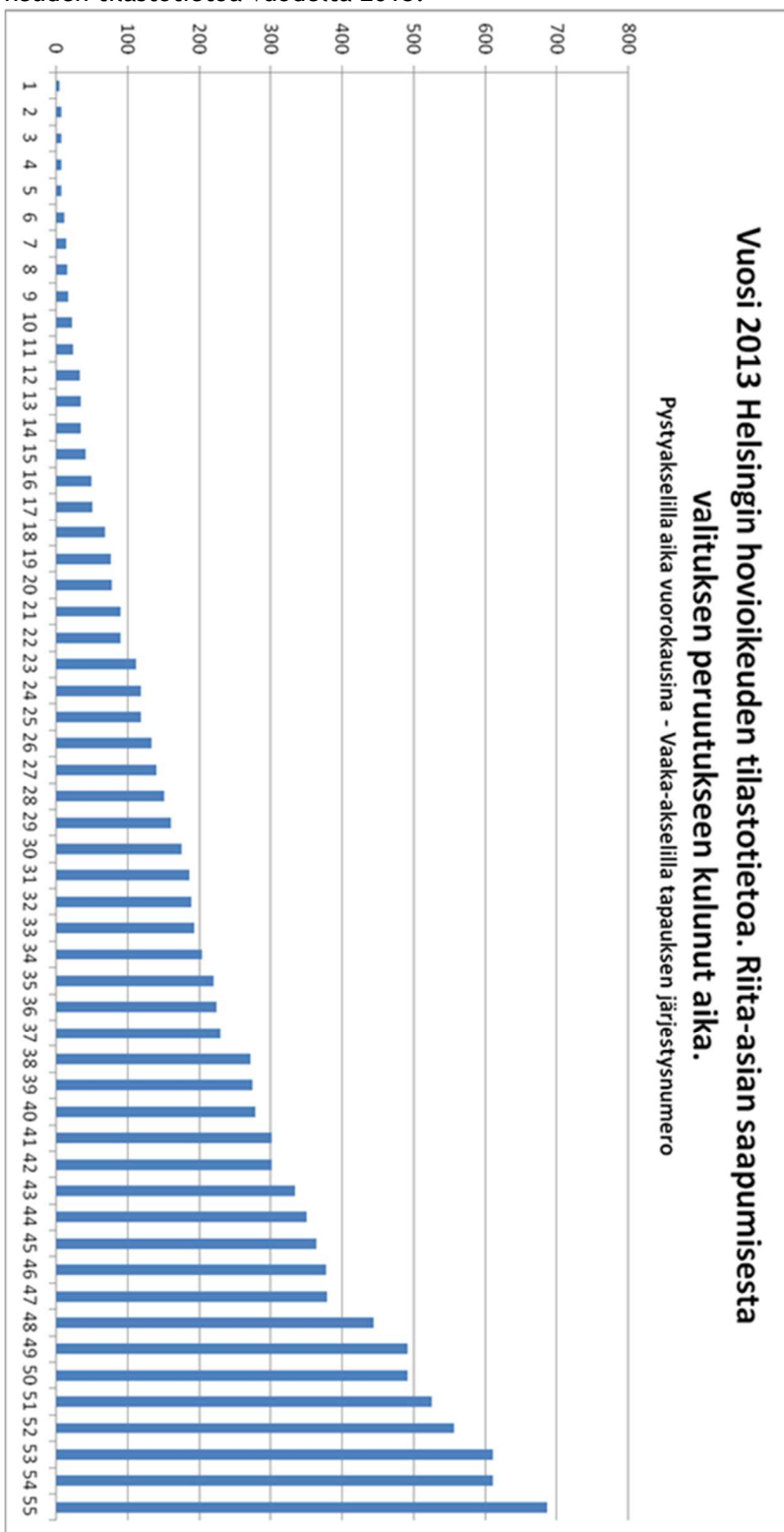
Liite 11: Valitusosoitus 3/3

	3
	<p>Jatkokäsittelylupa myönnetään, jos:</p> <ul style="list-style-type: none">- ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta;- käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole mahdollista arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä;- luvan myöntäminen on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa asioissa;- luvan myöntämiseen on muu painava syy. <p>Hovioikeuden ei tarvitse edeltävän luettelon ensimmäisen kohdan perusteella myöntää jatkokäsittelylupaa, jos muutosta haetaan vain sillä perusteella, että käräjäoikeus on arvioinut käräjäoikeudessa esitetyn näytön väärin, ja käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta ei ole valituksessa esitettyjen seikkojen perusteella perusteltua aihetta epäillä.</p> <p>Jos hovioikeus ei myönnä valitusasiassa jatkokäsittelylupaa, käräjäoikeuden ratkaisu jää pysyväksi.</p>
Oikeusapu	<p>Oikeusapu on voimassa kaikissa oikeusasteissa, jotka käsittelevät asiaa. Jos se, jolla ei ole oikeusapua, haluaa oikeusapua muutoksen hakemista varten, hänen on haettava sitä oikeusaputoimistolta suullisesti tai kirjallisesti. Muutoksenhakutuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa oikeusapua ei voida myöntää taannehtivasti koskemaan muutoksenhakua edeltäneitä toimenpiteitä, ellei hakija saata todennäköiseksi, että hän ei ole pätevistä syistä hakenut oikeusapua aikaisemmin.</p>
Oikeudenkäyntimaksut	<p>Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa peritään oikeudenkäyntimaksu, joka on rikosasiassa 90 euroa ja muussa asiassa 182 euroa. Korkeimmassa oikeudessa oikeudenkäyntimaksu on rikosasioissa 113 euroa ja muissa asioissa 226 euroa. Jos valituslupaa ei myönnetä, maksu on puolta pienempi. Maksuvelvollinen on muutoksenhakija tai hänen sijaansa tullut.</p> <p>Rikosasiassa oikeudenkäyntimaksua ei peritä, jos käräjäoikeuden ratkaisua muutetaan muutoksenhakijan eduksi. Oikeudenkäyntimaksua ei myöskään peritä siltä, jolle on myönnetty oikeusapua tai joka muulla laissa säädettyllä perusteella vapautuu maksuvelvollisuudesta.</p>

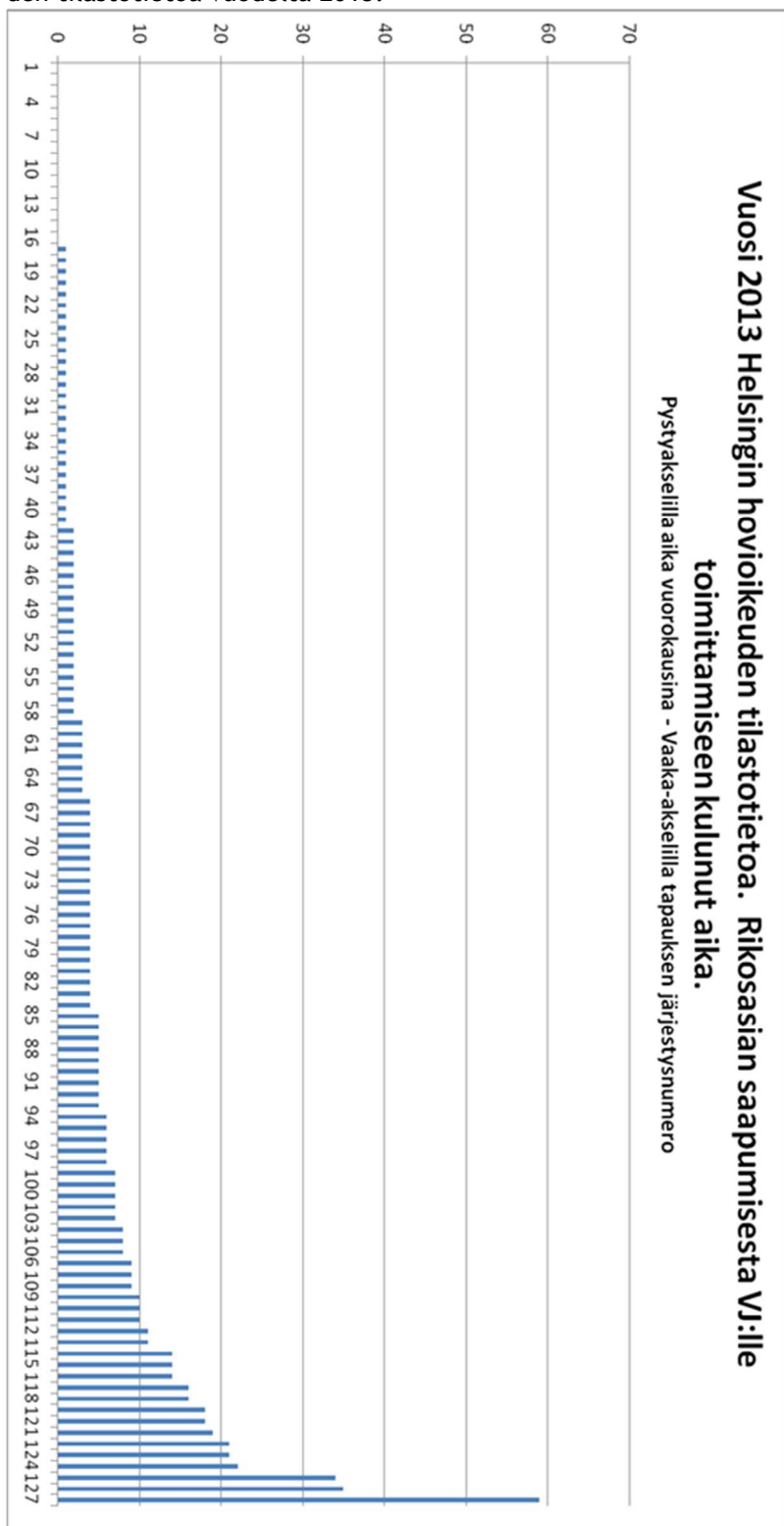
Liite 12: Riita-asioiden saapumisista VJ:lle toimittamisiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013.

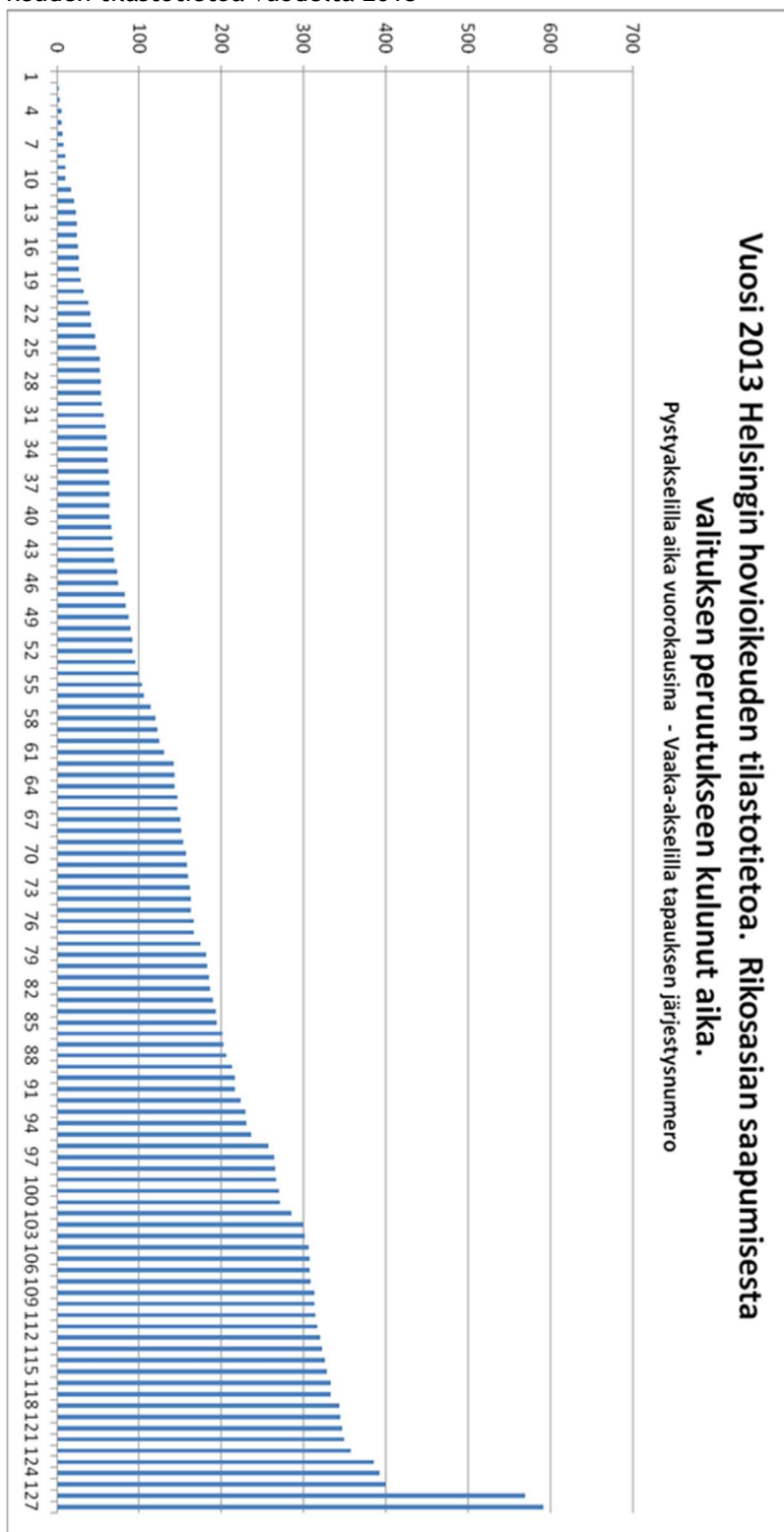
Liite 13: Riita-asioiden saapumisista valitusten peruutuksiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013.

Liite 14: Rikosasioden saapumisista VJ:lle toimittamisiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013.

Liite 15: Rikosasoiden saapumisista valitusten peruutuksiin kuluneet ajat. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuodelta 2013

Liite 16: Tilastokeskus, oikeustilastot. Helsingin hovioikeuden tilastotietoa vuonna 2013.

Tilastokeskus

Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat

Tilastotietokannat > Tietokanta: PX-Web Salfin > Oikeus/Hovioloikeuden ratkaisut > Muuttujat ja luokat

Hovioloikeuksien toiminta 2009-2013

Muokkaa ja laske

Pikailiint:

Tallessa:

Kuvot ja kanat

Statistidatbases | Statistical databases | Käyttöohjeet | PC-Axis / PX-Web | Palaute | Yhteystiedot

Hovioloikeuksien toiminta 2009-2013 muuttujina Vuosi, Alue, Asia ja Tiedot

2013	Loppuun käsitellyt asiat	Sovittelun aloittamispäätös	Sovittelupyynnön hyläys	Sovittelu lopetettu	Käsitelyaika hovioikeudessa keskimäärin, kk	Päätksittelyt	Vuoden aikana saapuneet	Loppuun käsitellyt
016SSS Helsingin hovioikeuspöytäkirjat	3 254	-	-	-	6,2	970	3 276	3 254
XXXXASIAKYHTIENSÄ	1 729	-	-	-	6,4	618	1 691	1 729
RIKRAFRIKOSLAKIRIKOKSET	23	-	-	-	5,9	4	23	23
MUUTRIITÄASIAKYHTIENSÄ	647	-	-	-	9,2	244	643	647

Kuvaus
Lähtökohde
Luokitus
Käsitteet ja määritelmät

Karäätäloikeus voi esintä kahdessa eri hovioikeuspöytäkirjassa, jotta karäätäloikeus on vaihtanut hovioikeuspöytäkirjaksi tai sitä, että määrättyissä asioissa voi vaihtaa vain Helsingin hovioikeuteen.

Viimeksi päivitetty:
2014-06-27 09:100

Lähde:
Tilastokeskus
Tekijäloikeus:
Suojattu

Yhteystiedot:
Tilastokeskus
Lisätietoja
Tilaston kotisivu
Mittayksikkö:
kkm

Tilastokeskus • Vaihde 029 551 1000 • Yhteystiedot • Tekijäloikeudet • Palaute

Liite 17: Valtion talousarvioesitys 2014. Muiden tuomioistuinten määrärahat.

Valtion talousarvioesitykset		Valtion talousarvioesitykset		Valtion talousarvioesitykset	
		2012	2013	2014	2014
		totuttuna	varsinainen talousarvio	Arvioitu	Arvioitu
Maatarahtien määrärahat (1 000 euroa)					
Yhteiset tuomioistuimet				4 170,6	
Hovioikeudet				139 333	
Karaoikeudet				992	
Tuomioistuimien				182 037	
Yhteensä					
Hallintotuomioistuimet				34 967	
Hallinto-oikeudet				3 554	
Markkinaoikeus				8 253	
Vakuutus-oikeus				46 774	
Yhteensä					
Maatarahtien määrittelyssä huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)				28 521	
Yhteensä				257 326	
Maatarahtien määrittelyssä huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)					
Julkisen hallinnon alik-menoasasto, II-kohde (HO), joka kohdistetaan muihin kuin ICT-menoihin				-175	
Maaseutuelinkeinojen valvustarvikkeiden asioiden sirtä hallinto-oikeuksiin (sirtä momentilla 30 01 04)				278	
Palvelukeskukset				-102	
Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (sirtä momentilla 28 70 20)				8 500	
Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (vuoden 2013 talousarvion sirtä momentille 28 70 20)				-6 400	
Talouis- ja teollisuuslaitosten (ITR) keskittäminen markkinaoikeuteen				733	
Tuomioistuimien maksuvelvoite (sirtä momentilla 31 10 20)					

Liite 18: Tilastokeskus, oikeustilastot. Käsiteltäviä kärkeäjäoikeuksissa 2011-2013

The screenshot shows the Tilastokeskus website interface. At the top, there are navigation links for 'Tilastokeskus', 'Statistidatabases', 'Käyttöohjeet', 'PC-Axis / PX-Web', and 'Palaute | Yhteyshiedot'. Below this, there are search and filter options. The main content area features a table with the following data:

Käritäjäoikeuksissa loppuun käsiteltyt rita- ja hakemusasiat 2004-2013, vireilleototapa- ja ratkaisutiedot	Käsiteltäviä keskimäärin, kk
ALUEET YHTEENSA	
RRRR RIITA-ASIAI	
Ratkaisuvaiheet yhteensä	
2011	2,5
2012	2,3
2013	2,7

Below the table, there are links for 'Kuvaus', 'Laatuseloste', 'Luokkukset', 'Käsitteet ja määritelmät', and 'Viimeksi päivitetty: 2014-04-02 09:00'. There are also navigation links for 'Lähde', 'Tekijänoikeus', 'Suojattu', 'Yhteyshiedot', 'Tilastokeskus', 'Tilaston kotsisivu', 'Lisätietoja', and 'Mittoyksikkö: km, %'. At the bottom, there are links for 'Tilastokeskus', 'Vaihde 029 551 1000', 'Yhteyshiedot', 'Tekijänoikeudet', and 'Palaute'.

Liite 19: Tilastokeskus, oikeustilastot. Käsittelyajat hovioikeuksissa 2011-2013

The screenshot shows the Tilastokeskus website interface. At the top, there's a navigation bar with the logo and several menu items: 'Tilastotietokanta', 'Tietokanta: PX-Web Statin', 'Oikeus/hovioikeuksen ratkaistut', and 'Muuttajat ja luokat'. Below this, there are tabs for 'Hovioikeuksien toiminta 2009-2013', 'Muokkaa ja laska', and 'Pikailmiöt'. A search bar is also present. The main content area features a table with the following data:

Hovioikeuksien toiminta 2009-2013 muuttujina Alue, Vuosi, Asia ja Tiedot		Käsiteltyä hovioikeudessa keskimäärin, kk
SSSSS	Alueet yhteensä	
2011	RKR AF RIKO SLAKIRIKOKSET	6,4
	RRRR RIITA - ASIATYHT EENSA	8,5
2012	RKR AF RIKO SLAKIRIKOKSET	6,0
	RRRR RIITA - ASIATYHT EENSA	8,5
2013	RKR AF RIKO SLAKIRIKOKSET	5,8
	RRRR RIITA - ASIATYHT EENSA	8,4

Below the table, there are sections for 'Lähte:' (Sources) and 'Viimeksi päivitetty:' (Last updated). The sources listed are Tilastokeskus, Tekijänoikeus: Suojattu, and Yhteystiedot: Tilastokeskus, Lisätietoja, Tilaston kotisivu, and Mittayksikkö: km. The page also includes a footer with contact information and a navigation bar at the bottom.

Liite 20: Valtion talousarvioesitys 2014. Tuomioistuinten tunnuslukuja 2012-2014.

Valtion talousarvioesitykset			
Valtion talousarvioesitykset			
Talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö on asettanut vuodelle 2014 seuraavat alustavat arviot ja toiminnalliset tavoitteet:			
	2012 toteutuma	2013 arvio	2014 tavoitel/arvio
Tunnuslukukaudikko			
Hovioukudet			
Ratkaistut asiat, kpl	10 228	9 800	9 500
Keskimääräinen käsitelty/aika, kk	6,0	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	4 016	4 100	3 200
Tuottavuus (ratkaistut asiat/hv)	21	21	21
Karjaloukudet			
Ratkaistut asiat yhteensä, kpl	550 963	500 000	450 000
— Rikossaat	58 904	57 000	60 000
— Laajat rita-asiat	9 797	10 500	9 500
— Summaariset asiat	411 977	400 000	300 000
Keskimääräinen käsitelty/aika, kk			
— Rikossaat	3,6	3,5	3,6
— Laajat rita-asiat	8,8	9,8	8,5
— Summaariset asiat	2,4	2,4	2,4
— Velkajärjestelyasiat	5,7	5,5	5,5
Taloudellisuus (€/yömyntä)	732	780	800
Tuottavuus (yömyntä/hv)	98	96	98
Hallinto-oukudet			
Ratkaistut asiat, kpl	20 584	20 500	21 000
Keskimääräinen käsitelty/aika, kk	7,7	7,7	7,5
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	1 680	1 600	1 620
Tuottavuus (ratkaistut asiat/hv)	47	50	50
Vakuutusoukudet			
Ratkaistut asiat, kpl	6 880	7 200	7 200
Keskimääräinen käsitelty/aika, kk	12,2	11,0	11,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	1 130	1 050	1 100
Tuottavuus (ratkaistut asiat/hv)	64	68	68
Markkinaoukudet			
Ratkaistut asiat, kpl	531	600	800
Keskimääräinen käsitelty/aika, kk	7,3	7,0	7,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	5,052	4,900	5,000